VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2016

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

dostává se vám do rukou výroční zpráva Vojenského historického ústavu Praha za rok 2016. Ačkoli jsme si tentokrát nepřipomínali kulaté výročí některé z významných vojenskopolitických událostí, jako tomu bylo v předchozích dvou letech (2014 - 100 let od vypuknutí 1. světové války, 2015 - 75 let od konce 2. světové války), vyznačoval se rok 2016 ze strany VHÚ Praha opět četnými aktivitami. Činnost nacházela své konkrétní výsledky jak ve sféře muzejní, tak v oblasti historicko-dokumentační.

Významnou událost přinesly již jarní měsíce, konkrétně konec dubna, kdy byly pro veřejnost otevřeny nové výstavní prostory Leteckého muzea Kbely. Jedná se o dva hangáry firmy Aero - tzv. Starou Aerovku v Praze-Letňanech, blízko hlavního areálu kbelského leteckého muzea. VHÚ tím získal další stovky metrů čtverečních velmi kvalitních, krytých výstavních ploch pro své letecké sbírky. Hangáry prošly náročnou a pečlivou rekonstrukcí a nyní jsou v nich umístěny jak letouny prezentující historii firmy Aero, tak letouny bitevní a bombardovací. Rekonstrukce proběhla se zásadní finanční podporou ve výši 22,8 miliónu Kč, která byla v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění získána díky grantu z EHP a Norských fondů.

V roce 2016 získal Vojenský historický ústav do svých sbírek i některé nové klíčové exponáty. Jedná se v prvé řadě o lehký tank LTH československé konstrukce vyrobený v roce 1939 a exportovaný tehdy do Švýcarska. Ziskem tohoto tanku tak spěje VHÚ ke kompletaci světově unikátní sbírky předválečných tanků pocházejících z Československa a dokumentujících jeho vojenskou výrobu. Vedle tanku LTP nyní sbírka VHÚ obsahuje stroje LT-35, LT-38, „peruánský“ LTP či „švédský“ tank Strv m/41. Zakoupen byl i americký obojživelný vyloďovací transportér LVT 4 z období 2. světové války, veřejnosti byl poprvé představen stíhací letoun MiG-29, který byl po dohodě se slovenskou stranou získán v předchozím roce a doplňuje unikátní sbírku stíhacích letadel MiG.

V oblasti výstavních aktivit se VHÚ Praha podílel významnou měrou na přípravě expozice Afghánistán – zachráněné poklady buddhismu (umístěna v Náprstkově muzeu v Praze), která představila jak jedinečné sbírkové předměty z Národního muzea Afghánistánu, tak i četné artefakty spojené s účastí českých vojáků v afghánských misích. V Armádním muzeu Žižkov byla na konci roku 2016 zpřístupněna mimořádná expozice, která je průřezem sbírkovými předměty Vojenského historického ústavu Praha; je v žižkovském muzeu umístěna i nadále. VHÚ připravil i četné další výstavy: expozici věnovanou 25. výročí odchodu sovětských vojsk z Československa v roce 1991, expozici připomínající osobnost Karla IV. (700 let od narození), výstavu 100 let vývoje tankové techniky (1916-2016), výstavu týkající se nasazení žen v československých a českých jednotkách ve 20. století a v současnosti, expozici k 150. výročí bitvy u Hradce Králové atd.

S prací VHÚ Praha se veřejnost mohla seznámit i prostřednictvím uměleckého filmového díla: na filmovém festivalu v Karlových Varech byl v červenci 2016 premiérově uveden koprodukční snímek Anthropoid, pojednávající o přípravě a provedení atentátu na Reinharda Heydricha v roce 1942. Na filmu odborně spolupracovali historici a kurátoři VHÚ Praha. Snímek pak na konci roku 2016 vstoupil i do českých kin, opět byla v této souvislosti role VHÚ připomenuta.

Ve vědecké oblasti pokračoval VHÚ Praha v pořádání mezinárodních konferencí spadajících do rámce projektu Velká válka, nazvaných Léta do pole okovaná 1914 - 1918. Třetí ročník „1916 – V pasti války, mír v nedohlednu“ se odehrával v prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a vedle odborníků z České republiky, včetně pracovníků VHÚ, zde prezentovali své příspěvky i vědci ze Slovenska, Maďarska, Polska či Rakouska.
Odbornou činnost našich vědeckovýzkumných pracovníků lze doložit četnými publikacemi, které v roce 2016 vyšly a které významným způsobem rozšířily poznání o mnoha aspektech české i světové vojenské historie. V prvé řadě zde však musíme zmínit výpravnou práci mapující sbírkové předměty VHÚ. Kniha nazvaná 311 byla vydána souběžně s výše citovanou výstavou a obsahuje celkem 311 příběhů sbírkových předmětů VHÚ, pocházejících ze všech třiceti jedna podsbírek/fondů, do nichž je rozčleněn muzejní fundament VHÚ obsahující na jeden milion předmětů.

Četné aktivity VHÚ Praha směřují rovněž do sféry vzdělávání a práce s mládeží a dětmi. Ke klíčovým projektům nadále patří edukativní program Operace Historikon, dále byla rozvinuta interaktivní hra Tajemství vojenského kufříku, která se vázala k 2. světové válce. V Leteckém muzeu Kbely byla zase spuštěna nová geocachingová hra „Zachraň letce Peřinu“, která hráče seznamuje s příběhem našeho legendárního letce.

Jako již tradičně se v roce 2016 uskutečnily i naše veřejné akce: otevírání muzejní sezóny v Leteckém muzeu Kbely, otevírání sezóny ve Vojenském technickém muzeu Lešany, letní Tankový den a následný podzimní Dětský den v Lešanech. Armádní muzeum Žižkov přivítalo účastníky Dne válečných veteránů, žižkovské i kbelské muzeum se opět připojilo k programu Pražské muzejní noci a oběma institucemi prošly za jediný den a noc desítky tisíc návštěvníků.

Rád bych při této příležitosti poděkoval všem pracovníkům VHÚ Praha za práci, kterou v roce 2016 odvedli. Je mou povinností poděkovat zde také Ministerstvu obrany, které nám vytváří dobré podmínky pro naši práci. Stejně tak bych chtěl vyjádřit svůj dík zástupcům Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie, bez jejichž podpory a spolupráce by naše činnost nebyla možná. Poděkování patří také všem státním i soukromým subjektům, které nás podporují. A můj díky patří pochopitelně i všem návštěvníkům a příznivcům VHÚ Praha z řad nejširší veřejnosti.

plk. Mgr. Aleš KNÍŽEK, ředitel Vojenského historického ústavu Praha

OBSAH

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA **6**
1.1 Služby veřejnosti 7

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA **8**
2.1 Organizační struktura a personální obsazení 9

3 HISTORIE VHÚ PRAHA **12**
3.1 Vznik Památníku osvobození 12
3.2 Útlum a nový rozvoj 13

4 KOMISE VHÚ PRAHA **14**
4.1 Komise vojenských tradic a symboliky 14
4.2 Výstavní komise 16
4.3 Sbírková komise a akviziční činnost 17
4.3.1 Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2016 20

5 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY **28**
5.1 Sbírkové fondy VHÚ Praha 28
5.2 Oddělení správy muzejních sbírek 31
5.3 Preventivní ochrana a ošetření sbírek 32

6 KNIHOVNA VHÚ PRAHA **34**
6.1 Historie knihovny VHÚ Praha 34
6.2 Fondy knihovny VHÚ Praha 35
6.3 Činnost knihovny VHÚ Praha v roce 2016 37

7 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST **42**
7.1 Výzkumné projekty 42
7.2 Konference pořádaná VHÚ Praha 43
7.3 Konference s účastí pracovníků VHÚ Praha a přednášková činnost 44

8 PREZENTAČNÍ ČINNOST **46**
8.1 Kalendárium 46
8.2 Návštěvnost 48
8.3 Armádní muzeum Žižkov 49
8.3.1 Historie 51
8.3.2 Stálá expozice 52
8.3.3 Výstavy 54
8.3.4 Akce pro veřejnost 56
8.3.5 Edukativní program - Operace Historikon 58
8.3.6 Interaktivní online hra – Tajemství vojenského kufříku 61
8.4 Letecké muzeum Kbely 63
8.4.1 Historie 63
8.4.2 Stálá expozice 65
8.4.3 Výstava 68
8.4.4 Akce pro veřejnost 68
8.5 Vojenské technické muzeum Lešany 72
8.5.1 Historie 72
8.5.2 Stálá expozice 73
8.5.3 Akce pro veřejnost 79
8.6 Ostatní expozice VHÚ Praha 83
8.7 Výstavní činnost VHÚ Praha 85
8.8 Časopis Historie a Vojenství 89

9 VYDAVATELSKÁ ČINNOST **92**

NEKROLOG **97**

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY **98**

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.

Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti.
Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany a další externí výstavní prostory.

Vědeckovýzkumná činnost VHÚ je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje.
VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO.

Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právnickým a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ;
- pořádání či spolupořádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;
- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;
- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a pěti specializovanými odbory.

2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. prosinci 2016:

ŘEDITELSTVÍ VHÚ PRAHA
Ředitel VHÚ Praha: plk. Mgr. Aleš Knížek
Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, Mgr. Pavel Löffler

ODBOR MUZEÍ
Ředitel: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.
Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení správy muzejních sbírek
Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev
Zástupce vedoucího oddělení: Ing. Jiří Frýba

Oddělení sbírkových fondů
Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Zdeněk Polčák
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování
Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

ODBOR HISTORICKO DOKUMENTAČNÍ
Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich
Zástupce ředitele odboru: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenské historie
Vedoucí oddělení: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenských knihoven
Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

Oddělení výuky a vzdělávání
Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Paleček, Ph.D.

ODBOR ZAHRANIČNÍCH AKTIVIT, KOMUNIKACE A PROPAGACE
Ředitel odboru: Mgr. Pavel Löffler
Zástupce ředitele: Bc. Hana Benešová

Oddělení monitoringu zahraničních operací
Vedoucí oddělení: mjr. Mgr. Jindřich Plescher (v zastoupení)

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností
Vedoucí oddělení: Bc. Hana Benešová

Oddělení informační
Vedoucí oddělení: PhDr. Jiří Levý

ODBOR PREZENTAČNÍ A PRODUKČNÍ
Ředitel odboru: Ludovít Kiš
Zástupce ředitele: Daniel Zavoral

Oddělení prezentační
Vedoucí oddělení: Daniel Zavoral
Zástupce vedoucího oddělení: Libor Petrů

Oddělení produkční
Vedoucí oddělení: Ing. Andrej Havroš
Zástupce vedoucího oddělení: Olga Endlová

Oddělení grafické
Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král
Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jaroslav Pajer

ODBOR PROVOZNĚ EKONOMICKÝ
Ředitel odboru: Ing. Jaroslav Beneš
Zástupce ředitele: pplk. Ing. Martin Mlčoch

Oddělení ekonomické
Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Martin Mlčoch

Oddělení zabezpečení
Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Kocmich

Oddělení ostrahy
Vedoucí oddělení: Ing. Václav Brůžek

Oddělení kynologie
Vedoucí oddělení: Tomáš Budík

3 HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé, v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici.
Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen Památník odboje, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo, zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií.
Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji, tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ

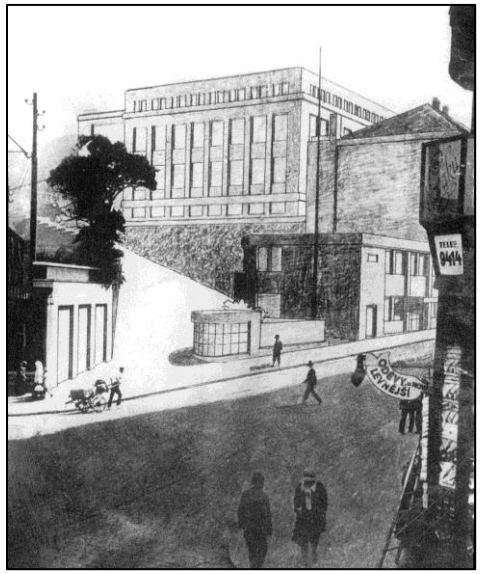

V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně.
Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku. Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před nímž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Pantheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938, vzhledem k politické situaci k tomu již nedošlo. Definitivně byl dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.
Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i ve vzdálené cizině. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení republiky, posilovala vlastenecké cítění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu, když se zpochybňovaly dosavadní jistoty, nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.
Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl označen za nositele “legionářské ideologie” a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část,

budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součást tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag).
Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět.
Během okupace byli někteří vedoucí pracovníci Památníku zatčeni a uvězněni, mnozí bývalí zaměstnanci, kteří zůstali na svobodě, se zapojili do odboje.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje.
Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářské tradice I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako v celé společnosti prošel také VHÚ důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se, pod vedením Hlavní politické správy ČSLA, VHÚ stal v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.
Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin a úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa v krátkém období druhé poloviny 60. let měl po vpádu vojsk Varšavského paktu v srpnu 1968 za následek nové rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.
Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí ve prospěch sociálně politických výzkumů. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila převážně společenskou objednávku ve formě angažovaných výstav.
Pádem komunistického režimu se před VHÚ otevřela možnost reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu.
Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Československé armády. V souvislosti s rozpadem společného státu došlo ke změně názvu instituce na Historický ústav Armády České republiky.
Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), zabývající se hlavním a profilujícím tématem ústavu – výzkumem dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření jeho činnosti nebylo zvoleno náhodně. Národní odboj byl považován za rozhodující státní, demokratickou a vlasteneckou tradici našich národů, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády.
Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a procesy bezprostředně předcházející a následující prvnímu a druhému odboji a procesy nerozlučně spjaté s odbojem.
K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k tradičnímu názvu Vojenský historický ústav. V důsledku značné redukce pracovníků musely být přehodnoceny vědecko-výzkumné úkoly a mnohé další aktivity. Situaci se však podařilo velmi záhy stabilizovat, o čemž svědčí mimo jiné i vydávání časopisu Historie a vojenství od roku 2004 ve zcela nové úpravě, postupné rozšiřování výzkumných úkolů, nejprve o období III. odboje a poté o činnost příslušníků AČR v misích OSN, NATO a EU, značné rozšíření a revitalizace stálých expozic v muzeích VHÚ a množství krátkodobých výstav.

4 KOMISE VHÚ PRAHA

4.1 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

VHÚ Praha je instituce zaměřující se nejen na připomínání a uchovávání slavných vojenských tradic, ale také na udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách. Právě k tomuto účelu byla v roce 2002 zřízena „Komise vojenských tradic a symboliky", která neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ Praha a v poslední době k nejvytíženějším poradním orgánům ředitele.

Celá činnost komise směřuje k dodržování tradic a symboliky s ohledem na nejslavnější část moderní historii naší armády, tj. k období 1914 – 1945. VHÚ Praha je jediné pracoviště Ministerstva obrany ČR, které je oprávněno schvalovat, navrhovat a vytvářet veškeré podklady v oblasti symboliky, heraldiky, vexiologie a faleristiky týkající se Ministerstva obrany ČR. Komise tedy posuzuje a zpracovává grafické návrhy, analýzy i rozbory týkající se širokého spektra vojenské symboliky - patří sem tvorba znaků jednotlivých útvarů, ale také praporů, medailí, odznaků, log atd. Komise do dnešní doby posuzovala stovky nejrůznějších armádních symbolů, vytvořila nebo se podílela na tvorbě desítek nových znaků různých útvarů Armády ČR. Vytvořila i další desítky grafických návrhů a prací - z těch nejviditelnějších je to například vnější podoba některých armádních letadel, včetně dvou Airbusů A 320, které slouží i k přepravě prezidenta. Činnost komise se po roce 2002 rozběhla natolik, že jejích služeb začala využívat i Policie ČR, která si posléze podle jejího vzoru vytvořila i vlastní orgán zabývající se policejní symbolikou. Komise vojenských tradic a symboliky je interdisciplinárně obsazena odborníky z různých oblastí. Jejími členy jsou historik, kurátor sbírek stejnokrojů, falerista, heraldik a výtvarník.

V průběhu roku 2016 plnila Komise úkoly tvůrčí a konzultační povahy ve všech hlavních oblastech své činnosti: ve faleristice, vexilologii a znakotvorbě. Ačkoliv nemine rok, během něhož by nebyl řešen alespoň jeden úkol z každého aspektu vojenské symboliky, přece jen bývá pravidlem, že některé aspekty práce Komise počtem zpracovávaných úkolů převažují nad ostatními. V průběhu roku 2016 takto převažovaly úkoly z oblasti faleristiky a znakotvorby ve vztahu k nasazení jednotlivých kontingentů AČR v zahraničních operacích a v souvislosti s žádostmi konkrétních útvarů a vojenských zařízení.

Z oblasti faleristiky Komise v tomto roce zpracovávala téměř dvacítku různých úkolů. V sedmi případech se jednalo o pamětní odznaky na stuze pro příslušníky AČR, nasazené v rámci jednotlivých úkolových uskupení v zahraničních misích. Jmenovitě se to týkalo mise EU-TM v Mali a úkolového uskupení v Afghánistánu při misi Resolute Support, konkrétně pak leteckého poradního týmu (AAT). Následovaly pamětní odznaky jednotlivých organizačních celků a potažmo též pamětní odznaky se vztahem k významným historickým událostem. Zde je třeba zmínit zavedení Pamětního odznaku k 20. výročí založení Měřičského ústavu Litoměřice a přípravu Pamětního odznaku ke 100. výročí vzniku Hradní stráže. Komise vojenských tradic a symboliky také zpracovala návrh rozlišovacích odznaků pro předsunuté letecké návodčí (FAC) a pro příslušníky protiletecké ochrany (PLO), které doplnily soubor leteckých odznaků, zpracovaných a schválených v roce 2013. V rámci spolupráce s Československou obcí legionářskou došlo ke schválení nošení odznaku ČsOL na vojenském stejnokroji AČR a k vytvoření návrhu vzorové vlajky pro jednotlivé jednoty ČsOL.

V oblasti znakotvorby se Komise věnovala přípravě bojových variant rukávových znaků pro některé útvary a roty aktivních záloh. Došlo také k inovování znaku Inspekce ministra obrany a nově k vyhotovení znaku Sekce dozoru a kontroly Ministerstva obrany. V průběhu roku 2016 vznikly rovněž tři unikátní

účelové rukávové znaky. První byl vytvořen v souvislosti s úkolovým uskupením Air Policing Island 2016, druhý pro potřeby mezinárodního cvičení jednotek pozemní protivzdušné obrany Tobruq Arrows 2016, realizovaného v prostoru Vojenského újezdu Hradiště na Karlovarsku, a třetí ve vztahu k českému poradnímu leteckému týmu v Iráku, jenž zahájil činnost 1. srpna 2016.
Komise v oblasti vojenské symboliky řešila v průběhu roku celkově několik desítek žádostí spolu s řadou dalších úkolů a konzultací rozličného charakteru.

Pamětní odznak 5. jednotky mise EU-TM v Mali.

Pamětní odznak 7. jednotky mise EU-TM v Mali.

Pamětní odznak k 20. výročí založení Měřičského ústavu Litoměřice.

Odznak pro předsunuté letecké návodčí (FAC).

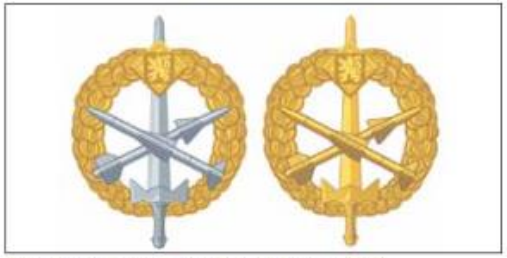
Odznak pro příslušníky protiletecké ochrany (PLO).

Rukávový znak pro Letecký poradní tým v Iráku.

Rukávový znak pro úkolové uskupení Air Policing Island 2016.

Rukávový znak pro mezinárodní cvičení Tobruq Arrows 2016.

Znak Sekce dozoru a kontroly Ministerstva obrany.

Znak Inspekce ministra obrany.

4.2 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, zápůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militárií.

Během roku 2016 výstavní komise zasedla 11x a řešila 321 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo zapůjčení sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2016 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů zapůjčených jinému zařízení	**791**
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	**71**
Udělení vývozních povolení	**82**
trvalých	71
dočasných	11

4.3 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2016 přibylo do sbírek VHÚ Praha 5 725 sbírkových předmětů, z nichž bylo zaevidováno celkem 1 515 přírůstkových čísel.

Předměty do sbírek VHÚ Praha byly získány následovně:

Nákupy	1 587
Dary	2 134
Převody	983
Vlastní	1 020
Výměny	0
Náhrady	1

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha za rok 2016:

I. Chladné zbraně a zbroj	43
II. Palné zbraně do roku 1870	14
III. Krátké palné zbraně po roce 1870	17

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	4
V. Automatické zbraně	17
VI. Dělostřelecký materiál a optika	5
VII. Střelivo	4
VIII. Stejnokroje a výstroj	475
IX. Bodáky	15
X. Archeologie	0
XI. Faleristika	198
XII. Malby a plastiky	25
XIII. Varia	1 180
XIV. Vexilologie	2
XV. Cínové figurky	1 231
XVI. Spojovací materiál	137
XVII. Letecký materiál	62
XVIII. Chemický materiál	11

XIX. Historická fotografie	1 176
XX. Těžká bojová a automobilní technika	75
XXI. Ženijní materiál	1
XXII. Týlový materiál	69
XXIII. Hudebniny	2
XXIV. Kosmonautika	0
XXV. Padáky	3
XXVI. Meteorologie	0
XXVII. Filmotéka	122
XXVIII. Modely	295
XXIX. Grafika	431
XXX. Dary	111

4.3.1 Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2016

VHÚ Praha získal do svých sbírek **Lehký tank LTH** vyrobený firmou ČKD v roce 1939 a exportovaný do Švýcarska, kde ve zdejší armádě sloužil až do 50. let. Tank je darem Švýcarů české straně a je navíc po vnější stránce perfektně rekonstruovaný.
Tank LTH rozšiřuje už tak velice početnou a pestrou kolekci československých předválečných tanků ve sbírkách VHÚ. Jde o tanky, které byly u nás jak konstruktérsky připraveny, tak také vyrobeny. V současnosti má VHÚ tanky LT vz. 35 a LT vz. 38, které sloužily v československé armádě, dále je v jeho sbírkách tank LTP, který byl exportován do Peru. A nechybí ani švédský tank Strv m/41, který byl v této severské zemi licenčně vyráběn podle československého vzoru. Tank LTH nyní tuto kolekce dále rozšiřuje. V prosinci 2015 došlo prostřednictvím švýcarské ambasády v České republice ke kontaktům s ředitelem Centrálního úřadu historického materiálu švýcarské armády (OCMHA) panem Jürgem Reusserem a zástupci vojenského muzea v Burgdorfu, v březnu 2016 navštívila delegace VHÚ švýcarské muzeum. Byla podepsána smlouva a dojednány realizační záležitosti. Přeprava tanku se uskutečnila ve dnech 22.-24. června. V pátek 24. června přijel nákladní vůz Tatra 815 Multilift do areálu Vojenského technického muzea Lešany a na korbě přivezl tank LTH.

Dne 18. září proběhla dražba celé sbírky rušeného francouzského Tankového muzea v Normandii (Normandy Tank Museum) v městečku Catz. Zúčastnily se jí stovky soukromých sběratelů i zástupců muzeí z celého světa. Vzhledem k mimořádnosti této události se poprvé ve své historii zúčastnil zahraniční dražby rovněž VHÚ Praha. Rušené muzeum mělo mezi svými exponáty také dva americké obojživelné pásové vyloďovací transportéry LVT 4 z období 2. světové války. A jeden z nich VHÚ nakonec zakoupil. Konkrétní typ získaného transportéru **LVT 4 přezdívaný Water Buffalo** (Vodní buvol) byl schopen přepravit až 24 plně vyzbrojených vojáků (někdy se uvádí 30) nebo 4 000 kg nákladu. Poháněl jej letecký vzduchem chlazený hvězdicový sedmiválec Continental o výkonu 250 k (stejný byl používán v tancích Stuart). Na silnici dosahoval rychlosti 32 km/h, na vodě 12 km/h.

Mezi nejvýznamnější akvizice za rok 2016 fondu Letecký materiál a Padáky můžeme zařadit následující sbírkové předměty.

Letoun XL-40 Meta Sokol, OK-KHO

XL-40 OK-KHO byl výrobní prototyp 01 známého a velice rozšířeného letounu Orličan L-40 Meta Sokol, který léta sloužil v aeroklubech Svazu pro spolupráci s armádou a zaznamenal také významné exportní úspěchy. Tento konkrétní stroj původně vznikl v kolektivu Ing. Zdeňka Rubliče a po dlouhém vývoji byl zalétán 29. března 1956 s motorem Walter Minor 4-III, jako OK-KHA. Vyznačoval se šikmým přechodem mezi kořenem náběžné hrany kýlové plochy a zadní horní části trupu, spolu s jinými drobnějšími úpravami oproti sériovým kusům. Po úspěšných testech byl přidělen do Výzkumného a zkušebního leteckého ústavu Praha, kde na něm byly zkoušeny různé varianty zástaveb motorů, hlavně plánovaného Avia M-332 o výkonu 140 k. Posléze byl upraven do sériové podoby a dostal novou imatrikulaci OK-KHO. Byl z něj odstraněn charakteristický kýl a byl upraven jako čtyřmístný. V letech 1958-59, kdy se uvažovalo o prodeji L-40 na západní trhy, byl do OK-KHO zkušebně zastavěn americký motor Continental O-300-B o výkonu 145 k. Tato varianta však výrobně realizována nebyla a stroj byl konvertován zpět na verzi L-40. Posléze jej převzal Aeroklub Svazarmu ČR a dolétal v AK Bubovice, kde byl následně uložen v hangáru. Na počátku 90. let minulého století se dostal do soukromých rukou. Byla na něm částečně provedena generální oprava, ale pro nedostatek financí nebyla dokončena. V roce 2016 jej majitel nabídl do podsbírky VHÚ s tím, že stroj je ještě schopen letového provozu a má před sebou ještě poměrně velkou životnost. Takto OK-KHO vhodně doplnil prototypovou a sériovou produkci Orličanu Choceň v podsbírce VHÚ.

Letoun An-2, OK-PYA

Původně zemědělský stroj vyvinutý v konstrukční kanceláři Olega Konstantinoviče Antonova krátce po 2. světové válce. Prototyp ve své době v již neobvyklé dvouplošné koncepci vzlétl poprvé v srpnu 1947. Již jeho rozměry dávaly tušit, že se zrodil opravdu výkonný a všestranný pomocník s motore Švecov AŠ-62 IR o výkonu 1 000 k. Později byl An-2 vyráběn v různých verzích jako transportní, výsadkový, dopravní i zemědělský. V roce 1960 se rozběhla jeho výroba rovněž v polské letecké továrně PZL-Mielec a pokračovala až do roku 1991. Letouny byly také licenčně produkovány v Číně. Typ doznal značného rozšíření v mnoha státech světa a ve velkých počtech létá dodnes. Stroj čs. imatrikulace OK-PYA byl vyroben v SSSR v roce 1961. Hned na jaře po záletu byl výrobcem dodán do Československa a předán Východočeskému krajskému aeroklubu Svazarmu. Během své služby vystřídal mnohá letiště a většinou byl používán k výsadkům parašutistů. Pozorný televizní divák jej však mohl zahlédnout i v seriálu „Četnické humoresky“, kde na letišti Brno-Slatina hrál dvouplošník z období mezi světovými válkami. Po zániku Svazarmu se letoun stal majetkem Aeroklubu České republiky. Ten jej v roce 2011 zapůjčil VHÚ pro chystanou novou expozici sportovního letectví. Dne 3. ledna 2012 byl OK-PYA přeletěn ze Zábřehu u Hlučína na letiště Praha-Letňany a umístěn v depozitáři. K tomuto dni měl nalétáno úctyhodných 8 025 hodin při 18 031 startech. V roce 2016 pak byl pro sbírku VHÚ získán koupí, aby doplnil řadu víceúčelových vojenských letounů v podsbírce Letecký materiál a zároveň dokumentoval sepětí armády s brannými organizacemi u nás.

Letoun MiG-23 ML, 4644 „Tygr“

V roce 1962 seznámilo velení sovětského letectva konstrukční kancelář Mikojan a Gurjevič s požadavky na stíhací letoun nové generace. Prototyp 23-11, který sloužil k ověření koncepce křídla s měnitelnou geometrií, vzlétl poprvé 10. června 1967 pilotován A. V. Fedotovem. První plnohodnotnou bojovou verzí se stal MiG-23 M s motorem R-29-300 a radiolokátorem S-23. V roce 1976 vznikla rekonstrukcí MiGu 23 MF (což byla exportní verze) spojenou se zástavbou motoru R-35-300 varianta MiG-23 ML. Nový motor se mimo zvýšeného tahu vyznačoval i sníženou spotřebou paliva. Uvedená verze se vyráběla v letech 1976-1985. Nové Migy 23 ML byly dodány do Československa k 1. stíhacímu leteckému pluku (slp). Po zrušení 1. slp v roce 1994 byly zbývající letouny předány ke 4. základně stíhacího (později taktického) letectva v Čáslavi. Poslední z nich dolétal v roce 2000. Stroj trupového čísla 4644 byl vyroben v roce 1982 a čs. straně předán nedlouho poté spolu s dalšími sedmnácti kusy verze ML. V provozu byl od 22. prosince 1982 a nalétal celkem 1 137 hodin. Ke konci své životnosti dostal výraznou „tygří“ kamufláž ve které se zúčastnil řady leteckých mítingů. Zároveň se stal posledním provozovaným MiGem-23 v ČR, protože i když byl typ MiG-23 oficiálně vyřazen z letectva AČR, letoun trupového čísla 4644 se i nadále používal ke kondičnímu létání a testům. V září 1999 se naposledy předvedl na veřejnosti na statické ukázce na CIAFu a svou letovou kariéru definitivně zakončil až 26. října 2000. Poté byl umístěn na pylonech u památníku letců na letišti Planá u Českých Budějovic. V září 2016 byl v rámci delimitace majetku armády převeden do sbírky VHÚ, kde spolu s dalšími MiGy dokumentuje ucelenou řadu těchto bojových letadel v našem letectvu.

Letoun Z-50 M, OK-TRP

Letoun Zlín Z-50 M byl určený jako přechodový typ pro plnohodnotné akrobatické speciály při výcviku reprezentačních pilotů. Vznikl na objednávku Svazu pro spolupráci s armádou v roce 1988 a byl vlastně posledním z proslavené rodiny speciálních akrobatických letadel vyráběných v Moravanu Otrokovice. Jednalo se o kompletní drak úspěšné Z-50, osazený méně výkonným čs. motorem Avia M-137 AZ a vrtulí Avia V-503 A. Šlo tak vlastně o poslední sportovní letadlo kompletně dodávané československým leteckým průmyslem, protože klasické soutěžní Z-50 měly americký motor Avco Lycoming a vrtuli Hoffmann. Letoun výrobního čísla 0059 byl první sériový kus a zalétaný dne 23. prosince 1988. Jeho majitelem se stal nejprve Svazarm a později Aeroklub České republiky. Působil v našich Leteckých akrobatických centrech v Moravské Třebové a Karlových Varech. Byly na něm vycvičeny naše největší akrobatické hvězdy, jako třeba Martin Stáhalík a další. Byl také často používán při nižších akrobatických soutěžích jako závodní. Jeho letecký život ukončilo menší poškození spodní části trupu, které se již vzhledem k vyčerpané životnosti draku nevyplatilo opravovat. Poté byl nabídnut do sbírky VHÚ, protože organicky zapadal do dlouhé řady akrobatických speciálů, které již v podsbírce jsou. Navazoval na slavné soutěžní Trenéry a ještě slavnější Z-50 LS, OK-IRG, které jsou vystaveny v největším expozičním hangáru Leteckého muzea. V současné době je ve výborném stavu prezentován v plánované expozici sportovního letectví v areálu Staré Aerovky.

Letecký motor DB 605
Podstatná část německého leteckého motoru Daimler-Benz DB 605, pocházejícího patrně z rybníka u Hodovíze poblíž Manětína (Plzeň-sever). Letoun, jehož identita zatím nebyla přesně zjištěna, se zřítil do rybníka dne 25. února 1945 po poledni. Příčina nehody není známa, mohlo se jednat o technickou závadu, nebo sestřel. Dle souhrnného četnického hlášení za měsíc únor pilot vyskočil na padáku a nezraněn došel do vsi Štichovice. V roce 1999 byly během čištění rybníka trosky nalezeny a posléze odvezeny a očištěny. Karter nesl logo Škodových závodů, takže byl zřejmě odlit v Plzni, nebo v Avii Čakovice. Jde asi o motor z letounu Messerschmitt Bf 109 G, tedy o verzi A. V roce 2016 byl nabídnut do sbírky VHÚ, aby doplnil poměrně ucelenou podsbírku dokumentující těžké letecké boje na severozápadě Čech během 2. světové války.

Paraglidingová souprava Anex Cirus Farao 55
Jednou z oblíbených disciplín se v nedávné době stalo létání na klouzavém padáku, jež umožňovalo pilotovi opravdu těsné sepětí s okolní vzdušninou. Ve světě byly vyráběny různé konstrukce, včetně verzí jejich motorizace. Domácím produktem byla souprava Farao, kterou vyráběla firma Anex Cirus počátkem 90. let minulého století. Tvořil ji vrchlík typu křídlo s 55 komorami ušitý z umělé tkaniny, připevněný pomocí kevlarových šňůr k postroji, jehož základem byla laminátová sedačka pokrytá tkaninou. Součástí postroje byl také červenobíložlutý záchranný padák s kruhovým vrchlíkem, nesený v zadní části sedačky. Výrazné barvy měly pomoci ke snadnějšímu vyhledávání padáku a pilota při jejich uvíznutí v porostu nebo na stromech. Což nebyl podle původního majitele zcela ojedinělý jev. Hlavní vrchlík byl ovládán pomocí řídicích šňůr a umožňoval kromě manévrování také měnit klouzavý úhel letu. I komplet Farao bylo možno motorizovat pomocí speciálního pístového motoru s vrtulí v tlačném uspořádání. Soupravu získal VHÚ do sbírky darem, aby dokumentovala v podsbírce Padáky vývoj tohoto zajímavého leteckého sportu.

Dalším zajímavým přírůstkem do sbírek VHÚ byla **replika 9cm pevnostního minometu vzor 38**. Šlo o zbraň, která byla vyvíjena v předválečném období, a kterou měly být vyzbrojeny pěchotní sruby polního opevnění intenzivně budované na hranicích potenciálního protivníka ve druhé polovině 30. let 20. století. Přírůstek je zajímavý především tím, že se ani jedna zbraň v originále nezachovala. Zámečnictví Zerzán z Vraclavi vyrobilo na vlastní náklady věrnou repliku této zbraně podle dochované dokumentace ve Škodových závodech v Plzni a následně jej darovalo do sbírky VHÚ Praha.

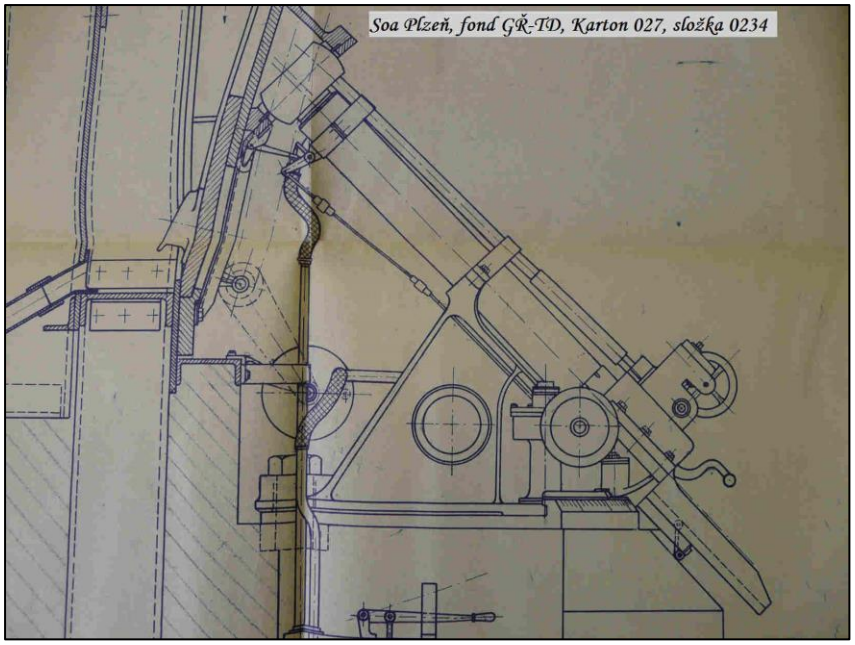

Zbraň měla speciální konstrukci se stálým náměrem hlavně 45° a nabíjením zezadu. Dostřel se reguloval upouštěním části prachových plynů z hlavně v rozsahu 300 - 4400 m. Mina o hmotnosti 6,92kg dokázala při kadenci 25 - 30 ran za minutu účinně zasáhnout na velké ploše. Vlastní zbraň měla hmotnost 1 430 kg, střílna a ložiště dalších 5 920 kg.
Obsluhu zbraně tvořilo 7 mužů a výhradně nepřímá střelba se prováděla podle údajů pozorovatele.

Historie zbraně
Ředitelství opevňovacích prací si na základě francouzských zkušeností i vlastních poznatků uvědomovalo, že pevnostní linie budovaná často ve složitých terénních podmínkách, bude vyžadovat minometnou výzbroj ke krytí hluchých prostorů. Koncem ledna 1936 předvedla Škodovka prototyp zbraně a připravila harmonogram, který by umožnil první dodávky minometů již na podzim 1936. Bohužel se ukázalo, že vývoj pevnostního dělostřeleckého materiálu není jednoduchou záležitostí. Konstrukce vycházející z polního minometu vojáky neuspokojila a prototyp umístěný v improvizované lafetě při střelbách zcela propadl. Teprve projekt zbraně, který Škodovka předložila v létě 1936 po zapracování všech připomínek, byl plnohodnotnou pevnostní zbraní. Nový prototyp však také neobstál při zkouškách. Dokonce došlo k tragédii, kdy utržený závěr zranil několik osob, a zkoušky musely být na čas přerušeny. Po odstranění závady a úpravě konstrukce byly prototypy opět v červenci podrobeny zkouškám na střelnici, v nichž konečně plně obstály. Výzbrojní komise rozhodla o zavedení zbraně pod označením 9cm minomet vzor 38. Objednávka vystavená 30. července 1938 zněla na 54 minometů a střílen. Součástí zakázky také bylo 55 140 min. Tyto zbraně měly být dodány v průběhu roku 1939 a okamžitě osazeny do dokončených objektů. Další objednávka měla bezprostředně následovat podle toho, jak budou dokončovány plánované sruby. V září 1938 bylo ve Škodovce rozpracováno několik zbraní, ale po Mnichovu došlo k redukci objednávky, která byla zúžena na pět souprav. V březnu 1939 minomety zabavili Němci, kteří je i krátce zkoušeli. Potom jejich stopa mizí a do dnešních dnů se nedochovala žádná zbraň tohoto typu.

Na sklonku roku byl do sbírky VHÚ také získán luxusní exemplář kinžálu – dýky, jejíž historie a tradice jsou pevně spojeny s oblastí Kavkazu a národy na něm žijícími. **Kinžál** se stal součástí kavkazských národních krojů a velké obliby dosáhl zejména u kozáckých vojsk, kde se vedle známější šašky stal druhou poboční zbraní jejich příslušníků. Dýka, jejíž vznik můžeme zasadit do počátku 20. století, má celkovou délku 437 mm a je opatřena 318 mm dlouhou a 35 mm širokou čepelí s oboustranným ostřím, stýkajícím se v ostrém hrotu. Na vnější straně má čepel tři výbrusy, které jednak snižují hmotnost zbraně a činí ji tak lépe ovladatelnou, ale mají také nezanedbatelnou funkci estetickou. V prostředním výbrusu je zlatem tausovaný nápis „ДВА РАЗА НЕ БЬЮ“ (Dvakrát neudeřím), staré ruské úsloví, které se užívá dodnes a vyjadřuje přesvědčení, že druhou ránu již nebude protivníkovi

potřeba zasadit. Stejný nápis se nachází např. na čepeli kinžálu z roku 1851, který věnoval generálporučík kníže Bebutov caru Mikuláši I., a jenž je v současné době uložen ve sbírce Carského Sela. Na vnitřní straně čepele je vyražena zlacená výrobní značka čočkovitého tvaru, která je provedena arabským písmem a zní „Amal Hasan“ (vyrobil Hasan). Bližší údaje o tomto výrobci nejsou známy, bezpochyby se však jednalo o špičkového řemeslníka své doby, který pracoval pro nejvýše postavené osobnosti. To dokládá jiný exemplář, který byl v červnu 2014 dražen ve 45. aukci známého italského aukčního domu Czerny´s International Auction House pod číslem 251, a který byl Hasanem prokazatelně vyroben pro ruského cara Alexandra III. (1845–1894, vládl v letech 1881–1894).
Plochá rukojeť je vyrobena ze zlaceného stříbra, bohatě zdobeného filigránem a rostlinným ornamentem, provedeným technikou niella, tedy speciální formou inkrustace, při níž jsou ryté nebo leptané drážky v povrchu kovu vyplňovány opticky kontrastní šedou nebo černou hmotou. Ve stejném luxusním stylu výzdoby je provedena i pochva, u níž je však vzhledem k obsahu zajímavá zejména její vnitřní strana. V její horní části je nejprve arabským písmem provedený podpis výrobce, nad nímž jsou vyraženy značky puncovního úřadu ve Vladikavkazu, používané koncem 19. století a v první čtvrtině 20. století. Samotný puncovní úřad byl založen v roce 1886, neboť v blízkosti vojenské pevnosti se v tomto městě rychle usazovali mečíři a další řemeslníci z Kavkazu, zejména Dagestánu, jejichž výrobky nacházely odbyt mezi místními kozáky a posléze i civilními obyvateli v ruském vnitrozemí, kde se na přelomu 19. a 20. století ve velkém rozšířila obliba umělecko-řemeslných výrobků v kavkazském výzdobném stylu. Pod již zmíněnou signaturou je datace „19 5/VII 15“, avšak této straně pochvy dominuje poprsí evropsky oděné ženy, což je ve výzdobě kavkazských kinžálů zcela atypický motiv. Výrobci těchto zbraní byli v naprosté většině muslimové, kterým jejich náboženství zakazuje zobrazování živých bytostí. Muslimská náboženská tradice chápe figurativní zobrazování jako projev zpupnosti člověka, který napodobuje tvůrčí akt Boha. Podle islámu je Bůh jediným stvořitelem všech bytostí a jejich zobrazování je proto chápáno jako závažné provinění, tzv. přidružování k Bohu. Výrobce této zbraně musel proto být buď výrazně ovlivněn nemuslimským prostředím, ve kterém žil nebo dostal za svůj hřích velmi dobře zaplaceno. Výzdobu spodní poloviny pochvy pak tvoří rostlinné motivy, kombinující niello s filigránem.

Nejzajímavější přírůstek roku 2016 sbírkového fondu Varia je **jídelní souprava** důstojníka 1. střeleckého pluku „Mistra Jana Husi“ Antonína Novotného. Jednu z dělících linií mezi důstojníky a mužstvem představuje stravování, rozdíly nejsou vždy jen v kvalitě a kvantitě pokrmů, ale mnohdy i v jakosti používaného jídelního náčiní. Příkladem toho, že výjimku nepředstavovalo ani dobrovolecké vojsko československých legionářů na Rusi, je právě zmíněná souprava. Její majitel ji nechal vyrobit na zakázku během své služby na transsibiřské magistrále a tvoří ji sada 3 jídelních misek, samovar, 2 konvičky, hrnek a patřičný počet podnosů a tácků. Nádobí je vyrobeno z mosazi a uvnitř vycínováno. Zajímavá je výzdoba, kterou tvoří různorodá sbírka delaborovaných patron, včetně na Sibiři poměrně exotických modelů. Namátkou lze jmenovat například náboje 11mm Gras, 8mm Lebel nebo .303 British. Řemeslníkem nejvíce využívaný náboj je pak japonský 6,5mm Arisaka.

Antonín Novotný (1877, Strašín - 1926, Prusice) odešel do Ruska před 1. světovou válkou a zřejmě pracoval jako keramik v Rostově na Donu. Po vypuknutí války se přihlásil jako dobrovolník do České družiny a byl zařazen k 3. rotě jako střelec. Na frontě se prokázal jako schopný a statečný voják, byl dvakrát raněn a za svou statečnost obdržel Kříž sv. Jiří I., III. a IV. stupně. Během bitvy u Zborova už bojoval jako velitel čety a o rok později velel rotě. Součástí daru byla fotografie z roku 1919, na které je zachycena souprava i s majitelem.

V průběhu roku 2016 přibyl do podsbírky faleristiky **soubor památek z pozůstalosti divizního generála Bedřicha Rumla**. Divizní generál Bedřich Ruml absolvoval službu v rakousko-uherské armádě jako jednoroční dobrovolník v říjnu 1913 u zeměbraneckého pluku 12 v Čáslavi a školu důstojníků v záloze u zeměbraneckého pluku 30 ve Vysokém Mýtě. Po vypuknutí I. světové války odešel v hodnosti četaře na ruskou frontu, kde padl do zajetí. V září roku 1916 se přihlásil k Československým legiím v Kyjevě. Službu v legiích konal od července 1917 u 3. československého střeleckého pluku „Jana Žižky z Trocnova“, od září 1917 u 2. československé dělostřelecké divize. Po absolvování důstojnické dělostřelecké školy sloužil ve funkci velitele spojovací a průzkumné čety u 1. baterie 2. dělostřelecké brigády II. československé střelecké divize. Po několika povýšeních se v lednu 1919 poručíkem dělostřelectva. V březnu 1919 působil u 2. dělostřelecké brigády a o měsíc později převzal velení obrněného vlaku „Úderník“, s nímž absolvoval boje na trati Krasnojarsk – Tajšet – Nižněudinsk. V lednu 1920 byl povýšen na poručíka a na pozici velitele obrněného vlaku setrval až do svého návratu do Československa. V letech 1920-1922 absolvoval kurs důstojníků generálního štábu a Válečnou školu. Působil jako důstojník generálního štábu a dělostřeleckého oddělení zbrojního odboru MNO. Později byl povýšen na podplukovníka a následně plukovníka, přičemž ostupně velel dělostřeleckému pluku 52 v Josefově, v roce 1928 krátkodobě 4. polní dělostřelecké brigádě v Hradci Králové a od ledna 1929 6. polní dělostřelecké brigádě v Brně. V letech 1931-1935 absolvoval Kurz vyšších velitelů na Válečné škole v Praze, dosáhl hodnosti brigádního generála a vedl Dělostřelecké učiliště v Olomouci. Roku 1937 byl povýšen do hodnosti divizního generála a během mobilizace na na podzim 1938 vykonával funkci velitele Hraničního pásma XII v Hradci. Službu v armádě ukončil po okupaci v roce 1939 a po válce se do armády již nevrátil.
Jedná se o Československý válečný kříž 1914-1918, Řád sokola s meči, Československou revoluční medaili, Mezispojeneckou medaili Vítězství a Řád sv. Sávy III. třídy. Součástí tohoto konvolutu je i několik plaket a odznaků - Odznak pro diplomované důstojníky generálního štábu, absolventy čs. válečné školy v Praze (ročník 1922), klopový odznak Československé obce legionářské, Pamětní plaketa 20. výročí založení pěšího pluku 2 Jiřího z Poděbrad (1916-1936), Pamětní plaketa 39. pěšího pluku a Pamětní plaketa ženijního pluku č. 1. Součástí konvolutu jsou také dekrety vyznamenání. Celý soubor byl získán darem od paní Olgy Pokorné.

Soubor nových přírůstků za rok 2016 doplňují také **pamětní odznaky na stuze se vztahem k organizačním celkům současné Armády České republiky**, povolené k nošení na vojenském stejnokroji. Mezi ně náleží Pamětní odznak 7. mechanizované brigády "Dukelské". Celkové výtvarné pojetí pamětního odznaku se odkazuje na Pamětní kříž 1. jízdního pluku Jana Jiskry z Brandýsa a Pamětní kříž 2. jízdního pluku Sibiřského. Pamětní odznak na stuze, tvořený tlapatým křížem rovných ramen o rozpětí 42 mm při síle 2 mm s převýšeným, mírně vypuklým, kruhovým středovým medailonem a tenkým převýšeným okrajem ramen kříže na aversu je ražený z patinovaného tombaku a vyplňovaný smaltem. Avers: Kříž v celé ploše ramen bíle smaltován a opatřen červeným okrajem mezi bílým smaltem a tenkým převýšeným okrajem, středový medailon v barvě tombaku s dvojitým mezikružím při okraji nese na středu kolorovaný smaltovaný znak 7. Mechanizované brigády. Revers: Celá plocha kříže v barvě tombaku, při dolním okraji spodního ramene kříže umístěno pořadové číslo odznaku, na středovém medailonu nápis: 7. MECHANIZOVANÁ BRIGÁDA „DUKELSKÁ“. Odznak zavěšen na stuze sytě žluté barvy se silnými pruhy oranžovočervené barvy na okrajích, na středu polcené pásem složeným ze tří pruhů v barvách národní trikolory. Pruhy jsou rozmístěny v pořadí oranžovočervená-sytě žlutá-bílá-červená-tmavě modrá-sytě žlutá-oranžovočervená. Stužka o délce 11 mm v barvách a v šíři stuhy pamětního odznaku s miniaturou v barvě tombaku v podobě znaku 7. Mechanizované brigády. Vzorek pamětního odznaku na stuze byl získán darem od mjr. Mgr. Josefa Turka.

5 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

5.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v CES MK ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR.

Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2016:

I. Chladné zbraně a zbroj	3 587
II. Palné zbraně do roku 1870	2 363
III. Krátké palné zbraně po roce 1870	2 600

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 373
V. Automatické zbraně	2 808
VI. Dělostřelecký materiál a optika	2 756
VII. Střelivo	6 717
VIII. Stejnokroje a výstroj	15 838
IX. Bodáky	1 005
X. Archeologie	2 148
XI. Faleristika	14 111
XII. Malby a plastiky	8 376
XIII. Varia	42 225
XIV. Vexilologie	1 432
XV. Cínové figurky	12 049
XVI. Spojovací materiál	1769
XVII. Letecký materiál	2 019
XVIII. Chemický materiál	884

XX. Těžká bojová a automobilní technika	1 125
XXI. Ženijní materiál	254
XXII. Týlový materiál	1 880
XXIII. Hudebniny	1 444
XXIV. Kosmonautika	87
XXV. Padáky	275
XXVI. Meteorologie	167
XXVII. Filmotéka	18 134
XXVIII. Modely	1 332
XXIX. Grafika	39 052
XXX. Dary	1 050

5.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK

VHÚ Praha plánovitě získává, shromažďuje, trvale uchovává, eviduje, odborně zpracovává a umožňuje veřejné užívání sbírky, respektive sbírkových předmětů, které jsou hmotnými doklady dokumentujícími vývoj vojenské činnosti, zejména z minulosti a současnosti českého a československého státu, jakož i technické a výrobní tradice v oblasti vojenství a příbuzných oborů české i zahraniční provenience.

Oddělení správy muzejních sbírek naplňovalo svou činností hlavní úkoly definované k dosažení cíle 3. úrovně č. 120709 „Zabezpečit komplexní péči o kulturní odkaz v oblasti vojenské historie a poskytování služeb k podpoře komunikace s veřejností“. Tak jako v předchozích letech to znamenalo především plnit úkoly spojené se zabezpečením rozvoje nemovité infrastruktury v areálech Vojenského technického muzea Lešany a Leteckého muzea Kbely. Dále pak spolupodílet se na zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty, ať už vystavované v expozicích, nebo uložené v depozitářích VHÚ Praha.

Jedním z prvních hlavních úkolů, na kterém se oddělení správy muzejních sbírek podílelo, byla tvorba nové expozice v nově zrekonstruovaných hangárech č. V a VI v areálu Stará Aerovka. Především šlo o přípravu podkladů a následnou instalaci exponátů. Ta v sobě zahrnovala mimo jiné také poměrně náročné přestěhování několika kusů bitevních a bombardovacích letadel z areálu Leteckého muzea Kbely. Nově vzniklé expozice ukazující historii firmy Aero a představující bitevní a bombardovací letouny tak mohly být 30. dubna 2016 poprvé představeny široké veřejnosti.

V rámci rozvoje nemovité infrastruktury v areálu Vojenského technického muzea Lešany proběhla rekonstrukce expoziční haly č. 154 - Raketová hala a depozitních budov č. 15 a 93. Všechny budovy získaly novou fasádu a depozitní budova č. 15 navíc ještě novou střechu a okna. Za tímto účelem muselo být z těchto budov přestěhováno nemalé množství předmětů. Cílem stěhování bylo nejen přemísťovat sbírkové předměty do nově zbudovaných depozitářů za účelem uložení v lepších podmínkách, ale také zefektivnit další depozitní prostory v rámci HD Lešany. Stěhování sbírkových předmětů je častou činností pracovníků tohoto oddělení. Ať už přesun exponátů do nových výstav a expozic, mezi depozitáři, nebo při získávání nových přírůstků.

Oprava budovy č. 15 ve Vojenském technickém muzeu Lešany

Stěhování letadel do Staré Aerovky

Dalším povedeným úkolem bylo kompletní dovybavení expozic ve Vojenském technickém muzeu Lešany novými popiskami odpovídajícími současným muzejním trendům. Podobný proces byl zahájen i v rámci Leteckého muzea Kbely. Oddělení plnilo také úkoly spojené s výstavní a sbírkovou komisí VHÚ Praha.

5.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny na pracovištích VHÚ Praha a specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruují letecký materiál. Na restaurátorském účelovém pracovišti Vojenského technického muzea v Lešanech se provádí konzervátorské i restaurátorské zásahy sbírkových předmětů širokého rozsahu, především těžké bojové techniky, automobilové techniky a dělostřeleckých zbraní armád téměř celého světa. Zmíněné restaurátorské pracoviště prochází v posledních letech rozsáhlou reformou tak, aby se rozšířily schopnosti a možnosti konzervování a restaurování jak vojenské výstroje a výzbroje, ale také dalších sbírkových předmětů především ze dřeva, kůže, textilu a jiných materiálů, jako jsou modely, rámy obrazů, historický nábytek, schránky radiostanic, uniformy apod.

Počet zrestaurovaných sbírkových předmětů	367
smluvně	367
vlastní kapacitou	0

Počet konzervovaných sbírkových předmětů	316
smluvně	0
vlastní kapacitou	316

V roce 2016 byly v restaurátorských dílnách VHÚ Praha ošetřeny i tyto sbírkové předměty:

Pohled na reliéfy po restaurování.

Ve sbírce výtvarného umění VHÚ Praha je zařazena kolekce prací od autorů z okruhu umělců legionářů. Jedním z nich je sochař Karel Babka, ruský legionář a účastník bitvy u Zborova. V restaurátorské dílně Armádního muzea Žižkov bylo v roce 2016 restaurováno několik bronzových reliéfů tohoto autora.
První je reliéf ruského legionáře o rozměrech 270 x 125 mm. Má dokonale zachovalou povrchovou úpravu provedenou temně hnědou patinou.
Další je italský legionář, má rozměry 270 x 123 mm. Patina je z velké části setřelá a v hloubce reliéfu je místy patrná nazelenalá krusta divoké koroze kovu.
Reliéf francouzského legionáře je proveden třikrát. Má rozměry 275 x 120 mm. Trojice reliéfů má nestejně zachovalou povrchovou úpravu, opět s místy napadenými nežádoucí korozí bronzu. Obdélníkové destičky reliéfů mají ze zadní strany pokaždé dva kuželové nálitky pro závity upevňovacích šroubů. Povrch je zde hrubý, neopracovaný, se zrnitými vměstky. Také zde je místy kov napaden korozí.
Ještě k podobě provedení povrchové úpravy. V době vzniku reliéfů pro závěrečnou patinu (umělou ušlechtilou patinu) byla používána směs tzv. sirných jater. Tavenina síry s potaší šla zakoupit k umělecko-řemeslnému použití v podobě kousků žlutozelené barvy, rozpustných ve vodě. Předmět je po odmaštění ponořen do lázně, v případě větších plastik je rovnoměrně potírán, a to tak dlouho, až získal temně hnědé

zabarvení. Po opláchnutí je většinou provedena povrchová ochrana rozleštěním směsi včelího vosku, případně šelakovou politurou. Samotné restaurování začalo fotodokumentací pokaždé z obou stran a popisem stavu před konkrétními zásahy. Následovalo omytí povrchu lihovým prostředkem pomocí měkkých kartáčů s umělým vláknem. Proces byl opakován celkem čtyřikrát. Zatvrdlé prachové částice nešly jednorázově uvolnit, stále se projevovaly převážně v hloubce reliéfu, a nebo u propracovaných detailů v podobě narostlé krusty bělavého zabarvení. Po odstranění nečistot se naplno projevila míra zachovalosti patiny. Pouze reliéf ruského legionáře je téměř v dokonalém stavu a nevyžaduje kompletní zásah. Z ostatních desek byla postupně odstraňována krusta nežádoucí patiny. Opatrným kartáčováním v kombinaci s oplachy destilovanou vodou a místní aplikací chelatonové lázně. Proces probíhal v kombinaci se sušením v delším časovém sledu. Nutno podotknout, že koroze byla odstraněna pouze místy s ohledem na ostatní plochy reliéfu. Po závěrečném oplachu a vysušení je povrch celkově zapatinován směsí hnědě zabarvené šelakové politury, která má polomatný lesk.

Ústředna po restaurování a konzervaci.

V roce 2016 zde byla restaurována i telefonní ústředna Signalapp vyrobena v Berlíně roku 1943. Jedná se o část německé stavebnicové telefonní ústředny z období 1935 – 1945. Ústředna byla ve výzbroji pozemního vojska, letectva a námořnictva. Po roce 1945 se dostala i do výzbroje ČSLA, jako mnoho dalšího kořistního materiálu.
Ústředna byla konstrukčně poškozená v oblasti spojů a vykazovala degradaci klihu patrně vlivem suchých klimatických podmínek při uložení v minulosti. Dřevěný panel s ovládacími prvky byl částečně rozklížený a v rozích byla patrná deformace překližených materiálů. Povrchová úprava měla drobné oděrky s nánosy prachových částic. Kovové části vykazovaly drobnou korozi s oděrkami a mastným filmem na povrchu. Závaží konektorových kabelů bylo částečně zkorodované.
Po mechanickém a chemickém vyčištění korpusu ústředny bylo přistoupeno k doplnění chybějících dřevěných materiálů. Po opravách konstrukčního propojení byly oba díly korpusu sklížené glutinovým teplým klihem na původní místa. Překližovaná dvířka vykazovala mírnou deformaci rozklížených částí. Zpětným klížením za aplikace glutinového klihu se tyto deformace povedlo eliminovat na minimum. Velký panel s přepínači, spínači a konektory byl zhotoven z překližovaného materiálu, v jádru ze smrkového masivu a po levé a pravé straně konstrukční desky z velmi podobného materiálu, jako je sololit. Na některých okrajových místech došlo patrně v důsledku mechanického i povětrnostního poškození k prasklinám, které byly zalepeny disperzním lepidlem Dispercol a staženy za pomoci svěrek. Spojová místa byla retušována černým lihovým mořidlem a doplněna černou šelakovou politurou. Oba panely byly čištěny tamponem s destilovanou vodou a po vysušení také silikonovou emulzí. Silikonová emulze byla použita i k čištění přepínačů a konektorů. Elektrosoučástky a kabely s textilním potahem byly čištěny pomocí stlačeného vzduchu a současným narušováním povrchu jemným štětcem. Povrchová úprava dřevěné dubové části korpusu telefonní ústředny byla po vyčištění doplněna šelakovou politurou na místech, která povrchově postrádala lakový film, nebo i na místech, která byla po konstrukční opravě. Následně byl povrch přeleštěn pomocí polny s lihem a lněným olejem. Kabelová kovová závaží o osmnácti kusech byla povrchově zkorodovaná a znečištěna nánosy mastnot a prachu. Po demontáži, při níž došlo k separaci kovových a dřevěných částí, bylo přistoupeno k odmaštění kovových prvků za pomoci technického benzinu. Na povrch zkorodovaných částí byl aplikován Konkor 101, který měl za úkol změkčit korozní produkty oceli. Po časové prodlevě byl korozní produkt oceli z povrchu mechanicky odstraněn tupou škrabkou a jemným ocelovým kartáčem. Jeho odstranění nebylo dosaženo ihned, a proto se proces opakoval až do úplného vyčištění. Postižená místa byla ošetřena Tanátem, jehož prostřednictvím došlo k neutralizaci a stabilizaci hloubkové koroze v mikropórech povrchu oceli. Po tomto procesu konzervace bylo nutné povrch opět vykartáčovat jemným ocelovým kartáčem a opatřit nánosem konzervačního syntetického vosku Revax 30. Dřevěná kolečka se čistila za pomoci mýdlové pěny s nízkým obsahem pH a demineralizované vody. Na kolečka byl po osušení aplikován konzervační vosk, na dřevěné povrchy ve velmi tenké vrstvě, povrch byl následně rozleštěn. Při konečné kompletaci předmětu došlo k montáži demontovaných dílů jak u samotné ústředny, tak i u kabelového závaží. Předmět byl na závěr restaurátorského a konzervátorského zásahu navrácen do depozitáře, kde byl osazen do telefonní sestavy – stavebnice, která obsahuje různé komponenty k telefonní komunikaci dané doby.

6 KNIHOVNA VHÚ PRAHA

6.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.

První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přiváželi vracející se českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské museum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského musea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu – v Památník osvobození, který byl umístěn na vrch Vítkov a zahrnoval dvě budovy: na úpatí byla vystavěna účelová budova a na vrcholu budova Mauzolea a Pantheonu s monumentální sochou Jana Žižky z Trocnova (socha byla osazena až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, ale obě knihovny ještě pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 byl Památník osvobození na rozkaz říšského protektora německou tajnou policií uzavřen a zapečetěn. O zaměstnance ústavu – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezených sem ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.

S poválečnou obnovou ústavu bylo současně započato rovněž s rekonstrukcí obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas, stejně tak jako zajišťování stavu a úplnosti navrácených fondů, které bylo značně ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického musea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů. Ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.

V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny VHÚ a Knihovny Vojenského historického musea. V poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení.

Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním a druhém odboji a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.
Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR, sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze-Bubenči. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).
Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny se dvěma detašovanými pracovišti na Žižkově a v Rooseveltově ulici v Praze-Bubenči.
Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR.

6.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblasti společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

Staré tisky
Sbírka starých tisků ze 16. až 18. Století. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy
Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století, kdy jádro tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historické literatury 19. a počátku 20. století
Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920.

Nový fond – od roku 1921 do současnosti
Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje jak dokumenty tuzemské, tak zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího

vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství, vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

Fond zaměřený na soudobé vojenství a obrannou politiku
Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojenství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie
Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádro sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika
Většinu tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány
V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány, které časově pokrývají 17. až 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší
Zde jsou uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách
Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

6.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2016

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., usnesením vlády ČR č. 28/2012 o Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015 a usnesením vlády ČR č. 1032/2016 o Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 až 2020 se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem.

1. Mimořádná revize a slučování fondů.
Práce na sloučení obou bývalých referátů pokračovaly i v roce 2016. Slučování fondů bylo zahájeno na fondu periodik. Do konce roku 2016 bylo sloučeno 1517 titulů periodik, přičemž v případě 128 titulů došlo k přesignování. Práce na slučování fondu je třeba vázat na práce revizní, neboť je nutné ověřit fyzický stav dokumentů, kompletnost ročníků i jednotlivých čísel a svazky i jednotlivá čísla fyzicky přesignovat. Koncem roku 2016 bylo zahájeno také slučování fondů monografií, které je také spojeno s obsahovou revizí fondů.

2. Retrospektivní konverze a rekatalogizace – postup a pracovníci
V roce 2016 pokračovala Knihovna VHÚ v intenzivní jmenné rekatalogizaci periodik ze starého (historického do roku 1920 včetně) i nového fondu do elektronického systému.
Zpracování fondu periodik je úzce propojeno s revizními pracemi a se slučováním fondů. Do elektronické podoby bylo převedeno 1014 záznamů titulů periodik, takže celkový počet ke konci roku 2016 je 1 517 titulů. Je třeba ještě zdůraznit fakt, že objem prací zahrnující převedení jednoho titulu není vždy stejný, neboť se odvíjí nejen z charakteru periodika jako takového, ale především z počtu ročníků, respektive počtu svazků, které daný titul obsahuje.
Zároveň s rekatalogizací periodik pokračovala Knihovna VHÚ v exportech záznamů do Souborného katalogu ČR a ve spolupráci se stejnojmenným oddělením NK ČR. Díky tomu je v současné době v on-line verzi Souborného katalogu ČR zaneseno 1 104 titulů periodik z Knihovny VHÚ Praha.
V roce 2016 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congres Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jediná specializovaná knihovna, a upevnila tak svoji pozici pilotní instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel a pravidel RDA. Zaměstnanci knihovny také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku.

3. Služby
V roce 2016 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služby). Zároveň pro pracovníky Knihovny VHÚ trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba).
Knihovna VHÚ pokračovala jednak v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší), ale i ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu Ptejte se knihovny, obnovila poskytování informačních služeb dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno pouze 66 nejvýznamnějších knihoven v ČR.
Knihovna VHÚ nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy a asistenční služby u katalogů. Z 1 328 registrovaných uživatelů knihovny jich bylo v roce 2016 aktivních 818 (z nich 62 nových čtenářů a 21 neregistrovaných badatelů) a knihovna realizovala 1 891 zápůjček a 1 720 prolongací.

4. Digitalizace
V roce 2016 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci periodik v projektu Historie a vojenství v dobovém tisku v rámci grantového podprogramu Kramerius v programu VISK 7 (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru). Jednalo se opět o třetí největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 7, větší projekt podala jen Národní knihovna ČR a Národní filmový archiv. Celkem bylo zdigitalizováno 153 915 stran digitálních dokumentů. V roce 2016 probíhala digitalizace podle standardu NDK 2012, proto již v tomto roce nebylo prováděno mikrofilmování. Stejně jako v předchozím

roce, jako člen odborné hodnotící komise programu VISK 7 působil pracovník Knihovny VHÚ.

Do projektu VISK 7 byly zařazeny tyto tituly periodik:

- Věcní věstník MNO, 1918-1950
- Vojenská mysl, 1952-1991
- Vojenské listy, 1883-1891
- Československý voják, 1976-1993
- Obrana lidu: list Československé armády, 1982-1993
- Hlas revoluce: týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu, 1981-1990
- Mittheilungen des k. k. Krieg-Archivs 1876-1914
- Streffleur‘s österreichische-militärische Zeitschrift, 1886
- Čechoslovan,1916-1918
- Kalendář československého legionáře, 1922-1924
- Náš hlas, 1939
- Kriegs-Kalender des Fremden-Blatt, 1915-1916
- Socialistický legionář, 1921
- Legie:časopis pro všelegionářské sjednocení, 1920-1921
- 93 im Weltkrieg, 1931-1937
- Böhmen und Mähren, 1940-1945
- Almanach čs. branné moci a četnictva, 1921-1929
- Vojenský kalendář na rok…, 1928-1939
- Kaiserlich-königliches Armee-Verordnungsblatt, 1850-1858
- K. k. Armee-Verordnungsblatt: Normalverordnungen, 1859-1869
- Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer: Normalverordnungen, 1915-1918
- Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer, 1915-1916,1918
- Militär-statistisches Jahrbuch für das Jahr…, 1872-1910
- Technische Mittheilungen, 1921
- Letectví, 1945-1952

V roce 2016 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci rukopisů v projektu Historie a vojenství v dobových písemnostech v rámci grantového podprogramu Manuscriptorium v programu VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica pod patronací UNESCO). Jednalo se o čtvrtý největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 6, přičemž dva z větších projektů podala Národní knihovna ČR. Počet svazků oproti předchozímu roku stoupl na 33 svazků. Celkem bylo zdigitalizováno 4513 stran rukopisů. Do projektu byly zařazeny tyto dokumenty:

- Die preusische Invasion im nördlichen Böhmen und angrenzenden Sachsen im Jahre 1866. III. Band. [rukopis] [S.l., post 1866]. 112 l. Sign.: IIR G 431
- MUDROCH, Anton. Geschichte des k. k. 2ten Feld Jäger Bataillons. [rukopis] [S.l., post 1866]. 1028 s. Sign.: IIR F 527
- [Okupace Turnova válka 7denní]. [rukopis] [Turnov, post 1866]. 81 s. Sign.: IIR C 16486
- NOVOTNÝ, Jan. [Zápisky o válce prusko-rakouské od 29. června do 10. července 1866]. [rukopis] [S.l., ante 1911]. [12] s. Sign.: IIR C 16172
- Bemerkungen über den siebenjährigen Krieg : Von einem damaligen königlich preusischen Officzier, der der diesem Krieg vom Anfang des Feldzuges von anno 1757. [rukopis] [S.l., post 1763]. 179 s. Sign.: IIR F 355
- Extraits des Ouvrages de divers Auteurs qui ont écrit sur la Guerre, et les differentes parties de l'Art Militaire redigés par Ordre de Matiéres et

accompagnés de Notes sur des Faits la Guerre, commencée en 1756. : écrits postérieureurement a la Guerres de 1756-62. [rukopis] [S.l., post 1762]. [606] s. Sign.: IIR F 371

- VAUBAN, Sébastien Le Prestre. Des berühmten frantzösischen Generals und grossen Ingenieurs Herrn Graf von Vauban vollkommene Unterweisung alle ordentliche und unordentliche Plätze auf die beste Art und Weise zu bevestigen nebst einer Abhandlung Vom Ursprunge des Vestungs- Baues, samt einer gründlichen Anweisung zur Feldmesser- Kunst, und hierzu dienlichen 32. Kupferstichen. [rukopis] [S.l., post 1756]. [63, 106] s. ; 29 čb. obr. Sign.: IIR F 530
- DUBENSKÝ, Jan. Was bey Attaquen nöthig zu observiren. [rukopis] [S.l., 16--]. [34] s. Sign.: IIR A 483
- Zümmtliche Plans des bey der Kaiserl. Königl. Infanterie bestehenden Exercitii nebst darzu gehörigen Commando Wörtern und nöthigen Anmerkungen, Zum bequemen Gebrauch. [rukopis] [S.l., 17--] [128] s. Sign.: IIR A 214/1
- Das Defilée Feuer. [rukopis] [S.l., 17--]. [62] s. Sign.: IIR A 214/2
- Slovník česko-německý k vojenské mluvnici Ferd. Čenského. [rukopis] [S.l., 18--]. [321] s. Sign.: IIR A 485
- Ars fortificatoria. [rukopis] [S.l., 16--]. [44] s. Sign.: IIR B 2328
- POLATSCHEK, Franz. Feldfortifikation. [rukopis] [S.l., 18--]. [61] s. Sign.: IIR B 7180
- Instruction zum Gebrauch im Felde für KK Öster-Artillerie Officiere. [rukopis] [S.l., 1751-1850]. [57] s. ; 6 čb. obr. Sign.: IIR B 1490
- [Pruská důstojnická přírůčka]. [rukopis] [S.l., 174--176-]. [179] s. Sign.: IIR B 2368
- Feuerwerckerei. [rukopis] [S.l., 17--]. [187] s., [40] l. ; 21 čb. obr., 19 čb. obr. Sign.: IIR B 1854
- Traits de la nouvelle Mettode de fortifier de Mr. de Vauban. [rukopis] [S.l., post 1698]. 68 s. Sign.: IIR G 439/1
- LOTTUM. [Vojenské studie týkající se města Geldern]. [rukopis] Wesel, 1703. 8 l. Sign.: IIR G 439/2
- Description de l'ouvrage projette pour la jonction superieure de la ville de Wesel avec la citadelle. [rukopis] [S.l., 16---17--]. 8 l. Sign.: IIR G 439/3
- Remarques sur les nouveaux ouvrages, qui ont été faits et ordonnez á la Fortresse de Wesel depuis le mois d'avril 1727. Avec un memoire abregé sur la maniere de défendre le corps de la Place et ses dehors. [rukopis] [S.l., 1727?]. 10 l. Sign.: IIR G 439/4
- Memoire des ouvrages quit faudroit encore faire á la Citadelle et á la Ville de Wesel pour mettre l'une et l'autre en état de faire une longue et vigoureuse defense, lors qu'elles seront pourvues d'une forte Garnison, et munies de toutes les differentes Munitions et Instrumens necessaires pour un long siege. [rukopis] [S.l., 17--?]. 6 l. Sign.: IIR G 439/5
- Art et Facon de bien attaquer et deffendre une place d'une maniere toute nouvelle. [rukopis] [S.l., 17--] [14] l. Sign.: IIR G 439/6
- ISCHEN. Eigentlicher Bericht von dem Zweyfachen Fortifications Täfflein schrägen so wol als bleyrechten Flanquen wie selbes zu gebrauchen. [rukopis] Strassburg, 1679. 2 l. Sign.: IIR G 439/7
- Architectura Militaris oder Fortification. [rukopis] [S.l., 16--?]. 40 l. Sign.: IIR G 439/8
- Die Differentz, welche sich zwischen einer ieziger Zeit gebräuchlichen und einer nun erfundenen Manier zu fortificiren, befindet, gegen einander gestellet und ... unpartheyisch untersucht. [rukopis] [S.l., 16---17--?]. 14 l. Sign.: IIR G 439/9
- Des Herrn Rimplers erste Viereck mit des Herrn Melders Viereck in Vergleichung gestellt. [rukopis] [S.l., 16---17--?]. 13 l. Sign.: IIR G 439/10
- [Texty o pevnostní architektuře]. [rukopis] Strassburg, 1678. 6 l. Sign.: IIR G 439/11
- MEISSNER. Traduction d'un traitte allemand, qui porte pour libre Demonstration courte et solide ou lon fait voir qu'un suivant les regles ordinaires de la fortification ou Architecture militaire il est impossible de donnez aux ouvrages de les ars la perfection qu'on de sirercit et que l'unique moyen d'y parvenir est de choisir et d'adopter des lignes ou regles fondamentales toutes nouvelles. [rukopis] [S.l., 17--?]. 16 l. Sign.: IIR G 439/12
- MYLIUS, Johann Wilhelm. Versuch einer Aufflosung der beyden Problematum aus der Kriegs-Baukunst. [rukopis] [S.l., 1746?]. 42 l. Sign.: IIR G 439/13
- Abhandlungen über verschiedene Gegenstände aus der Befestigunskunst. [rukopis] [S.l., 17--?]. [2], 62 s. Sign.: IIR G 439/14

- Project, welcher Gestalt man billig mit der Belagerung einer Vestung procediren soll. [rukopis] [S.l., 17--?]. 20 s. Sign.: IIR G 439/15
- EICHLITZ. [Problema fortificatorium]. [rukopis] [S.l., 16--?]. 8 l. Sign.: IIR G 439/16
- EICHLITZ. [Problema fortificatorium]. [rukopis] [S.l., 16--?]. 6 l. ; 3 tb. Sign.: IIR G 439/17

Výběr dokumentů zahrnuje vzácné raně novověké rukopisy z Knihovny VHÚ. Tematicky lze digitalizované tituly rozdělit do tří kategorií, přičemž byly akcentovány rukopisy připomínající 150. výročí prusko-rakouské války roku 1866:

Rukopisy zabývající se pevnostní architekturou a dělostřelectvem
- výběr z rukopisných válečných deníků
- výběr z rukopisných vojenských příruček, opisů vydaných vojenských předpisů a úředních záznamů, jakými jsou například schematismy či ranglisty

Vedle těchto dvou pravidelných velkých digitalizačních projektů realizovaných z větší části byla stejným způsobem provedena digitalizace značného množství monografických a částečně i periodických dokumentů z Knihovny VHÚ Praha s tematikou 1. světové války. Realizace digitalizace byla umožněna díky podpoře, které se této činnosti dostalo v rámci vládní koncepce připomínání 1. světové války u příležitosti 100. výročí tohoto zásadního konfliktu. Díky tomu bylo digitalizováno 890 svazků v celkovém rozsahu 202.013 stran.

Výběr dokumentů digitalizovaných v rámci tohoto projektu se po obsahové stránce soustředil hlavně na publikace pojednávající o zapojení občanů českých zemí do války v rámci Rakouska-Uherska nebo na ty, jež se týkají prvního československého odboje, zvláště pak československých legií. Byly to jednak primární pramenné dokumenty (dobové vojenské předpisy, zpravodajství, propaganda apod.), dále také vojenskohistorické práce převážně z meziválečného období a v neposlední řadě práce vzpomínkového (biografického) charakteru. U vybraných z nich byl vytvořen bibliografický popis obrazových příloh, který by měl usnadnit práci badatelům při dohledávání obrazového materiálu. Monografie zpracované v tomto projektu budou zpřístupněny on-line prostřednictvím Digitální studovny MO (viz níže).

V roce 2016 Knihovna VHÚ pokračovala v provozování vlastního digitalizačního pracoviště, na kterém bylo digitalizováno 24 kompletních svazků. Dále bylo digitalizováno značné množství jednotlivin (fotografie, rytiny atd.) pro badatelské, muzejní a publikační účely pracovníků VHÚ. Celkem bylo digitalizováno 17 034 souborů o velikosti 220 GB. Pracovník digitalizačního zařízení se také věnoval postprodukci již hotových dat, tedy úpravám obrazů, OCR a reformátování do podoby zpřístupnitelné čtenářům.

V roce 2016 bylo ve spolupráci Knihovny VHÚ Praha, VÚA-VHA a Referátu pro válečné hroby na serverech poskytnutých AKIS pokračováno ve zkušebním on-line provozu Digitální studovny MO (dále DSMO). Do konce roku 2016 bylo v tomto systému badatelům z celého světa zpřístupněno cca 220 000 stran vybraných digitálních dokumentů primárně zaměřených na tematiku 1. světové války. Výběr dokumentů zahrnoval dobové noviny, časopisy, monografické publikace, ale také archivní matriky. Další rozšíření zpřístupňovaných dat proběhne v roce 2017. Díky tomu, že je digitální studovna založena na systému Kramerius, vyvíjeném za podpory nejvýznamnějších českých knihoven, který má vlastní aplikační rozhraní, je možné k DSMO přistupovat kromě webového rozhraní také pomocí mobilní aplikace pro tablety a smartphony jak s operačním systémem Android, tak iOS. Aplikační rozhraní DSMO využívá i nově budovaná databáze s evidencí padlých, taktéž pod záštitou Ministerstva obrany ČR.

5. Akvizice

V roce 2016 pokračovala Knihovna VHÚ v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zaznamenal navýšení ze 158 na 176 titulů. Z tohoto počtu se ale nakoupilo pouze 15 českých (dalších 65 titulů bylo získáno

formou výměny či daru) a 53 zahraničních titulů (dalších 43 opět jiným způsobem).
Přírůstek knižních publikací opět vzrostl z 1 500 svazků za rok 2015 na celých 1 800 svazků za rok 2016. Z tohoto počtu byla necelá polovina (817 kusů) publikací pořízena formou nákupu. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven.
Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, která zaznamenala v minulém roce mírný nárůst. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl s tuzemskými institucemi z 28 na 32 a se zahraničními z 24 na 25 institucí. Časopis HaV touto cestou odebírá 46 institucí.

6. Restaurování

Knihovna VHÚ Praha v roce 2016 realizovala dvě zakázky na restaurování starých tisků. V prvním případě se jednalo o restaurování starých tisků z 16. a 17. století (10 svazků), v druhém případě o restaurování starých tisků z 18. století (13 svazků).
Mezi restaurované vzácné tisky můžeme zařadit například jeden vysoce ceněný z prvních manuálů věnovaných pevnostem a obléhacím válkám od italského inženýra Giovanniho Battisty Zanchiho, vydaný v Benátkách roku 1554, nebo tiskem vydané dokumenty z polní kanceláře českého stavovského generalissima Kristiána staršího knížete z Anhaltu. Ty padly do rukou vítězným katolickým vojskům po bitvě na Bílé hoře spolu s celou Anhaltovou kanceláří. Dokumenty pak byly roku 1621 vydány, aby posloužily pro-císařské katolické propagandě. Tato kniha se v rámci restaurování dočkala kompletního rozebrání knižního bloku, vykoupání, vyčištění, odkyselení papíru, zacelení trhlin, doplnění chybějícího papíru a opětovného sešití a kompletace svazku.
Knihovna takto postupně restauruje dokumenty významné historické a kulturní hodnoty.

7 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Nedílnou součástí aktivit Vojenského historického ústavu Praha je také práce vědeckovýzkumná. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je i problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností. Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

7.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Zaměření a specifikace výzkumných projektů pracovníků VHÚ Praha za rok 2016:

- *České a československé vojenské dějiny*
- *1. světová válka, historie československých legií, problematika válečných hrobů*
- *Činnost rozvědky a kontrarozvědky československých legií 1918 – 1920*
- *Československo-francouzské vztahy v oblasti vojenství z let 1926–1939*
- *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939*
- *Problematika likvidace české části česko-slovenské branné moci po rozbití republiky a okupaci českých zemí v roce 1939*
- *Dějiny správy a využití fotografie jako historického pramene*
- *Organizace a nasazení československých vojenských jednotek v období 2. světové války*
- *Československé jednotky na Středním východě 1940 – 1943 (účastníci boje o Tobruk)*
- *Československé vojenské jednotky na východní frontě 1944 – 1945 (Rota ZU, lyžařský prapor, 2. československá paradesantní brigáda)*
- *Vojenské operace na československém území v roce 1945*
- *Perzekuce důstojnického sboru v období po únoru 1948*
- *Dějiny československé generality*
- *Dějiny vojensko-technického vývoje*
- *Historie druhů vojsk*
- *MNO v letech 1945 až 1989 včetně organizačních schémat z let 1949 – 1969 a z roku 1938*
- *Organizace československé v 50. a 60. letech minulého století s důrazem na roky 1954 – 1960*
- *Následky sovětské okupace 1968-1991*
- *ČSLA v posledním dvacetiletí své existence*
- *Čeští vojáci v zahraničních mírových misích OSN 1989 – 2015*

7.2 KONFERENCE POŘÁDANÁ VHÚ PRAHA

V prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky byla v úterý 20. září zahájena mezinárodní vědecká konference nazvaná „1916 – V pasti války, mír v nedohlednu“, která je součástí dlouhodobého cyklu „Léta do pole okovaná 1914-1918“. Tento cyklus připomínající stoleté výročí 1. světové války pořádá VHÚ Praha ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky a ministerstvem obrany České republiky.
Na konferenci zazněly na čtyři desítky příspěvků od odborníků z České republiky i desítky dalších zemí – Německa, Rakouska, Polska, Maďarska, Slovenska, Slovinska atd.

Na úvod konference přivítal všechny účastníky ředitel VHÚ Praha, plukovník Aleš Knížek. Poté se ujal slova předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jan Hamáček. Ten vyjádřil radost nad faktem, že celý cyklus konferencí – nyní se koná již třetí setkání – si získává stále větší počet příznivců, počet diskutujících roste a účastní se také historici z většího počtu států. Ve svém projevu připomněl problematiku lidských obětí, obyvatel českých zemí zemřelých v 1. světové válce – a to jak z řad legionářů, tak z řad vojáků bojujících v rakousko-uherské armádě, ale i oběti mezi civilními obyvateli. Jan Hamáček také zmínil letošní 100. výročí úmrtí císaře Františka Josefa I, jehož panování v letech 1848-1916 bylo i ve znamení mimořádného vzestupu českého živlu v rakouském císařství.

Jednání konference bylo rozděleno do celkem dvou jednacích dní a jedenácti panelů. Součástí konference byla také výstava „Válečný rok 1916 na frontách“, umístěna v hlavním jednacím sále.

V rámci konference bylo také uděleno vyznamenání jednomu z jejich stálých účastníků – Záslužný kříž ministra obrany III. st. obdržel rakouský historik Gerhard Artl. Plukovník v záloze a dvorní rada Dr. phil. Gerhard Artl (nar. 1955) patří k předním rakouským vojenským historikům a archivářům, dlouhodobě spolupracuje s příbuznými českými institucemi, zvláště s VHÚ Praha.

7.3 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Přehled aktivní účasti pracovníků VHÚ Praha na konferencích a přednášková činnost v roce 2016:

Klára ANDRESOVÁ
- Reflection of Military Camps in Early Modern Military Manuals. Zahraniční konference St Andrews Book Conference: Conflict and Controversy. 16.-18. 6. 2016.
- Bibliografie starých a vzácných tisků. Výběrový seminář Oddělení starších dějin Ústavu českých dějin FF UK.
- Bordury titulních stran vojenských příruček v knihovně Vojenského historického ústavu. Konference Bibliotheca Antiqua 2016. Olomouc 9.-10. 11. 2016.

Tomáš JAKL
- Karel Víravský – první československý tankista. IV. konference ČSOL. Praha 25. – 27. 11. 2016.
- Československé legie v 1. světové válce. Tmaň 28. 10. 2016.

Tomáš KYKAL
- Projekt evidence padlých, zemřelých a nezvěstných vojáků v 1. světové válce - perspektivy vývoje a možnosti statistického využití dat. Konference 1916 - v pasti války, mír v nedohlednu z cyklu Léta do pole okovaná 1914-1918. Praha 20. - 22. 9. 2016.

Jaroslav LÁNÍK
- Studená válka a československá armáda. Katedra hospodářských a sociálních dějin FF UK.

Jindřich MAREK
- Americká armáda na Chebsku v dubnu a květnu 1945. SPUSA Cheb.
- Nezastupitelná role četnictva při zajišťování osvobozeného pohraničí v květnu a červnu 1945. Konference policejních historiků Praha.
- Rok 1938 ve Šluknovském výběžku. SPŠ Šluknov.
- Československý pěší prapor 11 Východní v Tobruku. 42. mechanizovaný prapor Tábor.

Ivo PEJČOCH
- Dějiny vývoje tankové techniky. Tábor 13. října 2016.
- Fikce a skutečnost. Konference Historického ústavu Akademie věd. 23. 9. 2016.

Jiří RAJLICH

- Československé letectvo ve 2. světové válce. Vojenský útvar Tábor.

Prokop TOMEK

- The withdrawal of Soviet troops from Czechoslovakia and its consequences. Seminář o vojenských zónách z doby studené války. Borne-Sulinowo, Polsko. 25.-26. 5. 2016.
- Proces s Jazzovou sekcí ve vysílání zahraničních rozhlasových stanic. Interdisciplinární kolokvium o Jazzové sekci „Nedejte se - nedáme se - existujeme!“. ÚSTR a Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha. 21. 9. 2016.
- Čeští vojáci na Slovensku/Slovenští vojáci v českých zemích 1918-1992. Vnitřní migrační pohyby v Československu v kontextu česko-slovenských vztahů – Česko-slovenská komise historiků Liberec. 19. 10. 2016.
- Rádio Svobodná Evropa. Knihovna Ignáta Herrmanna Chotěboř. 25. 1. 2016.
- Pobyt sovětských vojsk v Československu. Zlínské jaro Zlín – divadlo. 8. a 9. 6. 2016 (diskuse pro veřejnost a pro školy).
- Osobnosti počátků Rádia Svobodná Evropa. Masarykovo demokratické hnutí, divadlo Kolovrat Praha. 21. 6. 2016.
- Svobodná Evropa. Pontopolis Polička, přednáška pro veřejnost. 13. 10. 2016.
- Státní bezpečnost, Knihovna Ignáta Herrmanna Chotěboř. 17. 10. 2016.
- Cyklus Jeden svět na školách, Střední průmyslová škola v Úžlabině Praha 10. 1. 12. 2016.

8 PREZENTAČNÍ ČINNOST

8.1 KALENDÁRIUM

Únor
- vernisáž výstavy „Afghánistán – zachráněné poklady buddhismu“, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur
- zahájení výstavy „Umění v zákopech“, Švédské královské muzeum

Březen
- vernisáž výstavy „Válečný rok 1916“, Generální štáb AČR

Duben
- zahájení sezony Leteckého muzea Kbely

Květen
- spuštění geocachingové hry pro děti „Zachraň letce Peřinu“, Letecké muzeum Kbely
- otevření posádkového muzea letiště Náměšť nad Oslavou
- zahájení výstavy „Reinhard Heydrich – smrt architekta holokaustu“, České centrum v New Yorku
- vernisáž výstavy „Karel IV. – člověk a panovník“, Generální štáb AČR
- zahájení sezony Vojenského technického muzea Lešany

Červen
- Pražská muzejní noc – účast Leteckého muzea Kbely a Armádního muzea Žižkov
- zahájení výstavy „Přilby v rakousko-uherské armádě a československých legiích“, Armádní muzeum Žižkov
- vernisáž výstavy „75. výročí bitvy o Tobruk“, Muzeum polské armády ve Varšavě
- slavnostní vyhlášení výherců soutěže „Tajemství vojenského kufříku – 2. světová válka“, Armádní muzeum Žižkov
- vernisáž výstavy „Odsun – 25 let“, Armádní muzeum Žižkov

Červenec
- vernisáž výstavy „Bitva u Hradce Králové 1866“, Generální štáb AČR

Srpen
- Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany
- vernisáž výstavy „Ženy na bojištích a v zázemí“, Generální štáb AČR

Září
- vernisáž výstavy „100 let tanků“, Generální štáb AČR
- zahájení výstavy „Pražský pepík“, Armádní muzeum Žižkov
- konference „1916 – Pasti války, mír v nedohlednu“ z cyklu „Léta do pole okovaná 1914-1918“, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
- Land Rover Day, Vojenské technické muzeum Lešany
- Dětský den ve Vojenském technickém muzeu Lešany

Listopad
- vernisáž výstavy k 75. výročí prvního bojového nasazení Československého pěšího praporu 11 – Východního, Generální štáb AČR
- zahájení výstavy „Ve znamení červeného kříže“, Armádní muzeum Žižkov
- Den válečných veteránů v Armádním muzeu Žižkov

Prosinec
- výstava „Zima v zákopech“, Armádní muzeum Žižkov
- vernisáž výstavy „311 – příběhy sbírkových předmětů VHÚ Praha“, Armádní muzeum Žižkov

8.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2016

Armádní muzeum Žižkov	93 000
Letecké muzeum Kbely	120 000
Vojenské technické muzeum Lešany	125 000

Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo celkem 10 103 osob ve 402 skupinách, z toho:

Pro děti a mládež	311
Pro vojáky z povolání	39
Pro seniory	23
Pro zdravotně handicapované	11
Pro ostatní skupiny	18

8.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Armádní muzeum je umístěno v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození. Expozice muzea je rozčleněna do pěti základních celků.

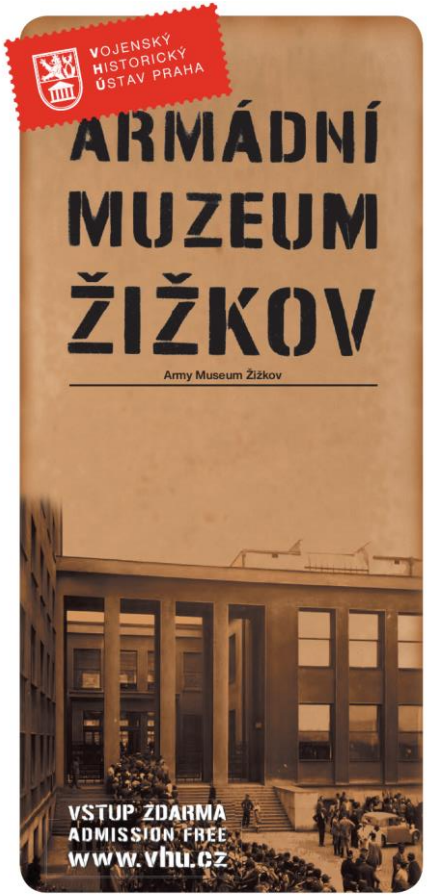

8.3.1 Historie

V budově patřící do komplexu původního Památníku osvobození na úpatí Vítkova je nyní situováno Armádní muzeum Žižkov. Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetiemi jako celý stát. V současnosti jeho expozice prezentuje ve třech sálech historii čs. armády a odboje od počátku 1. světové války až do padesátých let 20. století.

Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovní záležitosti.

Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali Němci do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.

Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části:

- období 1914–1918
- období 1939–1945

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se již záhy nové vedení ústavu, s novým náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přeinstalovat „nevyhovující" expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let

Komunistické strany Československa". Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády). Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově mění na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

8.3.2 Stálá expozice

Stálá expozice Armádního muzea Žižkov je umístěna ve třech rozsáhlých sálech a v horním foyer muzea. Čtvrtý sál Armádního muzea je vyčleněn pro pořádání příležitostných výstav. Z těch nejúspěšnějších jmenujme alespoň „Naši dělostřelci včera a dnes", „Západní paravýsadky a domácí odboj", „Bitva u Sokolova 1943", „Invaze 1944", „Military Radio", „Atentát, Operace ANTHROPOID 1941–1942", „Doteky 2. světové války", „Mobilizace", „1945 - konec války v Čechách" či „Pod křídly Sokola". Součástí Armádního muzea je rovněž „Muzejní kino Vítkov", které promítá dobové dokumenty, filmové týdeníky, atd.

Stálá expozice Armádního muzea Žižkov je členěna následujícím způsobem:

Sál 1914–1918
Je věnován období 1. světové války a I. čs. vojenskému odboji. Výsledkem války, která výrazně změnila politickou mapu Evropy, bylo i zřízení samostatného československého státu, jedné z tzv. nástupnických zemí po rozpadu rakousko-uherské monarchie. Kromě vývoje na domácí politické scéně a účasti českých a slovenských vojáků pod prapory habsburské monarchie je největší část této expozice věnována především úsilí čs. domácího a zahraničního odboje o zřízení vlastního státního útvaru. Vzhledem k charakteru muzea je akcentována především historie zahraničních ozbrojených útvarů, čs. legií. V tomto vojsku ještě neexistujícího státu bojovalo proti ústředním mocnostem v Srbsku, Rusku, Itálii a Francii více než 110 000 Čechů a Slováků, kteří tak zásadní měrou přispěli k dosažení čs. státní suverenity. Kromě celé řady unikátních dobových stejnokrojů, chladných, lehkých a těžkých palných zbraní, praporů, řádů a vyznamenání a dalších sbírkových předmětů zde návštěvník nalezne i výtvarná díla předních českých umělců Jana Štursy, Františka Kupky, Otty Gutfreunda a Vojtěcha Preissiga. Součástí expozice jsou také osobní památky na významné osobnosti z řad legionářů i politiků bojujících za samostatný stát.

Sál 1918–1939
Soustřeďuje se na muzejní zmapování historického vývoje armády meziválečného Československa. V tomto období ČSR patřila sice k menším, ale politicky, ekonomicky a kulturně nejvyspělejším státům tehdejší Evropy. Jeho pozici na mezinárodní scéně však ztěžovala nejen geograficky exponovaná poloha v centru Evropy, ale i jeho národnostní struktura. Obě tyto okolnosti poznamenaly dvacetiletou existenci ČSR. Hned po svém vzniku musel nový stát čelit odstředivým snahám některých významných národnostních menšin, odvolávajících se na právo na sebeurčení. V roce 1919 se dokonce dostal i do ozbrojeného konfliktu se sousedním Polskem a především s Maďarskem, usilujícími o revizi státních hranic. V následujících letech však čs. stát osvědčil svou vitalitu a prosperitu, která trvala až do počátku 30. let, kdy jej naplno zasáhla světová hospodářská krize. Sál je zakončen exponáty z let 1938 a 1939, kdy došlo k narušení státní integrity a posléze k postupnému zániku čs. státnosti.

Všechny tyto události dvaceti meziválečných let jsou bohatě dokumentovány velkým množstvím palných zbraní domácí i zahraniční konstrukce, stejnokrojů a dalších sbírkových předmětů. Za pozornost jistě stojí i osobní památky na náčelníky francouzské vojenské mise v ČSR, gen. Maurice Pellého a gen. Louise Fauchera, na významné čs. generály Stanislava Čečka, Aloise Eliáše, Rudolfa Medka a další osobnosti. Ke zcela unikátním patří i kolekce nejcennějších exponátů z muzejních sbírek VHÚ Praha, totiž nejvyšších zahraničních řádů udělených hlavám čs. státu, prezidentům T. G. Masarykovi a E. Benešovi, jakož i kompletní sbírka všech stupňů a skupin nejvyššího čs. Řádu Bílého lva.

Sál 1939–1945

Je věnován 2. světové válce a II. čs. vojenskému odboji. Návštěvníci se detailně seznámí s účasti Čechů a Slováků ve vojenských operacích na všech frontách tohoto dosud nejkrvavějšího válečného konfliktu, v domácím odboji a v dalších akcích, které měly za cíl obnovení čs. státní samostatnosti. Úvod sálu je věnován odchodům čs. vojákům do zahraničí a jejich zapojení do prvních budovaných vojenských jednotek, závěr pak Českému národnímu povstání a osvobození Československa.

I tento sál velmi bohatě dokumentuje sledované období velkým množstvím exponátů, od palných zbraní přes vojenské prapory, stejnokroje různé provenience až k řádům a vyznamenáním a dalším památkám. Nechybí ani velké množství modelů tehdejší vojenské techniky.

Z raritních vojenských stejnokrojů jmenujme alespoň generálskou uniformu významného legionáře a pozdějšího předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše, popraveného nacisty za spolupráci s odbojem, ale i vojenské stejnokroje prezidenta čs. exilové vlády Edvarda Beneše a ministra zahraničí Jana Masaryka.

Další unikátní „dotýkané“ předměty představují stejnokroje npor. Adolfa Opálky, velitele „pražských” parašutistů, kteří uskutečnili zdařilý atentát na zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha; dále velitel 3ll. čs. bombardovací perutě RAF gen. Vladimíra Nedvěda, velitele čs. vojenské jednotky na Středním východě a pozdějšího gen. Karla Klapálka, velitele čs. vojenské jednotky v SSSR a pozdějšího prezidenta ČSSR gen. Ludvíka Svobody, hrdiny bitvy u Sokolova npor. Otakara Jaroše či kpt. Jána Nálepky, který přešel od slovenské Zajišťovací divize k sovětským partyzánům, v jejichž řadách později padl.

Mezi nejcennější vystavované předměty patří i osobní památky na Jana Kubiše, Josefa Gabčíka a další parašutisty, stejně jako na gen. Heliodora Píku, letce škpt. Aloise Vašátka, jednoho z nejvýznamnějších členů odbojové organizace Obrana národa škpt. Václava Morávka, hrdinu SSSR npor. Antonína Sochora a řadu dalších osobnosti II. čs. odboje.

K ilustrování průběhu 2. světové války a současně k pochopení začlenění čs. odboje do dobových vojenských a politických souvislostí slouží přehledy stěžejních událostí tohoto šestiletého období a zdařilá dioramata znázorňující klíčové vojenské operace v letech 1939–1945.

Horní foyer muzea

Čtvrtá část expozice je věnována perzekuci příslušníků čs. armády po únorovém státním převratu v roce 1948 a III. protikomunistickému odboji.

8.3.3 Výstavy

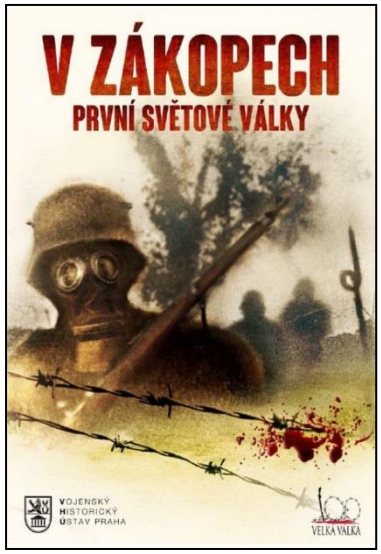

Výstava **„V zákopech první světové války“** je součástí projektu „VELKÁ VÁLKA 1914 – 1918“, na kterém se podílí celkem devět paměťových institucí České republiky. Výstava je stěžejním a originálním příspěvkem VHÚ do celého souboru akcí a událostí připomínající 100 let od vypuknutí 1. světové války.
Klade si za cíl ukázat první světovou válku z pohledu těch, kteří jí byli zasaženi přímo a nejvíce – tedy z pohledu obyčejných vojáků, ať už byli na straně Rakouska-Uherska či vítězných států. Na osudech několika z nich je válka prezentována jako událost, která, ačkoliv byla vnímána každým z nich různě, je všechny navždy poznamenala.
Hlavním výstavním motivem je vlak. Fenomén železnice se ukázal v tomto konfliktu jako zásadní. Vlak odvážel po celou dobu konfliktu mobilizované vojáky na frontu, vlakem se vraceli vojáci po letech bojů do svých domovů. Současně při nebezpečí průlomu vlastní obrany umožnila železnice rychle soustředit posily a přehradit postup nepřítele. Vlak je nerozlučně spjat s anabází československých legií v Rusku. Cestu, při níž se legionáři probíjeli nekonečnými pláněmi, trávili legionáři ve speciálně upravených vagonech, které se na dlouhé týdny staly jejich domovem i obávanou údernou silou. A v neposlední řadě odvážel salónní vůz následníka trůnu Františka Ferdinanda v červnu 1914 do Sarajeva a zároveň přeneseně Evropu do války. Ta skončila v Compiegne 11. listopadu 1918 taktéž v železničním salónním voze. A jsou to právě stylizované vagony, které ohraničují největší část výstavy věnovanou „novým zbraním“.
Projekt „VELKÁ VÁLKA 1914 – 1918“ získal i zvláštní ocenění ve 13. ročníku Národní soutěže muzeí Gloria musaealis.

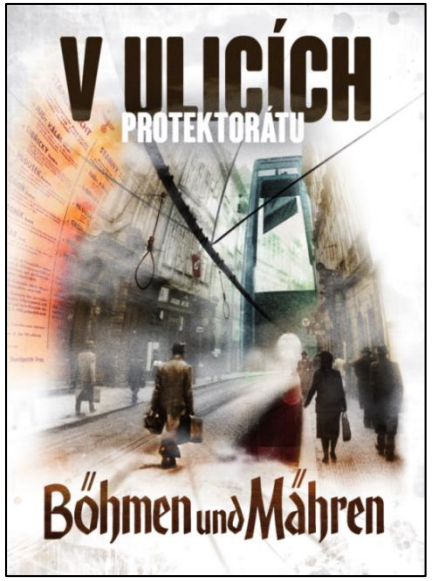

Výstava přibližuje život v okupované zemi v letech 1939-1945 a představuje i osudy těch, kteří bojovali za svobodu své vlasti a zemřeli na nacistických popravištích.

Výstava **„V ulicích Protektorátu Böhmen und Mähren“** byla jedním z klíčových výstavních projektů VHÚ Praha v roce 2015, jehož prostřednictvím si tato instituce připomněla 70. výročí konce 2. světové války. Na osudech významných představitelů domácího odboje, běžných obyvatel protektorátu i obětí holocaustu si zde návštěvníci mohou připomenout nejtemnější období našich dějin 20. století. Obdobně jako v případě výstavy „V zákopech první světové války“ je možné spatřit řadu unikátních sbírkových předmětů, které nejsou běžně vystavovány

Pro umístění výstavy byly vybrány unikátní, dosud veřejnosti neznámé prostory v podzemí Armádního muzea Žižkov, tedy přímo v sídle VHÚ Praha. V minulosti zde byly depozitáře, kde se nacházely některé části sbírek VHÚ. Tyto podzemní a „stísněné“ prostory tak výrazným způsobem evokují celkovou náladu válečných let v protektorátu.

V úvodní sekci jsou ilustrovány první měsíce protektorátu. V další místnosti jsou už ukázány způsoby, jimiž se tehdy někteří příslušníci porobeného národa snažili působit proti okupační moci: jsou zde ukázány vysílačky a formy kontaktů se zahraničím. V jedné z částí výstavy je i malé kino promítající ukázky z filmů protektorátní doby – zábavných, oddychových snímků jakoby mimo čas a prostor.

Smrt byla za války všudypřítomná – této problematice se věnují další části, které ukazují na nejrůznějších předmětech život v koncentračních táborech a vězeních. Neobyčejně silně musí zapůsobit ta část výstavy, která je věnována likvidaci českých obyvatel, vlastenců i vojáků, ale také obyčejných lidí, kteří se zapojili do odboje, či jen odbojářům pomáhal.

8.3.4 Akce pro veřejnost

Pražská muzejní noc

VHÚ Praha se i v roce 2016 zapojil do 13. ročníku Pražské muzejní noci, která se konala v sobotu 11. června. Návštěvníci Armádního muzea Žižkov si mohli prohlédnout techniku Klubu vojenské historie 16. obrněné divize US Army, například obrněný transportér Greyhound či vozidlo Jeep. Vedle nich tu pak byl připraven vůz Land Rover Kajman Armády České republiky. Prezentaci současné výzbroje AČR zajišťoval 43. výsadkový prapor Chrudim.

Každou hodinu se také střílelo z historického děla, pochodovali zde příslušníci Royal Regiment of Scotland. Na nádvoří muzea si také děti i další návštěvníci mohli vyzkoušet svou mušku na střelnici či malovat křídou na nádvoří muzea. Velcí i malí zájemci si rovněž mohli ověřit své znalosti ze zdravovědy, byla pro ně připravena instruktážní sekce. Uvnitř muzea probíhaly ukázky ručních palných zbraní, konaly se zde soutěže i komentované prohlídky jednotlivých výstav: „V zákopech první světové války“ a „V ulicích Protektorátu Böhmen und Mähren“.

Den válečných veteránů

V pořadí již pátý Den válečných veteránů proběhl v Armádním muzeu Žižkov v pátek 11. listopadu. Pro návštěvníky byl připraven speciální program, účastnily se ho v dopoledních a poledních hodinách především děti a školní výpravy, odpoledne přicházeli dospělí návštěvníci. Celá akce si už získala velký počet příznivců a Den válečných veteránů, který je v České republice připomínán od počátku 21. století, se již dostal do povědomí nejširší veřejnosti.
Na venkovních plochách před budovou muzea a v jeho těsné blízkosti si mohli návštěvníci prohlédnout především vojenskou techniku. K vidění bylo bojové vozidlo Land Rover Kajman a také rozměrově největší atrakce: obrněný transportér Pandur. U vozidel stáli příslušníci Armády České republiky z 4. brigády rychlého nasazení, kteří zájemcům podávali zasvěcené výklady o technických údajích a bojových možnostech vozidel a umožnili návštěvníkům posadit se do vozů.
Na nádvoří muzea bylo vystaveno vozidlo Toyota, které používali čeští vojáci v Afghánistánu, u něho se pohybovali vojáci v britských stejnokrojích ze skotské jednotky, na nádvoří hráli také skotští dudáci.
Historickou bojovou techniku připomnělo vozidlo M3 Half-Track, americký polopásový obrněný transportér z období 2. světové války. I Half-Track a jeho otevřená korba byla návštěvníkům přístupná. Dalším příkladem historické techniky byla dvě vozidla M8 Greyhound, šestikolky z 2. světové války, lehce opancéřované a vyzbrojené kanónem a kulometem. Nechyběl ani legendární americký jeep.
Velkému zájmu se letos těšily i výstavní expozice v budově muzea, jimiž procházela jedna školní výprava za druhou – školákům se přitom dostalo výkladu, který připravovali vědečtí pracovníci VHÚ a kurátoři sbírkových fondů.
Ve foyer muzea byly vystaveny i četné pěchotní zbraně, které si mohli zájemci vzít do ruky. Jednalo se o pušky, samopaly, granátomet či kulomet. Pozornost přitahovaly i vědomostní soutěže, kterých se účastnili prakticky všichni, kteří dorazili do Armádního muzea Žižkov v rámci školních výprav.
Velkému zájmu se těšily i akce a soutěže na nádvoří: ať už šlo o střelbu z airsoftových zbraní, střílení na terč ze vzduchovky či malování vlčího máku. Atmosféru Dne válečných veteránů spoluvytvářeli i pracovníci muzea v dobových stejnokrojích, stejně jako členové Klubů vojenské historie, kteří výrazným způsobem napomohli k vytvoření dobré atmosféry celého Dne válečných veteránů. Na akci se podílely vedle Armády České republiky klub 16. obrněné divize US ARMY, klub The Royal Regiment of Scotland. Poděkování patří také spolku Bunkrák a 1. airsoftové prodejně Praha – Anareus.

8.3.5 Edukativní program - Operace Historikon

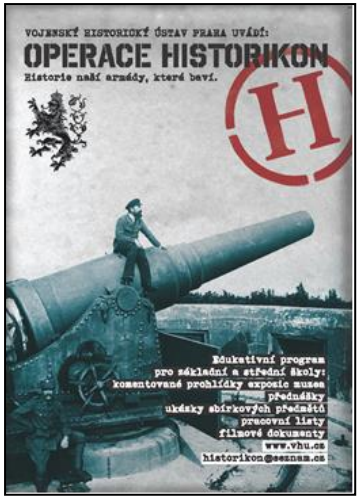

V Armádním muzeu Žižkov se již šestým rokem realizuje úspěšný edukativní projekt „Operace Historikon“ určený pro žáky základních a studenty středních škol. Mezi hlavní pilíře edukativního programu patří komentované prohlídky expozic muzea, které provádějí odborní pracovníci VHÚ Praha. Školám jsou také nabízeny pracovní listy, které byly vytvořeny ke všem výstavním sálům pro různé věkové kategorie. Další podstatnou součástí programu jsou přednášky k expozicím Armádního muzea. Každá škola si může před svou návštěvou vybrat z třinácti nabízených tematických okruhů týkajících se historického období 1914 – 1945. Mimo to je nabízena i přednáška vztahující se k historii armády ČR.

Následující analýza přináší porovnání školních exkurzí v letech 2015 a 2016, ale i celkový statistický souhrn návštěvnosti od počátku realizace projektu do současnosti (2011–2016). V analýze jsou započítáni jen ti žáci a studenti, kteří se do edukativního projektu „Operace Historikon“ zapojili. Celkový počet žáků a studentů, kteří navštívili ve sledovaných letech Armádní muzeum Žižkov je vyšší.

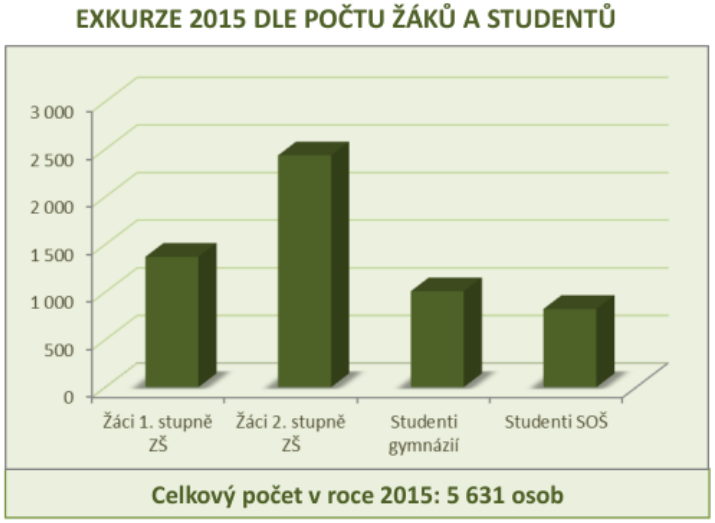

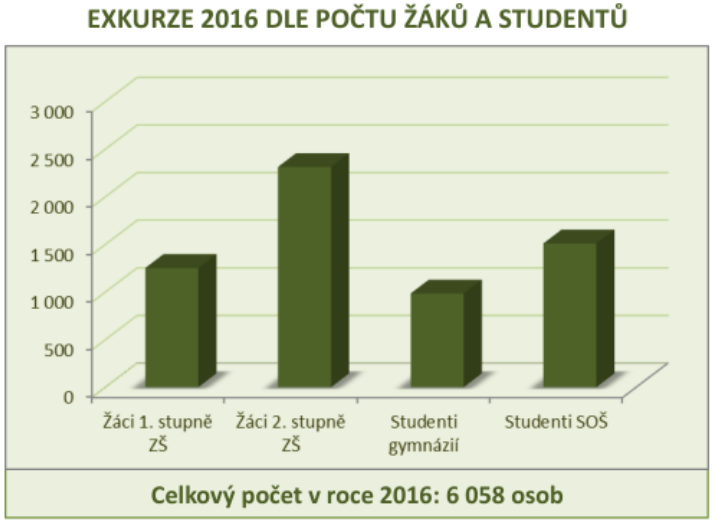

EXKURZE 2015 DLE TYPŮ ŠKOL

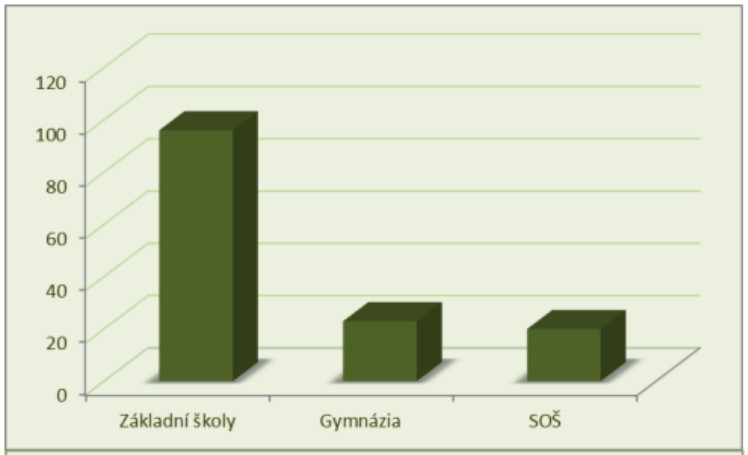

Celkový počet v roce 2015: 140 škol

EXKURZE 2016 DLE TYPŮ ŠKOL

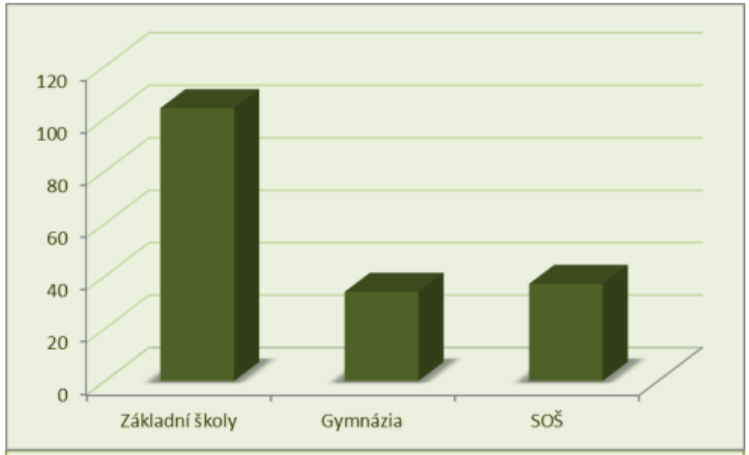

Celkový počet v roce 2016: 176 škol

SROVNÁNÍ EXKURZÍ V LETECH 2011 – 2016 DLE POČTU ŽÁKŮ A STUDENTŮ ZAPOJENÝCH ŠKOL

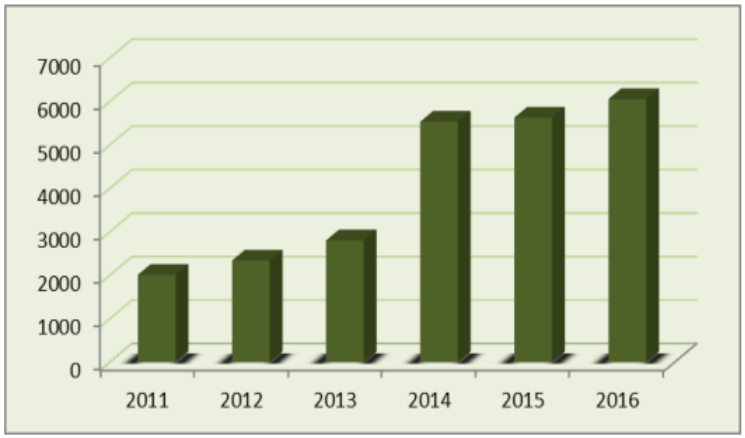

Rok	Žáci 1. st. ZŠ	Žáci 2. st. ZŠ	Studenti gymnázií	Studenti SOŠ	Celkem
2011	301	851	378	484	**2 014**
2012	285	924	343	789	**2 341**
2013	513	1 267	311	716	**2 807**
2014	861	2 828	839	1008	**5 536**
2015	1 369	2 434	1 007	821	**5 631**
2016	1 252	2 313	984	1 509	**6 058**

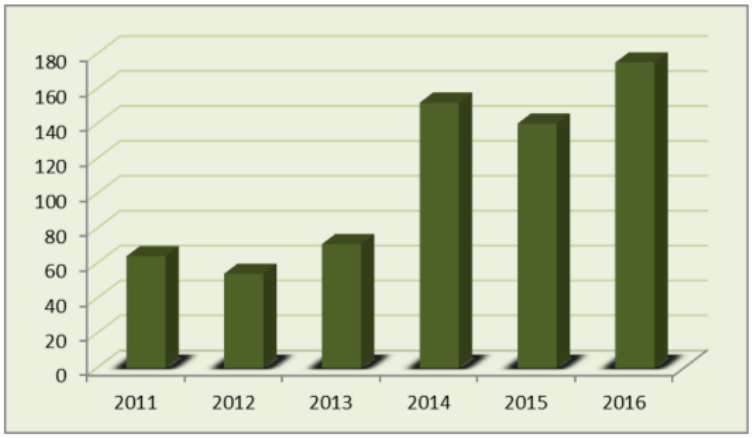

Rok	ZŠ	Gymnázia	SOŠ	Celkem
2011	42	11	12	**65**
2012	32	10	12	**54**
2013	47	16	8	**71**
2014	99	23	30	**152**
2015	96	23	21	**140**
2016	104	34	38	**176**

Shrnutí výsledků

V roce 2014 byl zaznamenán obrovský nárůst školních exkurzí oproti roku 2013, projektu se zúčastnilo celkem 5 536 žáků a studentů (97% nárůst oproti roku 2013). Vysokou návštěvnost škol se podařilo udržet i v následujících letech. V roce 2015 se do edukativního projektu zapojilo 5 631 osob, v roce 2016 pak 6 058 osob. Z výsledků analýzy vyplývá, že edukativního programu „Operace Historikon“ se nejvíce zúčastňují žáci druhých stupňů ZŠ. Nejvyšší nárůst návštěvnosti byl v roce 2016 překvapivě zaznamenán u studentů středních odborných škol, jejichž počet oproti roku 2015 vzrostl o 688 osob, jedná se o nejvyšší nárůst v návštěvnosti této cílové skupiny za celou dobu realizace projektu. Vzhledem ke specifickým studijním zaměřením středních odborných škol není ve vzdělávání studentů věnován velký prostor výuce dějepisu, o to je zvýšení návštěvnosti této skupiny cennější.

Mezi nejnavštěvovanější měsíc v roce 2016 patří listopad, k čemuž jistě přispěla i akce věnovaná Dni válečných veteránů konaná 11. listopadu 2016. Co se týče počtu zapojených škol, v roce 2015 navštívilo Armádní muzeum Žižkov 140 škol, v roce 2016 pak 176 škol. Do celkového počtu nebyly vícekrát započítány ty školy, které Armádní muzeum Žižkov navštívily v jednom roce opakovaně. Vzhledem k umístění Armádního muzea Žižkov v návštěvnosti převládaly školy z Prahy a Středočeského kraje.

Rok 2016 byl pro edukativní projekt VHÚ Praha z hlediska návštěvnosti úspěšnější, než roky předchozí. V roce 2012 vzrostla oproti předchozímu roku návštěvnost o 16%, v roce 2013 o 20%, v roce 2014 o celých 97%, v roce 2015 se vysoká návštěvnost udržela a byla ještě o 2% vyšší než v roce 2014, v roce 2016 se návštěvnost zvýšila o dalších 8%.

Z hlediska nárůstu návštěvnosti můžeme procentuálně porovnat premiérový rok realizace projektu 2011 s návštěvnicky nejúspěšnějším rokem 2016, v němž Armádní muzeum Žižkov navštívilo o 201% více osob než v roce 2011. Mezi roky 2011-2016 absolvovalo edukativní projekt VHÚ Praha celkem 24 387 žáků a studentů.

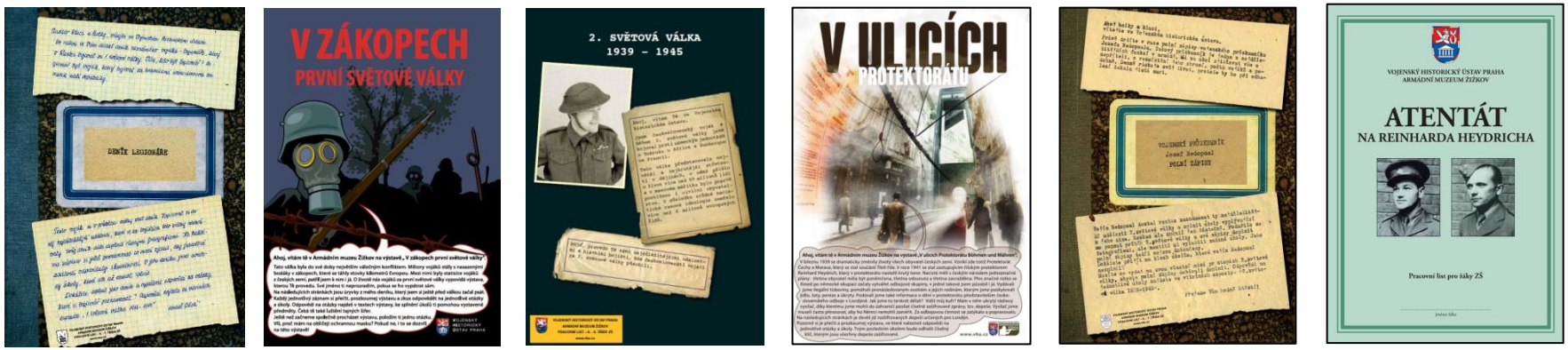

Titulní strany vybraných pracovních listů Armádního muzea Žižkov

Edukativní aktivity se realizují i v ostatních muzeí VHÚ Praha. V Leteckém muzeu Kbely i ve Vojenském technickém muzeu Lešany probíhají komentované prohlídky pro školní skupiny.

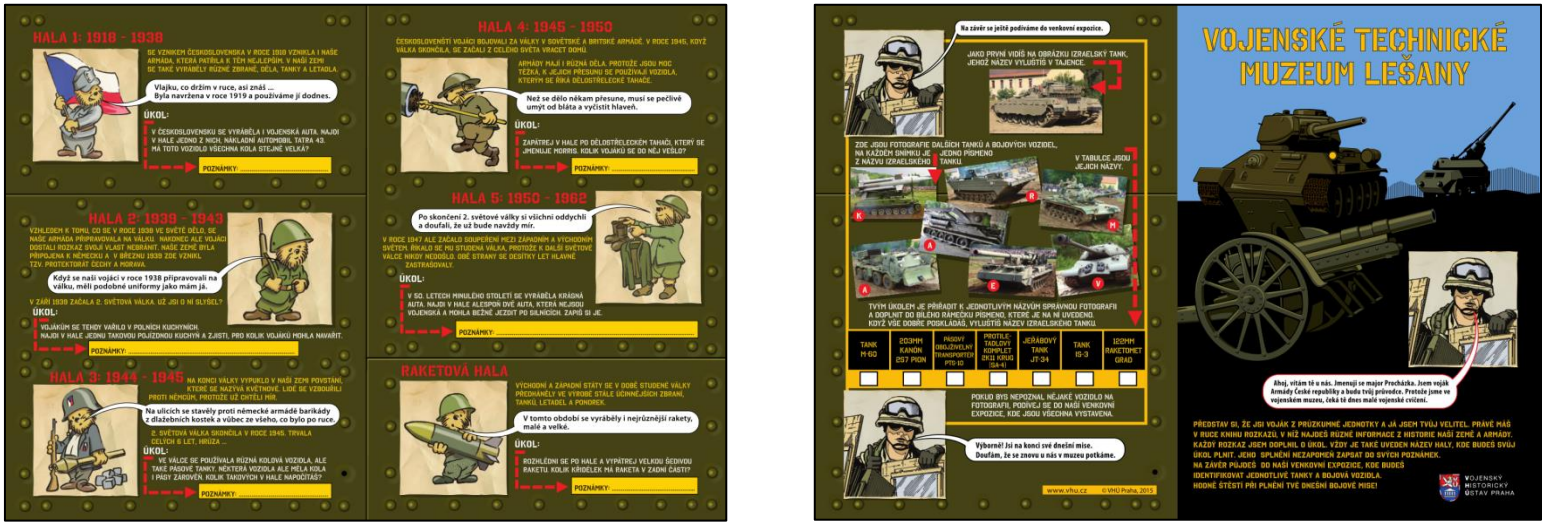

Ukázka pracovních listů Vojenského technického muzea Lešany

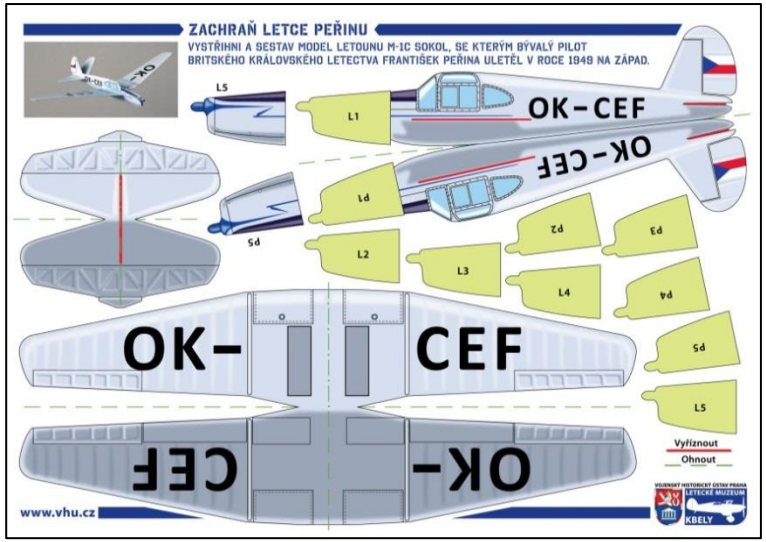

V Leteckém muzeu Kbely byla v květnu 2016 spuštěna nová geocachingová hra věnována legendárnímu československému letci Františku Peřinovi, který za 2. světové války sloužil u francouzského a britského letectva.

Ke hře byl vytvořen tištěný průvodce, který zájemce při hře instruuje. Peřina byl po komunistickém puči postaven mimo službu a v dubnu 1949 uletěl s manželkou za hranice. A právě v roce 1949 hra začíná. Úkolem hráče je pomoci pilotovi najít čtyři chybějící součástky do jeho letounu. Ty jsou ukryté v uzamčených schránkách v areálu muzea. K jejich otevření musí hráč znát číselné kódy, které získá po splnění úkolů. Každá nalezená součástka má také své číslo. Sériová čísla čtyř součástek pak tvoří poslední čtyřmístný kód pro otevření výherní schránky s odměnou (papírový model Peřinova letounu M-1C Sokol).

Ukázka herního průvodce a odměny pro hráče (papírový model Peřinova letounu)

V rámci tvorby návrhu celého konceptu hry navázal VHÚ Praha spolupráci s FF UK, obor - studium nových médiích. Studenti v rámci předmětu „Nová média v muzejní praxi“ vypracovali ideový návrh geocachingové hry pro Letecké muzeum Kbely. Po metodické korektuře ze strany pracovníků VHÚ Praha, grafickém zpracování tištěných průvodců a pilotáži, byla hra spuštěna a setkala se s velkým ohlasem ze strany dětí, rodičů i pedagogů.

8.3.6 Interaktivní online hra - Tajemství vojenského kufříku

VHÚ Praha a občanské sdružení Zapomenutí vyhlásily na podzim roku 2015 soutěž při příležitosti 70. výročí ukončení 2. světové války. Soutěž byla určena pro žáky základních a studenty středních škol a byla rozdělena dle věku zapojených hráčů do dvou samostatných vzdělávacích aktivit.

První aktivita připravená o. s. Zapomenutí „Muzeum v krabičce – 2. světová válka“ byla určena pro žáky od 7 do 12 let. Úkolem každého hráče bylo zmapovat vybraný předmět z období 2. světové války a zachytit příběh jeho majitele formou povídky, komiksu, animace či krátkého videa.

Druhou vzdělávací aktivitou, připravenou VHÚ Praha, byla interaktivní edukativní online hra „Tajemství vojenského kufříku – 2. světová válka“, určená pro žáky a studenty od 13 do 19 let. Cílem hry bylo na základě průzkumu vojenského kufříku se sbírkovými předměty VHÚ Praha a mapky klíčových událostí rekonstruovat příběh skutečného vojáka, který se během 2. světové války zapojil do československého zahraničního nebo domácího odboje. Zapojení hráči mohli volit z pěti kategorií – voják československé zahraniční armády na Západě, příslušnice československé zahraniční armády na Východě, dobrovolník československé zahraniční armády na Blízkém východě a v Africe, příslušník československého zahraničního letectva na Západě a člen domácího odboje. Soutěžní příspěvky bylo možné zaslat do 31. března 2016.

Ze zaslaných příběhů komise z řad pracovníků Vojenského historického ústavu Praha vybrala ty nejlepší příspěvky. Jejich autoři byli 20. června pozváni a oceněni v Armádním muzeu Žižkov při slavnostním vyhlášení výsledků soutěže.

8.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY

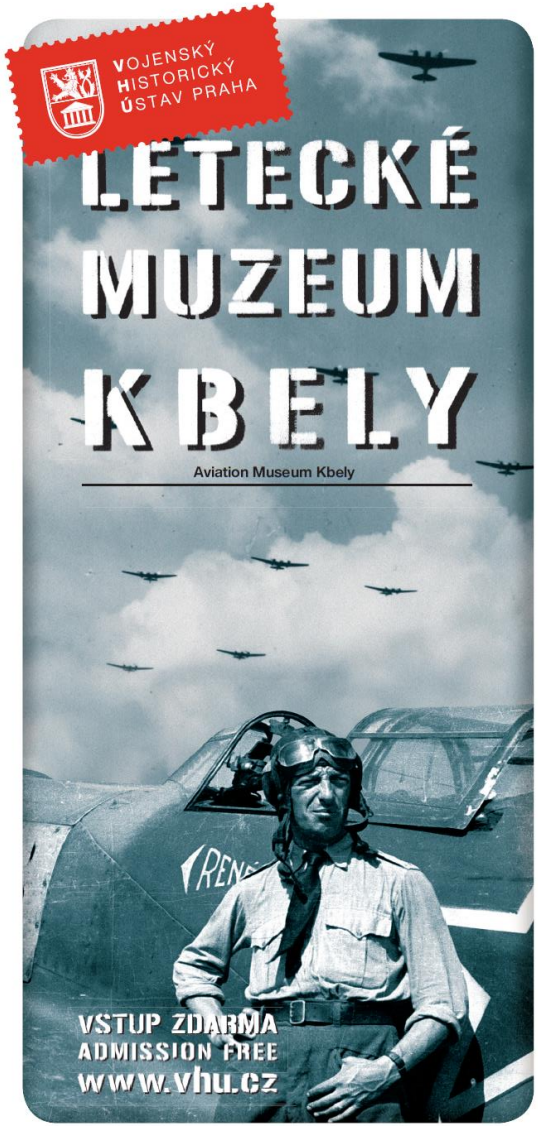

Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel a kromě toho i množství leteckých motorů, součásti draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví.

8.4.1 Historie

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis Letectví a kosmonautika, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.
Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis Letectví a kosmonautika v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník J. Šáda.
Postupně uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal.
Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích
Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zainteresoval Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou

leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČslA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.
Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní střežen tanky.
Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace
V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je pokud možno dodržována dodnes.
Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu.
Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbelích.

V demokratických poměrech
V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.
Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.
Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry
Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.
Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojaté expozici.
Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a velice trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.
V současné době má Letecké muzeum Kbely 2 251 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

8.4.2 Stálá expozice

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory. V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924
Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky
Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbelích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze

nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojaté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.
Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2003.
K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938
Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory
Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004.
Při znovuotevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a píli dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny.
Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun II. ročníku rychlostních závodů o cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války
Hangár generála Karla Janouška
Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbelích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody náporem větrných smrští Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.
Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii.
Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Norduyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace
Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.
Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Československé letectvo po roce 1945
Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.
Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti.
V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros.
Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 “krále vzduchu” Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud. Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Venkovní expoziční prostor
Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí.
V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelích a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty
Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.

8.4.3 Výstava

Od roku 2013 mohou zájemci navštívit výstavu „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939 – 1945“ umístěná v hangáru č. 40. Autoři Jan Sýkora, Miroslav Khol a Alois Veselý představili jednu z méně známých, ale významných kapitol naší historie v období 2. světové války. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly.
Kupříkladu i bývalé textilky vyráběly součásti do letadel. Nejedná se o plný výčet všech aktivit, pouze o poukázání na vybrané záležitosti se zvláštním zřetelem k výrobě v oblasti Prahy. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Bezpochyby nejzajímavější instalací je bokorys letounu Siebel Si-204 v měřítku 1:1 doplněný o jednotlivé součásti vyráběné na našem území. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

8.4.4 Akce pro veřejnost

Zahájení muzejní sezóny

V sobotu 30. dubna byla v Leteckém muzeu Kbely zahájena již 48. muzejní sezóna. Veřejnost mohla poprvé navštívit nové expozice ve dvou hangárech Staré Aerovky, obdivovala ale také stíhací letoun MiG-29, který získal VHÚ Praha v roce 2015 a nyní je v muzeu vystaven.

Právě u letounu MiG-29 se odehrálo slavnostní zahájení letošní muzejní sezóny v Leteckém muzeu Kbely. Zúčastnili se ho vzácní hosté. Přítomen byl předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jan Hamáček, velitel Vzdušných sil Armády České republiky, brigádní generál Libor Štefánik a také náměstci ministra obrany Tomáš Kuchta a Pavel Beran. Stíhací letoun MiG-29 sice není v expozici muzea úplnou novinkou, ale vzhledem k tomu, že do Leteckého muzea dorazil v loňském roce po silnici, rozložený na podvalnících, byl dosud k vidění pouze v rozebraném stavu. VHÚ stroj získal na základě dohody z roku 2013 se svým slovenským protějškem výměnou za bombardovací Iljušin Il-28. Jde o stroj s evidenčním číslem 8003, který byl dodán do Československa 28. června 1989 k 11. stíhacímu leteckému pluku na letiště v Žatci. Vystavením MiGu 29 se tak uzavřela kolekce letounů této konstrukční kanceláře, používaných v československém a českém vojenském letectvu, ve sbírkách VHÚ Praha.

Pozornost prvních návštěvníků zahajovacího dne patřila nejprve letounu MiG-29. Ten se nyní nachází v největším kbelském hangáru č. 40, kde je představena především historie československého letectví po roce 1945.
Návštěvníci otevíracího dne samozřejmě proudili také do dvou nově zrekonstruovaných hangárů Staré Aerovky. Hangáry č. V a VI na letňanském letišti byly zrekonstruovány v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění díky grantu z EHP a Norských fondů ve výši 22,8 miliónu Kč. Nyní je v nich umístěna jak expozice ukazující historii firmy Aero, tak expozice představující bitevní a bombardovací letouny.

Areál Stará Aerovka byl představen návštěvníkům muzea již v předcházejících dvou letech, ale pouze jako instalovaný depozitář. Vzhledem k tomu, že kbelské letiště už neumožňuje další větší rozmach expozičních prostor Leteckého muzea, nabízí tyto prostory, které se nachází v blízkosti kbelské letecké základny, zhruba 1 km severozápadně od muzea, v těsném sousedství letňanského letiště, další možnost k rozšíření stávajících expozic.

Snímky hangáru č. VI po zahájení rekonstrukce a těsně před jejím dokončením

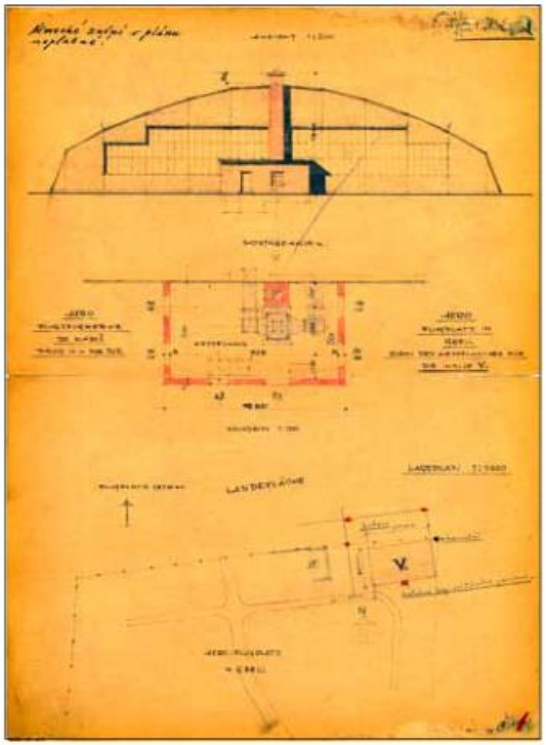

Dobový výkres hangáru č. V.

Hangár č. V, který se pyšní plochou 1 500 m^2 a největší výškou 12,5 m, byl postaven na počátku 2. světové války v rámci budování nových prostorů pro firmu AERO. Je v něm umístěna expozice bombardovacích, bitevních a stíhacích bombardovacích letadel. Mapuje jak celosvětový vývoj bombardování, tak použití této taktiky s přihlédnutím k historii československého a českého letectva. V současné době je zde umístěn například letoun Aero C-3A a trup jeho bombardovací verze C-B. Stroje tohoto typu, označované během války jako Siebel Si 204, vyráběla společnost Aero pro německou Luftwaffe v pražských Vysočanech. V nedaleké ulici Toužimská ve Kbelích probíhala jejich finální montáž a na letišti v Letňanech se tyto stroje zalétávaly. Dalšími typy vystavovanými v tomto hangáru je renovovaná příď sovětského bombardéru Petljakov Pe-2 a stíhací bombardovací stroje MiG-15bis SB, MiG-21MF, MiG-23BN, Suchoj Su-7BKL a Su-22M-4. V budoucnosti přibude ještě Suchoj Su-25K a po zrestaurování Iljušinu Il-28 dostane expozice novou podobu.

Hangár č. VI je spolu s kbelským hangárem č. 88 jedním z nejstarších dochovaných hangárů na území České republiky. Jde o historicky první hangár firmy Aero k sestavování a zalétávání letadel. Původně byl vybudován již v roce 1920 na jihovýchodním okraji kbelského letiště. V březnu 1921 vyhořel a na stejném místě byl vybudován nový hangár stejného typu. V průběhu výstavby nového areálu pro firmu Aero na jihovýchodním obvodu letiště v Letňanech byl demontován a přemístěn do nových prostor. Vzhledem k původu hangáru je zcela logické, že zde nalezla své místo kolekce letounů značky Aero. Tato společnost je druhým nejstarším výrobcem letadel, vzniklým záhy po vzniku Československa v roce 1919. Expozice provází návštěvníky historií firmy od jejího založení až po zcela nedávnou minulost. Počátky společnosti dokumentuje první standardní stíhací letoun československého letectva Aero A-18, poválečnou tradici tohoto výrobce pak unikátní kolekce prvních létajících prototypů proudových cvičných letadel L-29 Delfín, L-39 Albatros a L-159 ALCA.

Dobový snímek hangáru č. VI.

Stará Aerovka je bezesporu místem, kterým doslova kráčely dějiny československého letectví. V jejím areálu mají návštěvníci zcela unikátní možnost setkat se na jednom místě se vzácně dochovanými stavbami typickými pro středoevropské letištní stavitelství od počátku dvacátých do konce čtyřicátých let 20. století. V dalším období, po rekonstrukci hangárů číslo III a IV, zde najde domov téměř ucelená kolekce proudových letounů první generace. S výjimkou Francie bude představovat zástupce těchto letounů ze všech států včetně Československa, jež tuto techniku provozovaly jako první na světě.
V hangáru č. IV a ve spojovací části budou prezentovány sportovní letouny a amatérské konstrukce používané v Československu od vzniku republiky až po nedávnou minulost. Po revitalizaci areálu a celkové opravě zbývajících hangárů a provozních budov dojde k rozšíření stávajících krytých výstavních prostor Leteckého muzea o více než 100 %.

Pražská muzejní noc

Do Pražské muzejní noci konané 11. června se zapojilo i Letecké muzeum Kbely. Krátce po sedmé se objevily dva stíhací letouny JAS-39 Gripen z čáslavské základny. Letadla několikrát zakroužila nad hlavami diváků, předvedla také rychlý rovný průlet nad zdejší přistávací dráhou a také prudké stoupání.

Velkým zážitkem byl i seskok parašutistů, příslušníků Armády České republiky ze zdejší 24. Základny dopravního letectva Kbely. Vojáci skákali z vrtulníku Mi-17 a se svými barevnými i šedivě vojenskými padáky typu křídlo přistávali přímo před očima diváků, kteří zaplnili volný prostor před muzejními hangáry Leteckého muzea Kbely.
Další unikátní ukázkou byly lety historických letadel ze sbírek VHÚ Praha. Předvedly se letoun L-200 Morava, aerotaxi vyvinuté koncem 50. let, které na dlouhé desítky let patřilo k známým strojům brázdícím československé nebe. Dalším letadlem kroužícím nad hlavami diváků byl dvouplošník Aero C-104, letoun pocházející svojí konstrukcí ještě z období 2. světové války. A do třetice létal ještě Zlín Z 126, který pilotoval pracovník VHÚ Jan Sýkora.

Po leteckých ukázkách se diváci rozešli do jednotlivých hangárů a proudili po volných plochách muzea, kde se děti účastnily četných soutěží a her. V osm hodin večer se také začalo s promítáním filmů věnovaných letecké tematice, a to v hangáru č. 40, největším z kbelských. Sestřih záběrů stíhaček MiG-29 velmi odborně komentoval i někdejší pilot tohoto stroje, Václav Vašek. Jeho téměř půlhodinové vystoupené pečlivě poslouchali četní znalci i příznivci létání.

Venku na ploše mezi vystavenými letadly a vrtulníky se odehrávala i ukázka výcviku služebních psů z kbelské letecké základny. Volně přístupná byla rovněž letecká technika, diváci nahlíželi do útrob Antonovu An-26 či vrtulníku Mi-8. V historických hangárech věnovaných 2. světové válce se představili i členové klubů vojenské historie KVH Sky Riders v dobových stejnokrojích RAF. Dobovou techniku před hangárem 2. světové války předváděl také Klub vojenské historie 16. obrněné divize US Army.

8.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

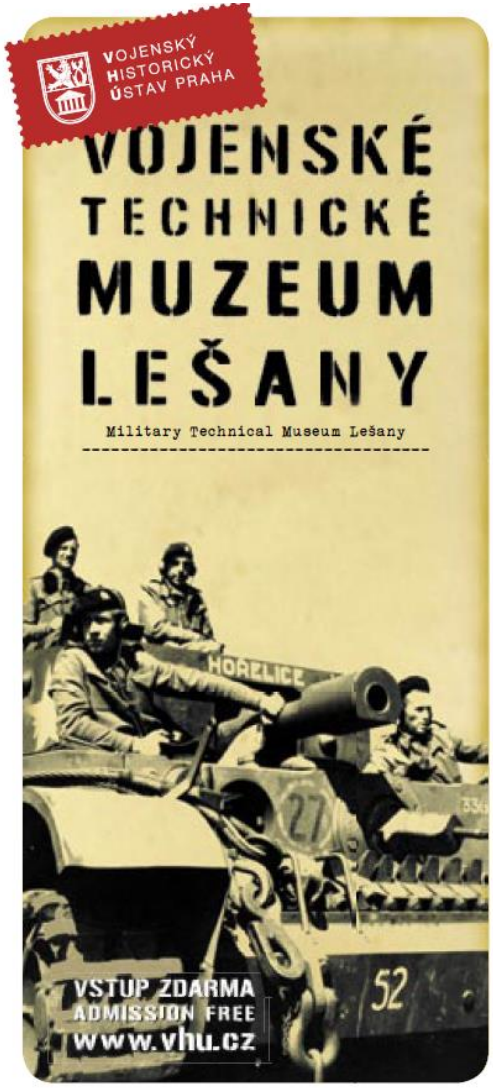

Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

8.5.1 Historie

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii.
V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergrenadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.
Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989
Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války.
Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob. V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.
Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislokaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část

historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.
Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti
Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.
Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství.
Mezi nejcennější exponáty muzea patři zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO.
Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek. Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

8.5.2 Stálá expozice

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen nejeden světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938
Hala původně sloužila pro garážování 122mm raketometů vz. 70 “GRAD”, kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.
Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejcennější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třínápravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.
Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „útočnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943
Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 “DANA”, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.
Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunkr“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.
Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisch-Mährisch Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht.
Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra Kopřivnice. V garáži návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.
Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT.

Hala č. 3: období let 1944–1945
Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé

armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákluzový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe.
Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.
Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Kaťuša“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcennější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.
Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950
Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.
Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 “Tatraplán”. První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák“. Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor.

Hala č. 5: období let 1950–1962
Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem“ a „západem“. První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze“, byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.
Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta“. Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatru 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatry 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou“ stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma“ se návštěvník dostane na „západ“, kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.
Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části“. Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)
Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války.
Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.
V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo
Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejcennější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.
Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády. Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce 1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88mm PLK vz. 37 a 105mm PLK vz. 38.
Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nejkompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě.

V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostit tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnicky usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavňové oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou munici různých ráží. Mezi nejcennější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákluzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích.

Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10cm horská houfnice vz. 16/19 se zákluzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výzbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejcennější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní roty československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu.

První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní roty československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens.

Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely.

Vitrína před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze.

Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová". Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem" a „Západem".

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21 rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalné pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR.

Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.

Přístřešky a volné prostranství

Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1.

Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.

Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.
Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

Expozice železničního vojska
Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.
Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.

8.5.3 Akce pro veřejnost

Zahájení muzejní sezóny

Vojenské technické muzeum Lešany otevřelo v sobotu 28. května své brány do další, již 21. muzejní sezóny. Otevírací den uvedl přelet dvou stíhacích letounů JAS-39 Gripen z čáslavské základny, jejich dvojí průlet nad arénou byl následován slavnostním zahájením, kterého se ujali náměstek ministra obrany Tomáš Kuchta a ředitel VHÚ Praha plukovník Aleš Knížek.

Mezi prvními se do arény dostala speciální nákladní auta z Dakaru. Dvě tatrovky a jeden vůz Liaz všem divákům předvedly, co závodní speciály umí. V případě Liazu šlo o vůbec první vůz, se kterým se tehdejší Československo prezentovalo na závodě Paříž-Dakar.

Dvě tatrovky reprezentovaly i dvě epochy v dějinách těchto vozů a dakarských závodů. První Tatra je dnes v péči Milana Horky a Muzea Tatra 111, jde přitom o vůz, se kterým na počátku 90. let jezdil Karel Loprais, několikanásobný vítěz závodu. Druhý vůz je modernější, patří Tomáši Tomečkovi a ten s tím závody stále jezdí.
Všichni tito řidiči a majitelé se pak sešli před diváky a v krátkém rozhovoru se podělili o své zkušenosti s vozy. Především Jiří Moskal dostal prostor, ve kterém vzpomínal na své roky strávené za volantem Liazky při Paříž-Dakar.

Po této části programu přišla na řadu druhá, ve které se představila především vojenská technika. Jednalo se o početnou řadu obrněných transportérů československé, německé, sovětské či americké výroby. Vedle nich se arénou ale prohánělа i vojenská nákladní auta, případně lehké vozy určené k přepravě malých vojenských oddílů.
Z konkrétních vozidel můžeme jmenovat například americký polopásový Half-track, šestikolku M8 Greyhound, těžký nákladní vůz Diamond T 981, transportér OT-810, který vycházel z německého základu a posléze se uplatnil v československé armádě, dále transportéry OT-62 Topas, OT-64, OT-64 –R2, OT-65 FUG nebo protiletadlovou „ještěrku“ PLDvK vz. 53/59. Z pozdějších strojů zmiňme například BRDM-1, BRDM-2RCh, BVP-1 či VP-90. Současnou éru reprezentovaly stroje Land Rover Kajman, dva americké „hummery“ – HMMWV bojový a HMMWV valník, vozidlo Iveco LMV a především obrněný transportér KOT PANDUR.
Na závěr dění se v lešanské aréně odehrála ukázka cvičení VLTAVA 66, kterou provedl Klub vojenské historie Československo 1945 – 1990. Účastníci přitom na sobě měli legendární stejnokroje „jehličí“ a v rukou neméně proslulé samopaly vz. 58. Na dalších ukázkách a programu dne se podíleli i příslušníci KVH Gardekorps, Klubu 16. obrněné divize, Klubu US ARMY – 4. pěší divize, Roty Nazdar a Royal Regiment of Scotland.

Tankový den

Úvod již 14. Tankového dne konaného v sobotu 24. srpna obstaral vrtulník Mi-24 z letecké základny v Náměšti nad Oslavou. Slavnostního aktu představení tanku LTH, který byl vyroben v Československu na konci 30. let a poté byl exportován do Švýcarska, aby byl v roce 2016 získán ze Švýcarska darem zpět do České republiky, resp. do sbírek VHÚ Praha, se zúčastnili čestní hosté včetně těch zahraničních. Tank byl společně odhalen místopředsedkyní Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jaroslavou Pokornou-Jermanovou, náměstkem ministra obrany Pavlem Beranem, Pascalem Moutherem z Úřadu vojenského historického materiálu švýcarské armády, Wernerem Bardillem, charge d´Affaires Švýcarska v ČR a plukovníkem Alešem Knížkem, ředitelem VHÚ Praha.

Tank LTH byl divákům představen na vozidle Tatra Multilift, přesně tak, jak byl dovezen ze Švýcarska. Tank je perfektním stavu, v budoucnu ho ovšem čeká instalace motoru – dosud je nepojízdný. Naopak v jízdě se předvedly další čtyři tanky československé výroby z 30. let ze sbírek VHÚ: tanky LT-35 a LT-38, exportní tank LTP (vyvážený do Peru) a ve Švédsku vyráběný licenční tank Strv m/37. Tank LT-38 se navíc představil divákům poprvé ve své nové vizuální podobě, s barevně odlišným nátěrem. Jeho souputník a předchůdce LT-35 také předvedl střelbu ze svého kanónu.
Po tomto exkurzu do starších dob tankové historie přišla ke slovu 2. světová válka a poválečný vývoj, který byl prezentován tanky T-34, americkým stíhačem tanků M-36 Jackson, těžkým sovětským tankem IS-122, dále pak arénou projížděly americké poválečné stroje M-48 a M-60, které doplnil sovětský tank T-55 a izraelský tank Merkava vyvinutý v 70. letech. Tankovou techniku další fáze včetně dneška doložily stroje T-72 ve verzi M1K a v současné variantě M4CZ, tuto dvojici doplnil vyprošťovací tank VT-72M4CZ. Závěrečnou tečku jízd v aréně obstarala těžká houfnice ShKH DANA-M1 M.

Vrcholem Tankového dne byla ovšem ukázka ilustrující válečný střet německých armád jak se sovětskými vojáky, tak s americkou armádou. Do ukázky se zapojilo mnoho klubů vojenské historie, včetně těch zahraničních, např. z Maďarska. Na „válečném“ poli v lešanské aréně se pohybovaly desítky vojáků, hřměly výstřely z děl i kanónů, rachotily pěchotní zbraně. Ke slovu se dostaly i dva plamenomety, a to jak v pěchotní verzi, tak umístěný na bojovém vozidle pěchoty.

Příprava Tankového dne by nebyla možná bez přispění mnoho subjektů, které VHÚ Praha vyšly a nadále vycházejí vstříc. Jim patří velký dík. Jedná se složky Armády České republiky, konkrétně 4. brigádu rychlého nasazení, 7. mechanizovanou brigádu a také 15. ženijní pluk. Dík také patří všem příslušníkům klubů vojenské historie, které se rovněž podílely na programu Tankového dne. Jde o KVH Gardekorps, Rota Nazdar, 16. obrněná divize US ARMY, Klub US ARMY – 4. pěší divize a také Royal Regiment of Scotland.

Land Rover Day

Dne 24. září se v muzeu konal již 4. ročník Land Rover Day, setkání vozidel legendární britské značky. Účastníci veřejnosti předvedli na dvě desítky vozidel, které stály u dnes již nesmírně početné kategorie terénně užitkových osobních vozidel.

Automobilů Land Rover dnes jezdí v Česku tisíce, ale jde převážně o nová vozidla. Aby akce měla svůj jasný charakter a také kouzlo pro diváky, respektive aby přijížděly pouze „klasické“ Land Rovery, stanovili organizátoři podmínku, že sraz je určen pouze majitelům vozů, která nejsou mladší než rok výroby 1985.
Celkem se tak sešlo na letošním srazu devatenáct vozidel Land Rover Series I-III a dva vozy Range Rover, u nichž i běžný divák vůbec pochyboval, o jakou značku se jedná. Klasické „krabicové“ Land Rovery mají stále něco do sebe a jejich nadšenou vyznavačkou vždy byla například i britská královna Alžběta II. Na letošním srazu byly k vidění vedle ikonických modelů i další typy, například vojenská sanitka.

Dětský den

Již popáté se v muzeu dne 1. října uskutečnil Dětský den, který VHÚ Praha pořádá především pro návštěvníky z řad dětí a mládeže. Letos se přišlo podívat o několik stovek více zájemců než loni, soutěžilo přes 2 000 účastníků. Letošní Dětský den nabídl návštěvníkům na dvě desítky soutěžních stanovišť, i díky tomu se mohlo soutěžních disciplín účastnit více dětí.
Vedle soutěží si návštěvníci mohli při ukázkách prohlédnout současnou i historickou techniku, seznámit se mohli s uniformami různých států i odlišných dob. K vyhledávaným samozřejmě patřily ty stanoviště, kde si děti mohli vzít do ruky zbraně.

Na akci se podílely i četné kluby vojenské historie a další subjekty. Jedná se jak o Armádu České republiky, Vojenské lesy a statky ČR, s.p., společnost Posázaví o.p.s., firmu Anareus.cz – I. airsoftovou prodejnu, Motorárnu Šercl s.r.o., tak i spolek BUNKRÁK, Aktivní zálohy KVV hlavního města Prahy a další kluby vojenské historie – Gardekorps, KVPH Československo, Klub US ARMY – 4. pěší divize a Royal Regiment of Scotland.

8.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany - nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi. Jedná se o následující expozice uvedené v této kapitole.

Národní památník hrdinů heydrichiády

Mezi další stále expozice VHÚ Praha patří i výstava instalovaná v Národním památníku hrdinů Heydrichiády, která prošla v roce 2010 rozsáhlou proměnou. Návštěvníky čeká moderně pojatá expozice věnovaná jedné z nejvýznamnějších kapitol našich dějin 20. století. V úvodu se seznámí s historií vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 a nastolení krvavého teroru na našem území. Další část expozice líčí okolnosti příprav atentátu na Heydricha a průběh operace ANTHROPOID až do jejího vyvrcholení dne 27. května 1942, kdy se atentát uskutečnil. Závěrečná část je věnována tragickým osudům parašutistů i jejich spolupracovníků z řad domácího odboje, bez jejichž pomoci by se atentát nemohl nikdy uskutečnit.

Zvláštní pozornost je věnována jak sokolskému odbojovému hnutí, tak posledním okamžikům života parašutistů. V posledních týdnech života se jich, s vědomím, že riskují životy své i svých blízkých, ujali představitelé české pravoslavné církve, kteří jim poskytli útočiště v kryptě kostela Sv. Cyrila a Metoděje. Zradou parašutisty Karla Čurdy bylo místo úkrytu prozrazeno a dne 18. června 1942 zde po boji padlo hrdinnou smrtí všech sedm ukrývaných parašutistů.
Vlastní krypta pravoslavného chrámu Sv. Cyrila a Metoděje získala v rámci expozice zcela novou pietní podobu. V jejím prostoru jsou umístěny pouze bronzové busty parašutistů, kteří zde padli spolu s jejich životopisy.

Muzeum Hradní Stráže

Expozice byla otevřena na konci roku 2008, u příležitosti 90. výročí vzniku Hradní stráže. Stálou expozici Hradní stráže společně připravily Vojenský historický ústav Praha, Správa Pražského hradu a Hradní stráž. Většina exponátů byla zapůjčena ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, část byla poskytnuta přímo Hradní stráží a některé exponáty byly věnovány soukromými sběrateli.
Tato výstava mapuje nejen devadesátiletou historii Hradní stráže jako takové, ale jak sám název napovídá, nabízí pohled do starší historie vojenství, spojené s obranou a vojenským střežením Pražského hradu. Výstava mimo jiné nabízí ke zhlédnutí dva filmové dokumenty o Hradní stráži, a to z roku 1996 a 2008. Návštěvník výstavy navíc uvidí i ojedinělou ukázku pozdně gotické fortifikace, kterou samotná Prašná věž, někdy zvaná též Mihulka spolu s přilehlými hradbami bezesporu je.

Císařská zbrojnice

Tato stálá expozice VHÚ Praha je umístěna ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech. Jde o jedinečný soubor zbraní, zbroje a dalších předmětů ze sbírek VHÚ z období od 15. století do poloviny 19. století. Vstup do expozice je přes stálou sbírku barokního umění Národní galerie. Expozice je umístěna v podkroví paláce a má díky masivnímu trámoví, kamenné podlaze i užšímu profilu neobyčejnou atmosféru. Tu ještě umocňuje moderně řešené uspořádání sbírkových předmětů, které jsou rozmístěny volně i ve skleněných vitrínách. Decentní osvětlení respektuje ducha celého místa.
Expozice obsahuje přes 550 předmětů, které pocházejí především z období, kdy České země patřily k habsburskému císařskému trůnu – odtud také název Císařská zbrojnice. Výběr exponátů byl podmíněn především výjimečností uměleckořemeslného provedení, zvláštností technické konstrukce, ale i významem osobností jejich tvůrců nebo majitelů. Zbroj a zbraně byly v minulosti nejen užitkovými předměty potřebnými k boji či lovu, ale musely reprezentovat i svého majitele a svědčit o jeho moci a bohatství. Zejména v renesanční a barokní době byla výzdoba mnohem dražší než cena zbraně samotné.
Návštěvníkům je představen početný soubor chladných zbraní – vzorové šavle, palaše, kordy, tesáky atd. Kolekce zbraní nabíjených zezadu sahá od 16. století do současnosti a zahrnuje zadovky s kolečkovými, křesadlovými a perkusními zámky. Představen je i vývoj loveckých zbraní. Důležitou součástí instalace je umístění přibližně padesáti obrazů a grafik s vojenskou tematikou, které přispívají k pestrosti celé expozice. Tato „obrazárna“ představuje hodnotná díla z období 17. až 19. století, zahrnující portréty význačných vojevůdců a rozměrná plátna bitevních scén.
Z konkrétních exponátů vztahujících se k českým dějinám jmenujme například čepele ceremoniálních mečů, které byly ukovány při příležitosti korunovace Leopolda II. českým králem. Je zde i celá vitrína věnovaná české šlechtické gardě. Ta byla v počtu 38 mužů vybírána pouze z českých šlechtických rodin a doprovázela císaře Františka I. při jeho tažení proti Napoleonovi v roce 1814. Vystavena je i jezdecká standarta katolické ligy se znakem kurfiřta Maxmiliána Bavorského, která se zúčastnila bitvy na Bílé hoře.

8.7 VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA

Rok 2016 byl z pohledu expoziční činnosti VHÚ Praha doslova přelomový. Tato skutečnost ovšem nespočívala v tom, že by návštěvníci mohli spatřit řadu nových výstav či stálých expozic.

Vizualizace základní podoby Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci. Patrné je zastřešení dvorany, obnovená podoba původního výtvarného ateliéru, kde bude umístěna kavárna, a nový vstup do suterénní části muzea s návštěvnickým zázemím.

V průběhu roku se však podařilo připravit kompletní projektovou dokumentaci budoucí podoby Armádního muzea Žižkov. Dnes již tedy existují přesné plány nejen připravovaných stavebních změn, např. nově řešený vchod do suterénních prostor muzea či zastřešení dvorany, ale i jednotlivých expozic až do úrovně samotných exponátů umístěných do projektovaných vitrín. Díky připravovaným stavebním úpravám dojde ke zdvojnásobení stávající výstavní plochy žižkovského muzea, v němž následně najdou své místo expozice věnované období od středověku až po současnost. Po ztrátě Schwarzenberského paláce na Hradčanech tak budou mít návštěvníci po dlouhých letech opět možnost spatřit stovky sbírkových předmětů, které nuceně odpočívaly v depozitářích VHÚ. Pokud půjde vše dle stanoveného harmonogramu, mělo by muzeum v současné podobě udržovat provoz do konce prázdnin příštího roku. Po jeho celkovém vystěhování by měli následně návštěvníky a pracovníky VHÚ na dva roky nahradit dělníci a stavební stroje. Vše směřuje k říjnu 2020, kdy VHÚ Praha oslaví 100 let své existence. V roce 1920 se totiž předchůdce VHÚ Praha, Památník odboje, stal samostatnou institucí.

Obdobím postupného rozvoje prochází Letecké muzeum Kbely. Mimo zrestaurovaných hangárů v areálu Stará Aerovka se v současnosti dokončuje celková oprava hangáru č. 43 typu „Pícha“ z meziválečného období, v němž by měla najít své místo expozice cvičných letadel. V prostoru vyklizeného venkovního depozitáře bude postupně vybudována expozice dopravních letadel. V první fázi se přesunou z letištní plochy a následně budou přímo před návštěvníky muzea restaurována. Definitivní podobu expozice kbelského muzea, včetně umístění maximálního možného množství sbírkových letounů do krytých prostor, však spatří návštěvníci až po rekonstrukci dvou zbývajících hangárů v areálu Staré Aerovky a především po výstavbě dvou zcela nových hangárů ve volném prostoru mezi stávajícími hangáry č. 87 a 88. Z vnějšího pohledu se může zdát, že místa je ve Kbelích dost, ale opak je pravdou a muzeum musí postupně přemístit letouny stojící na ploše letiště do svého odděleného areálu. Obdobně je tomu s umístěním letounů do krytých prostor. Naštěstí se v posledních letech blýská na lepší časy a představitelé resortu Ministerstva obrany přistupují k uchování kulturního a technického dědictví České republiky spravovaného VHÚ Praha velmi vstřícně.

VHÚ Praha se v letošním roce výrazně věnoval i blížícímu se 75. výročí atentátu na Reinharda Heydricha, a to zdaleka nejen spoluprací na úspěšném filmu režiséra Seana Ellise Anthropoid. Již v květnu byla veřejnost díky médiím informována, či někdy spíše dezinformována, o snaze VHÚ Praha o převzetí správy

Národního památníku hrdinů Heydrichiády v kryptě chrámu svatých Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Díky těmto diskusím je již dnes vstup do jednoho z nejpamátnějších míst naší novodobé historie pro návštěvníky, obdobně jako do všech expozic VHÚ, zdarma. Momentálně se připravuje smlouva mezi Magistrátem hlavního města Prahy, který je majitelem chrámu i krypty, a VHÚ o budoucí podobě provozování krypty. Chrám zůstane pochopitelně nadále v užívání České pravoslavné církve, s níž již VHÚ uzavřel oboustranně výhodnou smlouvu o vzájemné spolupráci. Vítězem by měli být v tomto případně především návštěvníci, pro něž bude připravena řada nových programů, zejména zaměřených na školní mládež. Postupnými úpravami pak projde i vlastní expozice nalézající se v kryptě a přilehlých prostorech, kterou VHÚ vytvořil v roce 2010.
V souvislosti s událostmi spjatými s tímto obdobím naší historie je třeba zmínit rovněž skutečnost, že díky Ministerstvu obrany a Generálnímu štábu Armády České republiky se dostává do finální fáze i realizace úprav pietních prostor v Ruzyňských kasárnách, kde byli popraveni po příchodu Reinharda Heydricha do protektorátu nejvýznamnější představitelé našeho domácího odboje.

K problematice atentátu připravil VHÚ Praha v letošním roce výstavu v Českém centru v New Yorku. Expozice nazvaná „Atentát na Reinharda Heydricha – smrt architekta holokaustu“ zahájila akce Českého centra vážící se ke Dni vzpomínání na oběti holokaustu. Pracovníkům centra v čele s jeho ředitelkou Barbarou Karpetovou se podařilo připravit projekt, který i přes v Čechách nepředstavitelnou konkurenci kulturních událostí, každý den zcela zaplnil velký taneční sál České národní budovy v New Yorku. V zahraničí byly postupně představovány i další putovní výstavy VHÚ Praha připravené v uplynulých letech. Za všechny můžeme zmínit například výstavu „Gesher ad Halom – Operace Důvěrné Izrael“ v kanadském vojenském muzeu v Ottawě. Po loňské výstavě Francie a Československo 1914–1945 uspořádané v červnu v jihofrancouzském Agde, se podařilo díky iniciativě přidělence obrany České republiky ve Francii, brigádního generála Jaroslava Malého, učinit další krok v připomenutí účasti našich vojáků v bojích roku 1940. Na nádraží v Agde byla 4. června slavnostně odhalena pamětní deska připomínající československé vojáky.

V rámci cyklu „outdoorových“ výstav před budovou Generálního štábu Armády České republiky připomněl letos VHÚ Praha válečný rok 1916, 700. výročí narození Karla IV., 150. výročí bitvy u Hradce Králové, 100 let od prvního bojového nasazení tanků, 75. výročí prvního bojového nasazení Československého pěšího praporu 11 – Východního a účast žen na bojištích i v zázemí. V říjnu byla ve spolupráci s městskou částí Praha 6 připravena v Písecké bráně v rámci cyklu věnovaného Václavu Havlovi výstava „Václav Havel – vrchní velitel“.

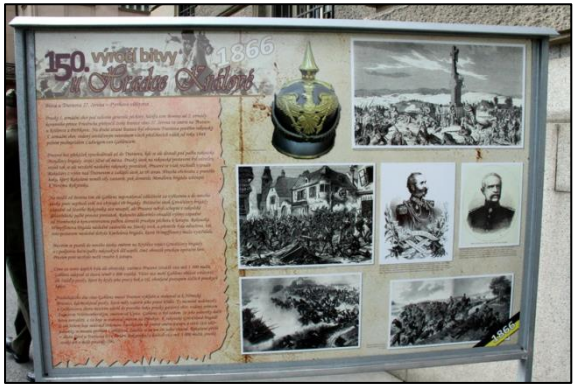

Slavnostní akt zahájil velitel vrtulníkové základny plukovník Miroslav Svoboda. Po jeho levici velitel vzdušných sil brigádní generál Libor Štefánik a brigádní generál Emil Boček, bývalý pilot 310. stíhací perutě britského Královského letectva, jeden z posledních českých žijících veteránů RAF.

Ve čtvrtek 12. května byla u 22. základny vrtulníkového letectva Sedlec, Vícenice u Náměště nad Oslavou slavnostně otevřena „Stálá expozice letiště Náměšť nad Oslavou“. Zcela nová expozice, nad níž převzal záštitu velitel Vzdušných sil brigádní generál Libor Štefánik, vznikla v rámci projektu „Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha“.
Cílem expozice je, stejně jako i u předešlých muzejních posádkových počinů, seznámit nové příslušníky útvaru, zahraniční delegace, školní třídy či zájemce o dějiny s pestrou historií dané posádky, s jednotlivými druhy zde dislokované techniky, s obecnou historií příslušného druhu vojsk, ale především s konkrétními osudy lidí spjatých s místem, kde mnozí z nich strávili celý svůj profesní život.

V prostorách Armádního muzea Žižkov se během roku 2016 vystřídalo hned několik panelových výstav. Výstava „Přilby v rakousko-uherské armádě a československých legiích“ přibližovala historii a jednotlivé typy vojenských přileb, které byly používány českými a československými vojáky v době 1. světové války a v Československu.
U příležitosti 25. výročí odchodu sovětských vojsk z Československa připravil VHÚ Praha na nádvoří muzea výstavu Odsun − 25 let, která zachycovala typické rysy sovětské vojenské přítomnosti v Československu a nejvýznamnější momenty odsunu sovětských vojsk.
Další panelová výstava „Pražský pepík“ připomínala 1. světovou válku a byla věnována osudu obyčejného českého vojáka, který prošel frontami války a své vzpomínky zapsal i doprovodil četnými kresbami.
1. světovou válku připomněla z jiného úhlu pohledu i výstava „Ve znamení červeného kříže“, která se zabývala tématem péče o raněné a nemocné vojáky.

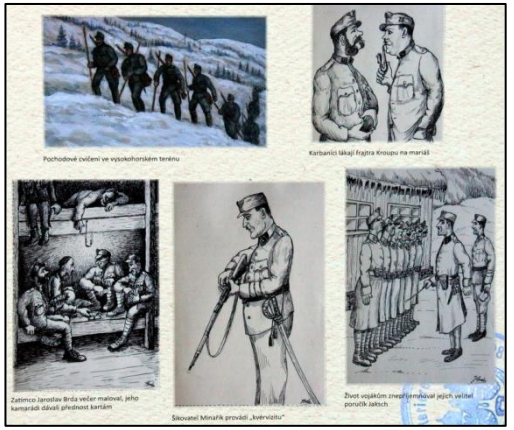

V budově Armádního muzea Žižkov proběhla také dne 22. prosince vernisáž výstavy, která je věnována průřezu sbírkovými předměty VHÚ Praha. V rámci vernisáže byla také pokřtěna publikace, která obsahuje celkem 311 příběhů sbírkových předmětů. Reprezentativní knížka je zároveň stručným průvodcem po všech třiceti jedna podsbírkách, respektive fondech, do nichž je celý muzejní fundament VHÚ Praha obsahující na jeden milion předmětů rozčleněn.
Výstava byla pracovníky VHÚ Praha přichystána na vánoční období a je umístěna v prvním patře muzea. Návštěvník na výstavě nalezne celkem 32 sbírkových předmětů – každý předmět zastupuje jeden sbírkový fond, ty pak doplňuje i završuje vůbec nejstarší sbírkový předmět, který byl do sbírek VHÚ zařazen: jedná se o propagační plakát vytvořený Vojtěchem Preissigem v období 1. světové války, resp. v letech 1916-1918.

8.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musejí před případným publikováním projít recenzním řízením.
Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že "bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrty, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami". Byl rovněž vysloven požadavek "naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmikoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen".

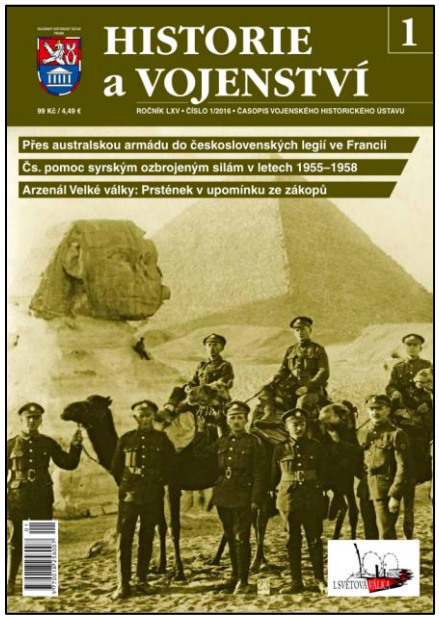

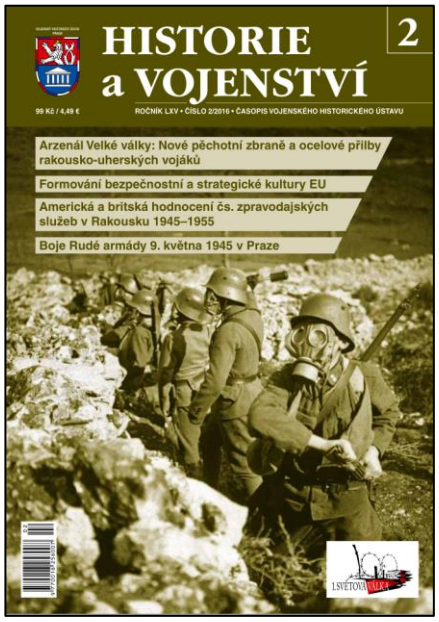

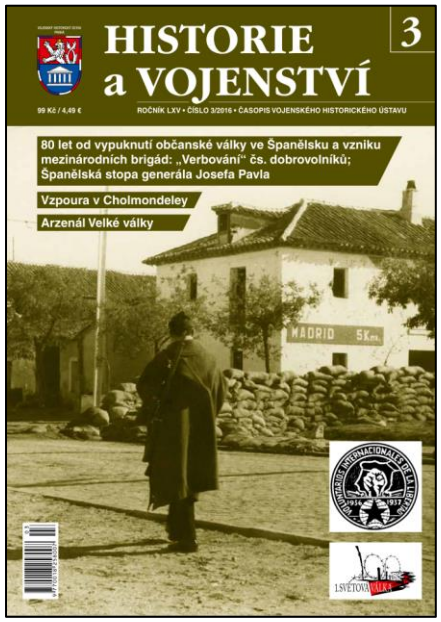

Bibliografie časopisu z let 1990-2015

Bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky členěná do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie. Bibliografie je k dispozici ve formátu PDF na webových stránkách www.vhu.cz.

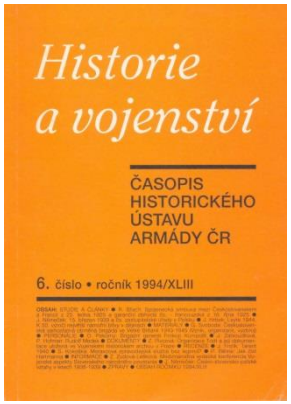

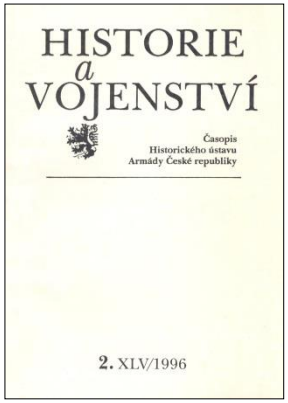

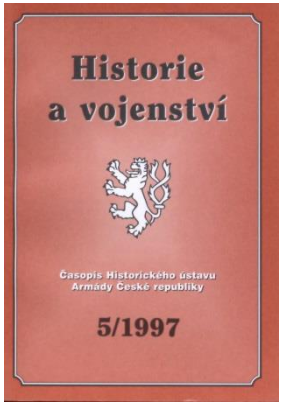

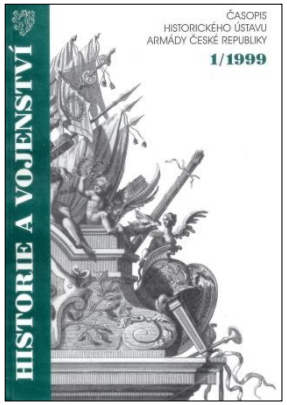

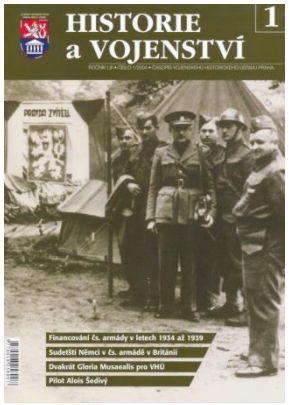

OBSAH ROČNÍKU 2016

STUDIE A ČLÁNKY

Jan Eichler
Formování bezpečnostní a strategické kultury EU po skončení studené války 2/4

Pavel Kreisinger
Přes australskou armádu do československých legií ve Francii
Příspěvek k účasti Čechoslováků v australské armádě za Velké války (1914–1918) 1/4
Do australské nebo československé armády? K okolnostem (ne)úspěšného náboru mezi čs. krajanskou komunitou v Austrálii za druhé světové války 4/4

Jiří Nedvěd
„Verbování" československých dobrovolníků do mezinárodních brigád a jejich cesty do Španělska 3/4

Jiří Plachý
Vzbouřenci z Cholmondeley 3/19, 4/20

MATERIÁLY

Dietrich Bacher
Obraz nepřítele
Americké a britské hodnocení čs. zpravodajských služeb v Rakousku v letech 1945–1955 2/49

Vladimír Francev
Akce 122 – Československý zbrojní vývoz na Kubu v letech 1960–1966 1/68

Jiří Friedl
Jak to bylo s vraždou v lese Botzenberg?
Příspěvek k ilegálním útěkům polských občanů přes ČSR na Západ a k poměrům v pohraničí v roce 1945 4/74

Karolina Kalecká
Rakousko-uherský zákon o flotě z roku 1911 4/58

Jiří Kuděla
Osud vojáka
Jednoroční dobrovolník František Queisner z Chrudimi a jeho velezrada v roce 1915 1/21

Jindřich Marek
Čeští vojáci v mírové misi OSN UNOMIL 1993–1997 2/16

Ivo Pejčoch
Zběhové z Aleppa 1/34

Jiří Plachý
Smutný návrat
K problému repatriace ostatků padlých a zemřelých příslušníků čs. zahraniční armády ve Velké Británii po válce do vlasti 1/50

Jiří Plachý – Pavla Plachá
Jindřich Opavský – zrádce z Bělehradu
Vyzrazení tzv. balkánské cesty nacistickým bezpečnostním složkám v říjnu 1939 2/89

Tomáš Straka
Vojenské zajištění české Horní Falce
Příspěvek k vojensko-historickému studiu doby Karla IV. 2/34

Prokop Tomek
Jiný pohled
Zpráva přidělenců obrany velvyslanectví Spojeného království v Praze za rok 1981 2/62

Milan Vyhlídal
Československá pomoc syrským ozbrojeným silám v letech 1955–1958 1/54

PERSONÁLIE

Tomáš Baletka
„Jmenuje se Josef nebo Pepa…" – Životní pouť interbrigadisty Josefa Trlici (1908–1941) 3/81

Jan Kalous 73
Jeden z bojovníků
– Oskar Valeš a občanská válka ve Španělsku 3/73

Pavel Kreisinger
Cizinecký legionář Alan Seeger a jeho schůzka se Smrtí 4/94

Ivo Pejčoch
Brigádní generál in memoriam František Konopásek, hrdina legií i protinacistického odboje 1/80
Alexej Surin – nejvýznamnější konstruktér tanků v československé historii 4/87

Jiří Rajlich – David Majtenyi
Španělská stopa generála Josefa Pavla 3/39

VZPOMÍNKY

Václav Šrámek
Balkánská cesta v letech 1939–1941 přes Jugoslávii do zahraniční československé armády na Západě 2/98

DOKUMENTY

Tomáš Jakl
Rádiové depeše Kominterny mezi Moskvou a Prahou na počátku španělské občanské války 3/106

Jan Kalous
Úryvky z kapitoly Dobrovolník z rukopisu Oskara Valeše Probuzení ve tmě 4/97

Jiří Plachý – Pavla Plachá
Bojiště jednotek čs. zahraniční armády v hlášeních Vrchního velení Wehrmachtu 1/86

ARZENÁL VELKÉ VÁLKY

Jan Biederman
Nejen Červený kříž – Zdravotnická tematika na odznacích a vyznamenáních první světové války ze sbírek VHÚ 3/117

Petr Bjačok
Prstének v upomínku na světovou válku 1/99

Milan Hrubý
Počátek československé armádní kinematografie 3/124

Ilona Krbcová
Císař František Josef I. v portrétní malbě 4/107

Jan Skramoušský
Nové pěchotní zbraně 2/103

Jan Sýkora
Velká válka v oblacích – 1916, patová situace 4/114

Zdeněk Špitálník
Ocelové přilby rakousko-uherských vojáků 2/110
Bílý kvítek za čepicí… 4/118
Polní čepice rakousko- uherských vojáků, 1914–1918

Z MUZEJNÍHO ŽIVOTA

Michal Burian
VHÚ v roce 2016 1/110
Výstavní činnost VHÚ v roce 2016 4/126

Miroslav Khol
Novinky v Leteckém muzeu Kbely 2/120

Z RESTAURÁTORSKÝCH DÍLEN

Miroslav Kosfun
Konzervátorský a restaurátorský zásah
– 7,5cm polní kanon L/29 vzor 1911 2/116
Restaurování telefonní ústředny „Signlapp" 3/128

Petr Moudrý
Restaurování akvizic z roku 2015 1/106
Restaurování rakouské pistole 2/118
Restaurování bronzových reliéfů 3/130
Restaurování prachovnice 4/124

PŘÍBĚHY SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ

Jan Biederman
Faleristický materiál ve vztahu k občanské válce ve Španělsku 4/102

Petr Bjačok
Fotografie Jána Nálepky z doby jeho presenční služby v československé armádě 1/112

Ilona Krbcová
Plakáty z občanské války ve Španělsku 3/115

Zdeněk Špitálník
Pod prapory interbrigád 3/111

NOVÉ PŘÍRŮSTKY 2/122

INFORMACE

Jaroslav Beránek
Na veřejnosti a v soukromí:
Winston Churchill ve fotografiích 1/134
Potopa Winifred Knights 2/128
Sedm zastavení na Sommě 2/130
Alžběta, princezna mechanička 2/134
Vize války v oblacích a pod nimi 2/140
Zapomenutí bojovníci: První světová válka na moři 3/136
Jutsko 1916: Největší námořní bitva I. světové války 3/141
Obrazy fronty 1916–1918 3/145
Paul Nash, malíř (nejen) obou světových válek 4/138
Mahwish Chishty: Barevné drony 4/141
950. výročí bitvy u Hastingsu 4/142

Jan Biederman
Alcázar – Španělské muzeum armády v Toledu a jeho sbírky 3/132
Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2016 4/132

Tomáš Jakl
V Tokiu byl obnoven náhrobek čs. legionářů 1/128
Výstava o čs. legiích v Petrohradu 2/133

David Jirásek
Muzeum švédského vojenského letectva Flygvapenmuseum 1/138

Ilona Krbcová
Vídeň plná inspirace 4/135

Pavel Kreisinger
Odhalení pamětní desky brigádního generála Jana Šmoldase 3/134

Leoš Krejča – Jaroslav Láník
K posádkovým muzeím přibývá další
– Stálá expozice letiště Náměšť nad Oslavou 2/126

Tomáš Kykal – Jaroslav Láník
Konference o válečném roku 1916 4/128

Jaroslav Láník
Válečný rok 1916 1/133
Karel IV. – člověk a panovník 2/125
25 let od odsunu sovětských vojsk 1/133
100 let tanků 3/135

Zdeněk Munzar
150. výročí prusko-rakouské války 4/132

Ivo Pejčoch
Deutsches Technikmuseum Berlin a jeho letecká sbírka 2/138

Jiří Plachý
Nová expozice v Památníku koncentračního tábora Mauthausen 1/126
Odhalení pamětní desky npor. Janu Kavalemu (1914–1944) v Mačicích 1/130
Vlastivědné muzeum v Chustu (Chustskij krajevznačnij muzej) – ukrajinská reflexe vývoje Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939 1/136

Karel Straka
Zpráva o dvou vyznamenaných 1/127

Karel Straka – Jaroslav Láník
Vyznamenání ke Dni vítězství 2/143

Jan Šach
Připomenutí genmjr. Antonína Sochora 4/134

Prokop Tomek
Estonské válečné muzeum
– Muzeum generála Laidonera 1/131
Seminář o vojenských zónách z doby studené války 4/145

NEKROLOGY

Alexander Beer (1917–2015) 1/142
Jan Frolík (1947–2016) 1/142
Vladimír Husárek (1922–2016) 1/143
Mikuláš Končický (1925–2015) 1/144
Menachem Tiben (1923–2016) 2/144
Lavinia, markýza z Cholmondeley (1921–2015) 3/146
Josef Turek (1972–2016) 4/146

POLEMIKA 1/145

RECENZE

Jaroslav Beránek
Neil R. Storey: Animals in the First World War 3/151

Jan Biederman
Matěj Matuška – Jan Syka: Husitský válečník: Kdo byli boží bojovníci… 3/150

Matěj Bílý
Laurien Crump: The Warsaw Pact Reconsidered. International Relations in Eastern Europe. 1/148

Jan Biederman
Jiří Kovařík – Leonid Křížek: Historie evropských duelů a šermu. Svazek I. – Od starověku k branám renesance. 2/146

Aleš Binar
Jiří Friedl: Vojáci – psanci. Polská Svatokřížská brigáda Národních ozbrojených sil na českém území v roce 1945 1/146

Pavel Kácha
Hamish Ross: Svoboda v oblacích. Osudy českého letce RAF a jeho vlčáka Antise. 2/148
Břetislav Benda – sochař republiky 2/150
Dagmar Hájková: Emanuel Voska – Špionážní legenda první světové války 4/147

Zdeněk Munzar
Bohumír Tuhý – Jiří Šramar – Josef Šrámek a kol.: Prusko-rakouská válka roku 1866: výzbroj a výstroj 4/147
Lukáš Duliček: Východočeši pod císařským praporem: c. a k. pěší pluk č. 18 v 1. světové válce 4/148

Prokop Tomek
Nikolaj Siněvirskij: Smrť. Rok v táboře nepřítele. 2/150

Dalibor Vácha
Robert L. Ivie – Oscar Giner: Hunt the Devil. A Demonology of US War Culture. 1/150

Jan Zumr
Petr Kaňák – Dalibor Krčmář – Jan Vajskebr: S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939. 2/149

ANONCE 1/150, 2/151, 3/151, 4/149

STŘÍPKY 1/116, 3/147

TAJEMSTVÍ DEPOZITÁŘŮ 1/152, 2/152, 3/152, 4/150

9 VYDAVATELSKÁ ČINNOST

SAMOSTATNÉ PRÁCE A STUDIE

- Michal BURIAN, Aleš KNÍŽEK, Zdeněk POLČÁK a kol. 311 – Příběhy sbírkových předmětů Vojenského historického ústavu Praha. MO ČR, Praha 2016. ISBN 978-80-7278-672-5.

- Tomáš JAKL. Hrdinové z Londýna - Československí krajané ve Velké Británii v prvním odboji. MO ČR, Praha, 2016. ISBN 978-80-7278-696-1.

- Miroslav KHOL, Jiří RAJLICH, Jan SÝKORA. Katalog Leteckého muzea VHÚ Praha. MO ČR – VHÚ, Praha 2016. ISBN 978-80-7278-669-5.

- Zdeněk MUNZAR. 150. výročí bitvy u Hradce Králové 1866. MO ČR – VHÚ, Praha 2016.
- Zdeněk MUNZAR, Petr PROUZA, Jiří ŠLAJSNA. Kadaň 1742: fiasko tažení maršála de Maillebois. Městský úřad Kadaň, 2016, 96 s. ISBN 978-80-87884-07-2.

- Ivo PEJČOCH, Jiří PLACHÝ. Velké kriminální případy. Academia, Praha 2016. ISBN 978-80-200-2554-8.
- Ivo PEJČOCH, Jiří PLACHÝ. Ženy na popravišti. Tresty smrti vykonané v Československu na ženách v rámci retribučního soudnictví v letech 1945–1948. Svět křídel, Cheb 2016. ISBN 978-80-87567-86-9.
- Ivo PEJČOCH, Ve znamení zeleného hákového kříže. Svět křídel, Cheb 2016. ISBN 978-80-7573-003-9.
- Ivo PEJČOCH, Raketová letadla druhé světové války. Svět křídel, Cheb 2016. ISBN 978-80-7573-002-2.

- Jiří PLACHÝ. Roztoky proti totalitě. Občané Roztok perzekvovaní komunistickým režimem po únoru 1948. Svět křídel, Cheb 2016. ISBN 978-80-87567-90-6.

- Jiří RAJLICH, Karel ČERNÝ. S Royal Air Force nad Evropou. Nakladatelství Tváře, Žďár nad Sázavou ve spolupráci s Masarykovou demokratickou akademií, Praha 2016. ISBN 978-80-88041-09-2.
- Jiří RAJLICH. S Indiánem na letounu. Stíhací pilot Otto Hanzlíček (1911-1940). Svět křídel, Cheb 2016. ISBN 978-80-87567-99-9.
- Jiří RAJLICH. Karel Janoušek. Jediný československý maršál. 2. vydání. Jota, Brno 2016. ISBN 978-80-7565-086-3.

- Jan SKRAMOUŠSKÝ. Mýtus jménem Krnka. MO ČR – VHÚ, Praha 2016. ISBN 978-80-7278-680-0.

- Karel STRAKA, Czechoslovak and Polish Military Intelligence in the Context of Alliance with France in the 1930s. In: Sekretna wojna II. Z dziejów kontrwywiadu II RP. Poznań 2015.

- Prokop TOMEK. Czechoslovakia: The Czech Path between Totalitarianism and Democracy. In: DE GRAAFF Bob, NYCE M. James, LOCKE Chelsea (eds): Handbook of European Intelligence Cultures. Rowman & Littlefield Lanham , Boulder, New York, Toronto, Plymouth UK 2016. s. 81-94.
- Prokop TOMEK. Results of militaristic propaganda and education in conditions of communist totalitarianism. In: PASCHALIDOU S. Efpraxia, ORTNER Christian M. (eds): The Warrior's Ethos, the National Psyche and Soldiery. Hellenic Army General Staff, Athens 2015, s. 79-83.

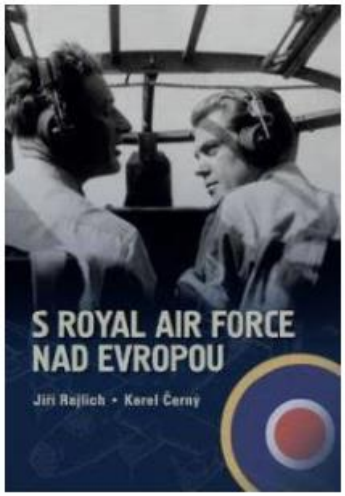

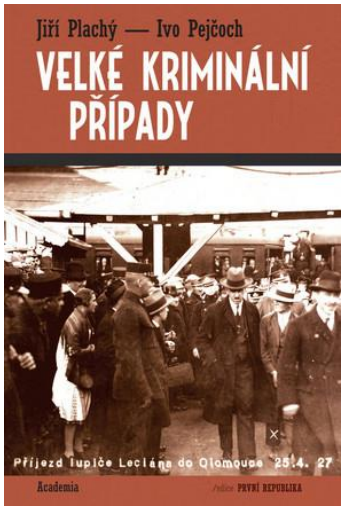

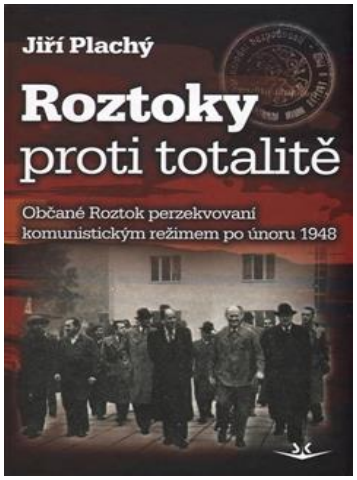

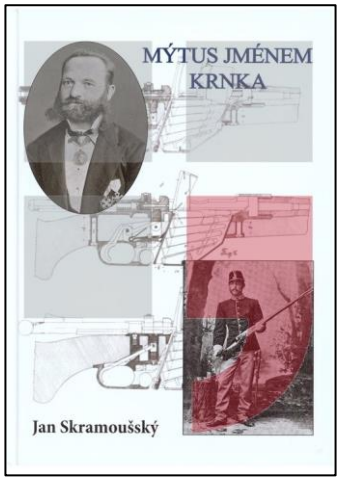

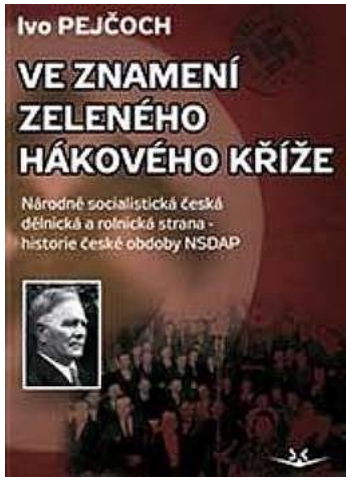

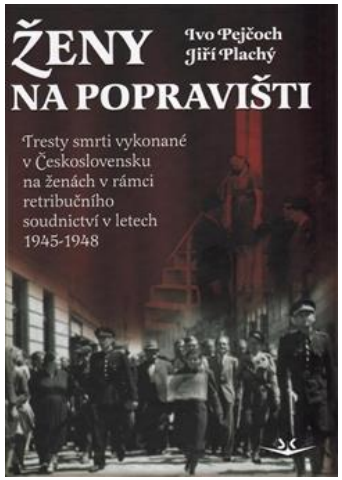

ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH

- Klára ANDRESOVÁ. Bordury titulních stran vojenských příruček v knihovně Vojenského historického ústavu. Sborník z konference Bibliotheca Antiqua 2016. Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 7-14.

- Jaroslav BERÁNEK. Alžběta II., i v devadesáti stále svěží. Týdeník Rozhlas 2016, č. 16, s. 16–17.
- Jaroslav BERÁNEK. Bitva Pána prstenů. Týdeník Rozhlas 2016, č. 27, s. 16–17.
- Jaroslav BERÁNEK. Bitva u Hastingsu změnila dějiny Albionu. Týdeník Rozhlas 2016, č. 43, s. 18–19.
- Jaroslav BERÁNEK. Edward VIII., nekorunovaný král. Týdeník Rozhlas 2016, č. 49, s. 16–17.
- Jaroslav BERÁNEK. Seriál hrdinové – Miloslav Kašpar. Lidové noviny 8. 7. 2016.
- Jaroslav BERÁNEK. Seriál hrdinové – Josef Jaške. Lidové noviny 16. 9. 2016.

- Tomáš JAKL. В память о братьях, павших на Руси»: строительство памятников павшим чехословацким добровольцам в России в 1918–1920 гг. Известия Лаборатории древних технологий, r. 19, 2016, č. 2, s. 92-106. ISSN 2415-8739.
- Tomáš JAKL.Zaplaťte…: financování KSČ v roce 1936 v radiodepeších Kominterny. Paměť a dějiny, r. 10, 2016, č. 3, s. 67-79.
- Tomáš JAKL. Recenze Jaroslav Balatka: Český kotel – květen 1945. Dolní Bousov 2015. In: Boleslavica ’15, ročník VIII, 2015, s. 241- 242.
- Tomáš JAKL. Drilling. Modelář Extra, 2016, č. 26, s. 58–67.
- Tomáš JAKL. Osvobožďitěľ proletariata. Modelář, r. 67, 2016, č. 9, s. 52.
- Tomáš JAKL. Vozidla pražských povstalců. Modelář, r. 67, 2016, č. 11, s. 56–57.
- Tomáš JAKL. Raketometné Maultiery od Dukly. Modelář, r. 67, 2016, č. 12, s. 56–57.
- Tomáš JAKL. Pod palbou vyprošťoval tanky (Gustav Svoboda). Lidové noviny, 11. 3. 2016.
- Tomáš JAKL. Velitel povstaleckých obrněnců (Zdeněk Vltavský). Lidové noviny, 18. 3. 2016.
- Tomáš JAKL. Klíčové mosty Němcům nevydal (Jaroslav Cabicar). Lidové noviny, 6. 5. 2016.
- Tomáš JAKL. První velitel pancéřových aut (Vladímír Kučka). Lidové noviny, 27. 5. 2016.
- Tomáš JAKL. Muž s krycím jménem „Alex“ (František Slunečko). Lidové noviny, 7. 10. 2016.
- Tomáš JAKL. Bojoval u el-Alameinu i na Dukle (Bohuslav Novotný. Lidové noviny, 2. 9. 2016.
- Tomáš JAKL. Dělostřelec a odbojář (Jan Netík). Lidové noviny, 11. 11. 2016.

- Ivo PEJČOCH. Vojín Václav Rousek. Hobby Historie 2016, č. 33, s. 74-75.
- Ivo PEJČOCH. Francouzský lehký tank AMX-13. Hobby Historie 2016, č. 33, s. 42-46.
- Ivo PEJČOCH. Protiletadlový samohybný komplet 2S6 Tunguska. Hobby Historie 2016, č. 34, s. 60-63.
- Ivo PEJČOCH. Štábní kapitán Vratislav Janda. Hobby Historie 2016, č. 34, s. 64-65.
- Ivo PEJČOCH. Britský tank Centurion. Hobby Historie 2016, č. 35, s. 24-29.
- Ivo PEJČOCH. Brigádní generál Ladislav Forbelský. Hobby Historie 2016, č. 36, s. 58-59.
- Ivo PEJČOCH. Argentinsko-německý tank TAM. Hobby Historie 2016, č. 36, s. 28-32.

- Ivo PEJČOCH, Jiří PLACHÝ. Popravy nepřátel lidově demokratického hospodářství. Paměť a dějiny, 3, 2016, s. 17-29.

- Jiří PLACHÝ. Naše služba jako úředníků gestapa nebyla lehká. Kurt Max Walter Richter. Nacistický válečný zločinec, jehož zachránil Antonín Zápotocký. Paměť a dějiny, 2, 2016, s. 89-100.
- Jiří PLACHÝ. Květnové povstání v Roztokách. Exhumace hromadného hrobu popravených Němců a kolaborantů. Paměť a dějiny, 2, 2016, s. 119-121.
- Jiří PLACHÝ. Flight Lieutenant Václav Martínek – oběť únorového převratu. Paměť a dějiny, 3, 2016, s. 41-46.
- Jiří PLACHÝ. Rodáci z Kroměřížska v československých pozemních jednotkách na Západě v letech 1939–1945. In: Kroměřížsko v kontextu II. světové války. Sborník z mezinárodní odborné konference, Kroměříž 16. a 17. září 2015. Moravský zemský archiv – Státní okresní archiv Kroměříž, Kroměříž 2015, s. 51-60.
- Jiří PLACHÝ. Tanky u Dunkerque. Hobby historie, 33, 1/2016, s. 10-13.
- Jiří PLACHÝ. Jadranský Gibraltar – ostrov Vis za 2. světové války. Hobby historie, 36, 2016, s. 34-36.
- Jiří PLACHÝ. Připraveni k boji. Výsadková skupina WOLFRAM. Městská část Brno-Líšeň – KVH „Pětačtyřicítka“ Brno, Brno 2015, 20 s.
- Jiří PLACHÝ. Karel Schwarz a další – roztočtí občané v boji proti totalitě (Měsíčník Roztok a Žalova Odraz, 6/2016, s. 13-14).
- Jiří PLACHÝ. Lidický vrah bez trestu. Speciál Revue VÁLKA, 5. srpna 2016, s. 74-77.
- Jiří PLACHÝ. Uranová velmoc východního bloku. Revue VÁLKA – speciál, 5. února 2016, s. 62-63.
- Jiří PLACHÝ. Nevděčná vlast. Extra VÁLKA – II. světová, 20. května 2016, s. 44-46.
- Jiří PLACHÝ. Nechtěli čekat na smrt. Extra VÁLKA – Vojska, 27. května 2016, s. 16-18.
- Jiří PLACHÝ. Armáda dezertérů. Revue VÁLKA, 11. listopadu 2016, s. 42-45.
- Jiří PLACHÝ. Rozporuplný hrdina druhého odboje. Extra VÁLKA – II. světová, 18. listopadu 2016, s. 12-14.
- Jiří PLACHÝ. Padlý obránce Podkarpatské Rusi. Lidové noviny, 15. ledna 2016.
- Jiří PLACHÝ. Nejstarší český voják na Západě. Lidové noviny, 12. února 2016.
- Jiří PLACHÝ. Špion s kněžským kolárkem. Lidové noviny, 8. dubna 2016.
- Jiří PLACHÝ. Hugo Vaníček – jezuita v první linii. Lidové noviny, 15. dubna 2016.
- Jiří PLACHÝ. První Čech na plážích Normandie. Lidové noviny, 10. června 2016.
- Jiří PLACHÝ. „Wintonovo dítě“ v bombardéru. Lidové noviny, 17. června 2016.
- Jiří PLACHÝ. Muž z operace Locksmith. Lidové noviny, 8. července 2016.
- Jiří PLACHÝ. Útěk z tábora v uniformě SS. Lidové noviny, 5. srpna 2016.
- Jiří PLACHÝ. Nepolapitelný Jan Smudek. Lidové noviny, 23. září 2016.
- Jiří PLACHÝ. Gentleman Tomáš Sedláček. Lidové noviny, 21. října 2016.
- Jiří PLACHÝ. Hraničář, který si zvolil smrt. Lidové noviny, 4. listopadu 2016.
- Jiří PLACHÝ. Starosta, který odešel do války. Lidové noviny, 2. prosince 2016.

- Jiří PLACHÝ. Ivo PEJČOCH. Zdenka Mizerovská. Příběh první ženy, popravené v Československu za vraždu. Reflex, č. 25, 2016, s. 56-61.
- Jiří RAJLICH. Poslední doma. 3. část, Nový domov. The New Homeland. Canada´s Czech and Slovak Newspaper Published by Masaryk Memoriam Institute Inc., since 1950. Vol. 67, No 1 (2880), January 14, 2016, s. 12, 4. část, Nový domov, Vol. 67, No 2 (2881), February 4, 2016, s. 12, 5. část, Nový domov, Vol. 67, No 3 (2882), February 25, 2016, s. 12, 6. část - závěr, Nový domov, Vol. 67, No 4 (2883), March 17, 2006, s. 12.
- Jiří RAJLICH, Jiří PLACHÝ. Devadesátý čs. účastník Bitvy o Británii. Hobby Historie č. 32 (2016), s. 4-13.
- Jiří RAJLICH. Potopení francouzské ponorky Foucault 15. září 1916. Světové prvenství c. a k. námořních aviatiků. I. světová, č. II/2016, s. 32-34.
- Jiří RAJLICH. Nejstarší slovenské eso. Ján Gerthofer (1910-1991). II. světová, březen 2016, s. 28-32.
- Jiří RAJLICH. Letadla ve službách „diplomacie“ K. H. Franka. Hobby Historie, č. 33 (2016), s. 56-67.
- Jiří RAJLICH. „Začněte s vystěhováním…“ Počátek bojů. Válka Revue Speciál, 2016, Kontroverzní SNP, s. 21-23.

- Jiří RAJLICH. Hašení povstalecké vatry. Průběh bojů 29. srpna – 18. října 1944. Válka Revue Speciál, 2016, Kontroverzní SNP, s. 32-37.
- Jiří RAJLICH. Povstalecké Waterloo. Průběh bojů 18. – 27. října 1944. Válka Revue Speciál, 2016, Kontroverzní SNP, s. 82-87.
- Jiří RAJLICH. Největší letecké eso italské fronty. Major William George Barker (1894-1930). Válka Revue, červen 2016, s. 29-33.
- Jiří RAJLICH. Fotografie zahalené mystériem smrti: Witold Glowacki (1913-1940). Hobby Historie č. 34 (2016), s. 20-23.
- Jiří RAJLICH. Berlín 1936 a účast československých letců. Hobby Historie č. 35 (2016), s. 4-22.
- Jiří RAJLICH. Elitní noční stíhač. Miloslav Mansfeld (1912-1991). Válka Revue, říjen 2016, s. 30-34.
- Jiří RAJLICH. Císařův jestřáb ze Slezska. Karl Teichmann (1897-1939). I. světová, č. VI/2016, s. 12-15.
- Jiří RAJLICH. Eso Luftwaffe a generál NATO. Generálporučík Günther Rall (1918-2009). Válka Revue, prosinec 2016, s. 21-25.

- Jan ŠACH. Akce JAVOR, sklady speciální munice na území Československa. Hobby historie.
- Jan ŠACH. Vznik jednotného velitelského orgánu letectva a PVOS. Hobby historie.

- Prokop TOMEK. Destalinizace v letácích Svobodné Evropy. Paměť a dějiny 1/2016, s. 54-59.
- Prokop TOMEK. Ve službách CIO. Dvojí život Josefa Potočka. Paměť a dějiny 1/2016, s. 68-72.
- Prokop TOMEK. Ladislav Nižňanský. Válečné zločiny a studená válka. Paměť a dějiny 2/2016, s. 68-78.
- Prokop TOMEK. Dům, v němž bydlel i Guevara. Historie konspiračního bytu „Venkov“. Paměť a dějiny 3/2016, s. 30-40.
- Prokop TOMEK. Legionář Zdeněk Fierlinger. Vstříc naději! 1915-2015. Sborník příspěvků z III. Mezinárodní konference ČSOL. Praha 2015, s. 227-238.
- Prokop TOMEK. Operačně taktické rakety R-11 a R-17 v kódu NATO SS-1 „Scud“. Hobby historie 35, s. 54-61.
- Prokop TOMEK. Taktické rakety Luna a Točka v ČSLA. Hobby historie 36, s. 38-45.
- Prokop TOMEK. Balony svobody. Letákové kampaně Svobodné Evropy v letech 1951-1956. Živá historie 6/2016.
- Prokop TOMEK. Na Západ „vlakem svobody“. Netradiční útěk přes hranice komunistického Československa. Živá historie 10/2016, s. 44-45.
- Prokop TOMEK. Rudolf Krzák, Štěpán Gavenda, Václav Knotek, František Moravec. Cyklus Hrdinové - Lidové noviny 2016.

NEKROLOG

O druhém zářijovém víkendu přišla do VHÚ Praha ta nejsmutnější zpráva. V noci ze soboty na neděli 11. září zemřel jeden z našich kolegů, vojenský historik, příslušník Armády České republiky, major Mgr. Josef Turek. Podlehl na poli, kde se se neválčí zbraněmi a kde bývá člověk často zcela bezmocný. Zemřel ve věku pouhých 44 let na těžkou nemoc. Náš kolega a spolupracovník Josef Turek patřil k těm, kteří bývají nepřehlédnutelní. Svým klidem a dobrosrdečností si dokázal získat snad každého, svým specifickým humorem dokázal při komentování Tankových dní v Lešanech pobavit i široké publikum. Byl z těch, kteří se ve svém oboru vyznají a mají široký rozhled.

Josef Turek se narodil 8. července 1972 v Ústí nad Labem, vystudoval kulturně-historickou regionalistiku a učitelství dějepisu na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Vstoupil do řad Armády České republiky, kde působil jako aktivní výsadkář, od roku 2003 vykonával velitelské funkce u 41. mechanizovaného praporu 4. brigády rychlého nasazení. Zúčastnil se i zahraničních operací české armády: v roce 2004 byl nasazen v Kosovu v silách KFOR a v roce 2009 v Afghánistánu v silách ISAF. Právě tato zkušenost ho posléze zavedla do řad VHÚ Praha, kde se věnoval oblasti vojenských operací po roce 1989. Zabýval se zahraničními operacemi Československé armády a Armády České republiky, byl také předsedou Komise vojenských tradic a symboliky. Josef Turek rovněž spolupracoval na řadě výstav, které VHÚ Praha v minulých letech uspořádal, byl také autorem či spoluautorem četných expozic posádkových muzeí, kde zpracovával části věnované zahraničním operacím. Společně s Jindřichem Markem napsal knihu „20 let 4. brigády rychlého nasazení“, která vyšla v roce 2014.

Byl nositelem řady vyznamenání – obdržel Medaili AČR II. a III. stupně, medaili Za službu v zahraničí KFOR a ISAF, medaili NATO Non article 5, ISAF, Čestný odznak štkpt. Morávka, Pamětní odznak 4. brigády rychlého nasazení, Pamětní odznak ČsOL III. stupně a Záslužný kříž OSLJ II. stupně.

Jeho pohřeb s vojenskými poctami se konal v pátek 23. září v krematoriu v Praze-Strašnicích.

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV
Vojenský historický ústav Praha
užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA
Vojenský historický ústav Praha
U Památníku 2
130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov
U Památníku 2
130 05 Praha 3 – Žižkov

Letecké muzeum Kbely
Mladoboleslavská ul.
190 00 Praha 9 - Kbely

Vojenské technické muzeum Lešany u Týnce nad Sázavou
257 42 pošta Krhanice

ZŘIZOVATEL
Česká republika – Ministerstvo obrany
Tychonova 1
160 00 Praha 6

ZŘÍZENÍ
Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920.

ŘEDITELSTVÍ
Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele
Fax: +420 222 541 308
E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ
Telefon: +420 973 204 925, +420 973 204 951, +420 973 204 989

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY
Telefon: +420 973 204 951 nebo +420 973 204 925
E-mail: historikon@seznam.cz

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, ZÁPŮJČEK, DARŮ ČI VÝKUPŮ
Telefon: +420 973 204 903

KNIHOVNA VHÚ PRAHA
Půjčovna: +420 973 215 544
Fax: +420 973 215 917
E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ
Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV
Telefon: +420 973 204 924

LETECKÉ MUZEUM KBELY
Telefon: +420 973 207 500

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY
Telefon: +420 973 296 161